

SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUK HAKLARI
KONUSUNDAKİ TUTUMLARININ İNCELENMESİ VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ: AMASYA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Feriha YILMAZ

Sivas
Mayıs 2019

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN ÇOCUK HAKLARI
KONUSUNDAKİ TUTUMLARININ İNCELENMESİ VE ÇÖZÜM
ÖNERİLERİ: AMASYA ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Feriha YILMAZ

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Miraç Burak GÖNÜLTAŞ

Sivas
Mayıs 2019

KABUL VE ONAY

Üniversite: : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Ana Bilim Dalı : Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı
Tezin Başlığı : Üniversite Öğrencilerinin Çocuk Hakları Konusundaki Tutumlarının İncelenmesi ve Çözüm Önerileri: Amasya Üniversitesi Örneği
Savunma Tarihi : 02.05.2019
Danışmanı : Doç.Dr. Miraç Burak GÖNÜLTAŞ

Unvanı - Adı Soyadı

İmza

Jüri Başkanı : Doç.Dr. Miraç Burak GÖNÜLTAŞ

Üye : Doç.Dr. Veda BİLİCAN GÖKKAYA

Üye : Doç. Dr. İshak AYDEMİR

Oy Birliği

Oy Çokluğu

Feriha YILMAZ tarafından hazırlanan Üniversite Öğrencilerinin Çocuk Hakları Konusundaki Tutumlarının İncelenmesi ve Çözüm Önerileri: Amasya Üniversitesi Örneği başlıklı tez, kabul edilmiştir./..../.....

Prof. Dr. Ahmet ŞENGÖNÜL
Enstitü Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü bünyesinde hazırladığım bu Yüksek Lisans tezinin bizzat tarafımdan ve kendi sözcüklerimle yazılmış orijinal bir çalışma olduğunu ve bu tezde;

1. Çeşitli yazarların çalışmalarından faydalandığımda bu çalışmaların ilgili bölümlerini doğru ve net biçimde göstererek yazarlara açık biçimde atıfta bulunduğumu;
2. Yazdığım metinlerin tamamı ya da sadece bir kısmı, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmışsa bunu da açıkça ifade ederek gösterdiğimi;
3. Başkalarına ait alıntılanan tüm verileri (tablo, grafik, şekil vb. de dahil olmak üzere) atıflarla belirttiğimi;
4. Başka yazarların kendi kelimeleriyle alıntıladığım metinlerini, tırnak içerisinde veya farklı dizerek verdiğim yine başka yazarlara ait olup fakat kendi sözcüklerimle ifade ettiğim hususları da istisnasız olarak kaynak göstererek belirttiğimi,

beyan ve bu etik ilkeleri ihlal etmiş olmam halinde bütün sonuçlarına katlanacağımı kabul ederim.

17.05/2019

Feriha YILMAZ

TEŞEKKÜR

Çocuk olarak yola çıktığım eğitim öğretim hayatıma, çocuklar için bir şeyler yapabilen biri olarak devam etmek, yaşamım boyunca çocuk haklarının daimi bir savunucusu olmak en büyük isteklerimden birini oluşturmuştur. Bu hayalimi gerçekleştirmekten ve bir çocuk hakları gönüllüsü olarak araştırma yapmaktan büyük mutluluk duymaktayım. Bu hususta öncelikle araştırmam boyunca tezimi başından itibaren titizlikle okuma inceliğini gösteren, tezimin her aşamasında yardım ve desteğini esirgemeyerek yanımda olan, yol gösterici önerileriyle önemli sorunların üstesinden gelmemi sağlayan, her zaman iyi hissettiren, hocalık tarzıyla görüşlerinden çok şey öğrendiğim kıymetli danışmanım Sayın Doç. Dr. Miraç Burak GÖNÜLTAŞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisans eğitimime başladığım ilk günden beri yanımda olan, beni destekleyen, zor zamanlarımda her zaman yapabileceğime inandıran, kıymetli yol arkadaşım Latife SÜRSAVUR'a ve araştırma sürecim boyunca çalışmama her anlamda destek olan, beni yüreklendiren sevgili dönem arkadaşım Sibel TEMİZ'e tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Tüm bunların yanında araştırmamı yaparken veri toplama aşamasında benden yardımlarını bir an olsun esirgemeyen çok kıymetli iş arkadaşlarım Arzu ÖZEK, Fatma SARIKAYA, Mine HORPAN TEKEŞ, Gizem CANIBEK DİKMEN, Necip DİKMEN ve Tunahan DURUK'a sonsuz teşekkürlerimi iletirim. Çalışmama başladığım ilk günden itibaren bana gerek literatür yazma kısmında gerek konu seçimimde önerilerde bulunan ve veri toplama aşamamda bana her türlü kolaylığı sağlayan, akademik donanımı ile beni bilgilendiren Amasya Sosyal Hizmet Merkezi Müdür Yardımcımız sevgili Gamze YÜKSEL'e teşekkürlerimi iletmek isterim.

Son olarak üniversiteye başladığım ilk günden beri yüksek lisans eğitimi almam konusunda ki isteğimi yerine getirebilmem için bana her türlü imkanı sağlayan, her zaman destekçim olduğumu bildiğim, bir an olsun beni yalnız bırakmayan ikizim Mihriban YILMAZ, annem Hatice YILMAZ, babam Adnan YILMAZ ve halam Aysel YILMAZ'a, bunun yanı sıra varlıkları ile güç kaynağım olan İYİKİLERİME tüm kalbimle teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
GRAFİK LİSTESİ	xi
ÖZET	xiii
ABSTRACT	xv
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
İNSAN HAKLARI KAPSAMINDA ÇOCUK HAKLARI	3
1.1. İnsan Hakları Kavramı ve Önemi.....	3
1.2. Çocuk Tanımı	4
1.3. Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları - İnsan Hakları İlişkisi	5
İKİNCİ BÖLÜM	7
DÜNYADA ÇOCUK HAKLARININ GELİŞİMİ VE TÜRKİYE'DE MEVZUATSAL DURUM	7
2.1. Dünya'da Çocuk Haklarının Gelişimi	7
2.1.1. Versay Barış Antlaşması ve Uluslararası Çalışma Örgütü	7
2.1.2. Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi	8
2.1.3. İkinci Balkan Kongresi	8
2.1.4. Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi	8
2.1.5. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi.....	9
2.1.6. Avrupa Sosyal Şartı	9
2.1.7. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (Çatı Mevzuat)	9
2.1.8. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ile İlgili BM Kuralları ..	10
2.1.9. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Ek Protokoller	10
2.1.10. BM Suç Mağduru ve Tanığı Olan Çocukları İlgilendiren Konularda Adaletle İlişkin Rehber İlkeler	11
2.1.11. Dünya Çocuk Zirvesi	11
2.1.12. Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi	12
2.1.13. Çocukların Cinsel İstismar ve Sömürüye Karşı Korunmasına İlişkin	

Avrupa Konseyi Sözleşmesi	12
2.1.14. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi.....	13
2.2. Türkiye’de Çocuk Haklarının Mevzuatsal Durumu	14
2.2.1. TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi	14
2.2.2. Sosyal Hizmetler Kanunu (2828)	15
2.2.3. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu	16
2.2.4. Çocuk Koruma Kanunu (5395).....	16
2.2.5. Çocuk Adalet Sistemi ve Sosyal Hizmet	19
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	23
BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ.....	23
3.1. Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri	25
3.1.1. Ayrımcılığın Önlenmesi	25
3.1.2. Çocuğun Yüksek Yararı.....	26
3.1.3. Yaşama ve Gelişme Hakkı.....	27
3.1.4. Çocuğun Görüşlerinin Dikkate Alınması	27
3.1.5. Çocuğun Katılım Hakkı	28
3.2. ÇHS’nin Çocuklara Tanıdığı Haklar	29
3.2.1. Kişisel Haklar	30
3.2.2. Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar	30
3.2.2.1. Eğitim Hakkı	30
3.2.2.2. Sağlık Hakkı.....	31
3.2.2.3. Sosyal Güvence Hakkı	32
3.2.2.4. Korunma Hakkı.....	32
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	35
ÇOCUK HAKLARI KAPSAMINDA ÇOCUKLARIN KARŞI KARŞIYA KALDIKLARI SORUNLAR	35
4.1. Yoksulluk ve Yoksullukla Birlikte Gelen Sorunlar.....	35
4.1.1. Evsizlik Sorunu.....	37
4.1.2. Sosyal Dışlanma	38
4.1.3. Şiddet	39
4.2. İhmaller.....	41

4.2.1. Tıbbi İhmal	42
4.2.2. Fiziksel İhmal	42
4.2.3. Duygusal İhmal.....	43
4.3. İstismar ve Türleri	43
4.3.1. Fiziksel İstismar.....	44
4.3.2. Ekonomik İstismar.....	44
4.3.3. Duygusal İstismar	45
4.3.4. Cinsel İstismar	46
4.4. Çocuklarda Sigara Alkol ve Madde Kullanımı	47
4.5. Sokak Çocukları ve Çocuk Suçluluğu.....	48
4.6. Çocukların Çalıştırılması ve Çocuk İşçiliği	51
4.7. Çocuk Gelinler	52
4.8. Engelli Çocuklar.....	54
4.9. Teknolojik Gelişmelerin Doğurduğu Yeni Sorun: Çocuk ve Medya.....	57
4.10. Mülteci ve Sığınmacı Göçmen Çocuklar	60
BEŞİNCİ BÖLÜM	63
TUTUM KAVRAMI.....	63
5.1. Tutum Kavramı ve Önemi.....	63
5.2. Tutumu Oluşturan Faktörler.....	64
5.2.1. Tutumu Oluşturan Zihinsel Faktörler	64
5.2.2. Tutumu Oluşturan Duygusal Faktörler.....	65
5.2.3. Tutumu Oluşturan Davranışsal Faktörler	65
5.3. Konu İle İlişkili Yapılmış Araştırmalar.....	65
ALTINCI BÖLÜM	75
YÖNTEM.....	75
6.1. Araştırmanın Problemi	75
6.2. Araştırmanın Amacı	78
6.2.1. Hipotezler	78
6.3. Araştırmanın Önemi	79
6.4. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Karşılaşılan Sorunlar.....	80
6.5. Araştırmanın Modeli	81
6.6. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	81
6.7. Araştırmanın Veri Toplama Araçları	82

6.8. Araştırmanın Yeri ve Zamanı	83
6.9. Araştırmanın Uygulanması.....	83
6.10. Araştırmanın Bağımlı-Bağımsız Değişkenleri	84
6.11. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	84
YEDİNCİ BÖLÜM	87
BULGULAR	87
7.1. Betimleyici Analiz.....	87
7.1.1. Cinsiyet	87
7.1.2. Yaş	88
7.1.3. Kardeş Sayısı	88
7.1.4. Aylık Gelir	88
7.1.5. Ebeveynlerin Eğitim Düzeyi.....	89
7.1.6. Öğrenim Görülen Fakülte	90
7.2. Açıklayıcı Analiz.....	90
7.2.1. İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Etkinliğe Katılma Durumunun Cinsiyete Göre Değişimi.....	91
7.2.2. Üniversite Eğitimi Süresince İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Ders Alma Durumunun Cinsiyete Göre Değişimi	91
7.2.3. Eğitim Görülen Fakülte ve İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Etkinliğe Katılma Durumu.....	92
7.2.4. Eğitim Görülen Fakülte ve Üniversite Eğitimi Süresince İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Ders Alma Durumu	93
7.2.5. Örneklemin Çocuk Hakları Tutum Düzeyi.....	93
7.2.6. Demografik Veriler ve Çocuk Haklarına Yönelik Tutum	95
7.2.7. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum ve Cinsiyet.....	96
7.2.8. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum ve Aylık Gelir.....	97
7.2.9. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum ve Öğrenim Görülen Fakülte.....	97
7.2.10. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum ve İnsan Hakları – Çocuk Hakları İle İlgili Bir Etkinliğe Katılma Durumu.....	100
7.2.11. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum ve İnsan Hakları – Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Ders Alma Durumu	101
SEKİZİNCİ BÖLÜM.....	103
TARTIŞMA	103

SONUÇ VE ÖNERİLER.....	113
KAYNAKÇA	117
EKLER.....	129
Ek 1: Anket Soruları.....	129
Ek 2: Araştırma İzni	132
Ek 3: Hukuk Müşavirliği Yazısı.....	133
ÖZ GEÇMİŞ.....	135

KISALTMALAR LİSTESİ

BM	: Birleşmiş Milletler
TCK	: Türk Ceza Kanunu
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
DS	: Denetimli Serbestlik
AB	: Avrupa Birliği
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
UÇM	: Uluslararası Çocuk Merkezi
UNODC	: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
TUBİM	: Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi
UNFPA	: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
Md.	: Madde

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Toplam Evlenme Sayısı İçinde Çocukların Oranı	54
Tablo 2: Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Sayısı (2018).....	62
Tablo 3. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı	87
Tablo 4. Üniversite Öğrencilerinin Yaşa Göre Dağılımı	88
Tablo 5. Üniversite Öğrencilerinin Kardeş Sayısına Göre Dağılımı.....	88
Tablo 6. Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelire Göre Dağılımı.....	89
Tablo 7. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeyi	89
Tablo 8. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyi	90
Tablo 9. Öğrencilerin Öğrenim Gördüğü Fakültelele Göre Dağılımı.....	90
Tablo 10. İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Etkinliğe Katılma Durumunun Cinsiyete Göre Değişimi	91
Tablo 11. Üniversite Eğitimi Süresince İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Ders Alma Durumunun Cinsiyete Göre Değişimi	92
Tablo 12. Eğitim Görülen Fakültelele Göre İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Etkinliğe Katılma Durumu.....	92
Tablo 13. Eğitim Görülen Fakültelele Göre Üniversite Eğitimi Süresince İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Ders Alma Durumu	93
Tablo 14. Çocuk Hakları Tutum Toplam Puanının Değerlendirilmesi	94
Tablo 15. Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeğine Ait İfadelerin Değerlendirilmesi.....	95
Tablo 16. Demografik Verilere Göre Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ortalama Puanlarının Değerlendirilmesi	96
Tablo 17. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum ile Cinsiyet Arasındaki İlişki.....	96
Tablo 18. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum ile Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki	97
Tablo 19. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum ile Öğrenim Görülen Fakülte Arasındaki İlişki.....	97
Tablo 20. Eğitim Fakültesi ile Sağlık Bilimleri Fakültesi Arasında Çocuk Haklarına Yönelik Tutumun Değerlendirilmesi	98
Tablo 21. Eğitim Fakültesi ile Teknoloji Fakültesi Arasında Çocuk Haklarına Yönelik Tutumun Değerlendirilmesi	98

Tablo 22. Eğitim Fakültesi ile Mimarlık Fakültesi Arasında Çocuk Haklarına Yönelik Tutumun Değerlendirilmesi	99
Tablo 23. Teknoloji Fakültesi ile Sağlık Bilimleri Fakültesi Arasında Çocuk Haklarına Yönelik Tutumun Değerlendirilmesi	99
Tablo 24. Mimarlık Fakültesi ile Sağlık Bilimleri Fakültesi Arasında Çocuk Haklarına Yönelik Tutumun Değerlendirilmesi	100
Tablo 25. İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Etkinliğe Katılma Durumu ile Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Arasındaki İlişki.....	100
Tablo 26. İnsan Hakları-Çocuk Hakları Konulu Herhangi Bir Ders Alma Durumu ile Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Arasındaki İlişki	101

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: Bilişim Teknolojileri Kullanımı İle İlgili Temel Göstergeler 59

ÖZET

Çocuk ve çocuk hakları konuları günümüzde ilgiyle takip edilen konular arasında yer almaktadır. Çocuk hakları konusundaki ihlaller ve uygulamadaki kısıtlılıklar çocukların birçok soruna maruz olarak büyümek zorunda kalmalarına neden olmaktadır. Uygulamadaki çocuk hakları eksiklikleri, çocukların birçok sorunla karşılaşarak büyümelerine neden olmaktadır. Çocukların geleceğini güvence altına almak ve onları daha yaşanabilir bir ülkede büyütmek için, hem politika uygulayıcıları hem sivil gruplar olarak bütüncül bir toplumsal yaklaşımla sosyal politika geliştirilmelidir. Bu çalışmanın amacı; çocuk haklarının gelişimine katkı sağlanması maksadıyla çocuk haklarının ve ihlallerinin günümüzdeki boyutlarını göz önüne sermek, gelişimini gözlemek ve değerlendirmelerde bulunmaktır. Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünde çocuk hakları ve insan hakları kavramlarına yer verilmiş, ikinci bölümde Dünyada çocuk haklarının gelişimi incelenmiş, üçüncü bölümde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi temel ilkeleri ve çocuklara tanıdığı haklar üzerinde durulmuş, dördüncü bölümde çocukların karşı karşıya kaldıkları sorunlara değinilmiş ve beşinci bölümde tutum kavramı ile ilişkili açıklamalar yapılırken, altıncı ve yedinci bölümlerde uygulama kısmı hakkında bilgiler ve elde edilen bulgular yer almıştır. Çalışma kapsamında nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli, genel tarama modellerinden ise ilişkisel tarama modelinin kullanılması uygun görülmüştür. Söz konusu araştırma kapsamında 444 katılımcıya anket uygulanmıştır. Anketin ilk kısmında katılımcıların sosyo-demografik bilgileri ve insan hakları - çocuk hakları ile ilgili herhangi bir ders alma ve herhangi bir etkinliğe katılma durumlarının öğrenilmesine yönelik sorulara yer verilmiştir. İkinci kısmında ise katılımcıların çocuk haklarına yönelik tutumlarının belirlenmesi amacıyla 'Çocuk Hakları Tutum Ölçeği' kullanılmıştır. Katılımcılar Amasya Üniversitesi Eğitim, Sağlık Bilimleri, Teknoloji ve Mühendislik Fakültelerinde yer alan bölümlerde eğitimlerine devam etmekte olan öğrenciler arasından seçilmiş ve veriler SPSS 25 programı ile analiz edilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilere ait; cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ailelerinin gelir ve eğitim düzeyleri, eğitim gördükleri fakülte gibi değişkenlere frekans analizi uygulanmıştır. Çalışma ile cinsiyete göre ve öğrenim görülen fakültelerde; insan hakları ve çocuk hakları ile ilgili bir etkinliğe katılıp katılmama ve ders alıp almama durumları

araştırılmıştır. Bu soruların analizinde Ki-kare testi uygulanmıştır. Hipotezlerin test edilme ikili karşılaştırmalarda Mann-Whitney U testi, iki veya daha fazla değişkenin karşılaştırılmasında ise; Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocuk Hakları, Çocuk Hakları Sözleşmesi

ABSTRACT

Child and child rights issues are among the topics that are now being followed with interest. Violations of children's rights and the limitations in practice cause children to grow up facing many problems. In order to secure the future of children and expand them in a more livable country, social policy should be developed with a holistic social approach as both policy-makers and civil groups. The aim of this study is; In order to contribute to the development of children's rights, to expose the present dimensions of children's rights and violations, to observe its development and to make evaluations. In this context, children's rights and human rights concepts are given in the first part of the study, in the second part, the development of children's rights in the world is examined, in the third chapter, the basic principles of the United Nations Convention on the Rights of the Child and rights granted to children are emphasized, in the fourth chapter, the problems faced by children were mentioned and in the fifth chapter, the explanations related to the concept of attitude were made, while the sixth and seventh sections included information about the application part and the findings obtained. In the study, general screening model of quantitative research methods and relational screening model of general survey models were considered appropriate. A total of 444 participants were interviewed in the scope of the study. In the first part of the questionnaire, the participants were asked to learn about the socio-demographic information and human rights - children's rights and to participate in any activity. Participants were selected among the students who are continuing their education in the departments of Education, Health Sciences, Technology and Engineering Departments of Amasya University and the data were analyzed with SPSS 25 program. Students who participated in the study; A frequency analysis was applied to variables such as gender, age, number of siblings, income and education levels of their families, and the faculty they studied. According to the study and gender-based faculties and education; Human rights and children's rights and participation in an activity related to whether or not to participate in the event were investigated. Chi-Square Test was used in the analysis of these questions. The Mann-Whitney U test was used to compare hypotheses in pairwise comparisons, whereas in the comparison of two or more variables; Kruskal-Wallis test was applied.

Key Words: Child, Children's Rights, Convention on the Rights of the Child

GİRİŞ

Hayal edilebilecek onurlu bir yaşamın ön şartları insan hakları kavramının içerisinde yer almaktadır. Bireyin, insan olma durumundan yola çıkan tüm bilim dalları ve disiplinler kendilerince bu kutsaldan beslenerek farklı risk grupları için düzenlemelere gitmişlerdir. Çocuk hakları, kadın hakları, engelli hakları, fırsat eşitliği gibi konularda oluşturulan ilkeler hep insanın değerini korumaya ve geliştirmeye yönelik çalışmalar olmuştur. Gelecek nesillerin her açıdan sağlıklı olmaları, kendileri ve diğer insanlar için faydalı işler yapmaya niyetli olmaları, toplumun geleceğini şekillendirmede büyük öneme sahip unsurlardır.

Toplumsal kalkınmanın en temel yapı taşlarından birisi çocuklardır. Kendisinden önceki nesillerden gelen her türlü mirası koruyup kendisinden sonraki nesillere bu mirasın aktarımını sağlayacak olan çocuklar, toplumsal kalkınma için de büyük bir öneme sahiptir.

Toplumların sağlam temeller üzerinde gelişimi, toplumun özünü oluşturan çocukların kendilerini güvende hissedecekleri sağlıklı bir ortamda yetişmeleri ve korunmaları ile mümkün olacaktır. Söz konusu ortamın sağlanması amacıyla oluşturulacak çocuk hakları; çocuğun fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal yönden gelişebilmesini sağlayacak, hukuk kuralları ile güvence altına alınan haklar olacaktır.

İnsan haklarından ayrı düşünülemez bir alan olmakla birlikte çocuk hakları; çocukların özel gereksinimleri ve karşılaşmaları olası olan risk faktörlerinden korunmaları amacı ile geliştirilmiştir. Özellikle büyük savaşlarda çocukların en fazla zarar gören bireyler olduğunun fark edilmesi, uluslararası alanda çocuk haklarıyla ilgili düzenlemelerin hız kazanmasını sağlamıştır. Aile ve toplum içerisinde çocukların karşılaştığı ihmal ve istismar durumları toplumların gelişmesiyle dikkat çekmeye başladığında, çözüm arayışlarının sosyal politika niteliği kazandığı görülmektedir.

Çocuk haklarına yönelik ilk iyileştirici düzenlemeler, devletin bireylere; temel ihtiyaçları olan sağlık, barınma ve eğitim gibi alanlarda hizmet vermesi ile ilgilidir. Çocuk hakları açısından büyük önemi olan ve taraflara sorumluluklar getiren 1959 tarihli Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nin ayrıntılı

düzenlemesiyle oluşan Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme; çocukların “İnsan Hakları Bildirgesi” niteliğinde bir uluslararası belge olup, 18 yaşından küçükleri çocuk olarak nitelendirmiştir. 1995 yılında yürürlüğe giren Sözleşme, kamunun ve sivil toplum örgütlerinin dikkatini çekerek bu alanda çalışmalar yapılmasına öncülük etmiştir. Geçen sürede çocuk haklarına ilişkin birçok gelişmeyle birlikte bugün çocuk haklarının toplumun bütün kesimleri gibi çocuklar tarafından da bilinir olmasının gerekliliği ile çocukların katılım haklarının önem kazanması bu alana yeniden dikkatlerin çekilmesini sağlamıştır.

İlgili kurumların eşgüdüm çalışmaları sonucu, çocukların çıkarını toplumun çıkarı ile bir tutan yaklaşımla, sorumluluk sahibi, bilinçli ve nitelikli bireyler olarak yetiştirme imkanlarının sunulması; söz konusu çocukların meydana getireceği toplumun; geleceğe dair umutları besleyen, beklenen ve özlenen bir toplum olmasını sağlayacaktır.

Üniversite öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki tutumlarının incelenip, değerlendirildiği bu çalışma kendi içerisinde bölümlere ayrılmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde, ‘İnsan Hakları ve Çocuk Hakları’; ikinci bölümünde, ‘Dünyada’da Çocuk Hakları ve Türkiye’de Mevzuatsal Durum’; üçüncü bölümünde, ‘BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’; dördüncü bölümünde ‘Çocuk Hakları Sözleşmesi Kapsamında Çocukların Karşı Karşıya Kaldıkları Sorunlar’; beşinci bölümünde, ‘Tutum Kavramı’ ele alınmış ve daha sonra çalışmanın yönteminden bahsedilmiştir. Söz konusu çalışmanın altıncı bölümünde araştırmanın yöntemine yer verilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular çalışmanın yedinci bölümünde incelenmiş ve elde edilen sonuçlara dair tartışma sekizinci bölümde yer almıştır. Son olarak çalışmanın dokuzuncu bölümünde ‘Sonuç ve Öneriler’ başlığı altında araştırma sonucunda elde edilen sonuçlara yer verilerek bu konuda olası çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

İNSAN HAKLARI KAPSAMINDA ÇOCUK HAKLARI

İnsan hakları bir kaynak olarak nitelendirildiğinde çocuk hakları da bu kaynaktan türemiş olan bir dal olarak görülebilmektedir. Çocuk hakları eğer iyi analiz edilmek isteniyorsa, beslenmiş olduğu ana kaynağın da iyi analiz edilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu başlık altında insan haklarını ana hatlarıyla ele almak ve buradan hareketle çocuk haklarını irdelemek yararlı görülmektedir.

1.1. İnsan Hakları Kavramı ve Önemi

İnsan haklarının temelini, doğal (tabii) haklar olması oluşturmaktadır. Doğal hakları tanımlamak gerekirse; yazılı hukuktan önce var olan ve yazılı hukuktan üstün olan, insana doğumuyla tanınan haklardır. Devletin meşruiyeti bu hakları kişilere sağlamasıyla ve güvence altına almasıyla ölçülecektir (Sanioglu, 2008: 78).

İnsan hakları tüm insanların eşit olarak, sonsuza kadar sahip oldukları, evrensel, geri alınamaz ve devredilemez haklardır. İnsan, bir ülkenin yurttaşı olduğundan değil, insanlık ailesinin bir üyesi olduğundan bu haklara sahip olarak doğar. Hiç kimsenin, diğer bireylerden daha az önemli olduğu gerekçesiyle bir insan hakkı elinden alınamaz. Her birey, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi hakların bütününe birden sahiptir (İnsan Hakları ve Çocuk Hakları, t.y.: 1).

İnsan hakları insanın temel ihtiyaçlarından doğan, onurlu bir şekilde yaşama isteğine dayanan haklardır. Birbirleriyle bağlantılıdır yani hep birlikte işler, diğerlerini de etkiler ve bu hakların hepsine birden sahip olunması gerekmektedir. Mesela; bir kimsenin seçme hakkını kullanması için, düşünce ve ifade özgürlüğü ile eğitim hakkına da sahip olması gerekmektedir (Lord ve ark., 2007: 3-4).

İnsan hakları kaynağını, ihtiyaç sahiplerinin otorite karşısında isteklerini karşılayabilmeleri mücadelesinden almıştır. Dolayısıyla haklar statik değil dinamiktir. Diğer bir deyişle insanlar ve sorunları var oldukça insan hakları var olacak, aynı zamanda her zamanın sorunlarına paralel olarak çeşitlenecek, hiçbir zaman nihai halini almayacaktır (Danış ve Şahbikan, 2014: 630).

Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulunca kabul edilen İnsan Hakları

Evrensel Beyannamesi, Türkiye tarafından 6 Nisan 1949'da onaylanmıştır. İnsan hakları kavramı; eşitlik, demokrasi ve özgürlük kavramlarının da gelişmesine sebep olmuş ve toplumda var olan engelli, çocuk, kadın gibi dezavantajlı gruplara dikkat çekilerek haklarının korunma altına alınması için düzenlemeler yapılmasına kaynaklık etmiştir.

Günümüzde insan haklarının varlığı binlerce yıllık insanlık tarihinin en önemli başarılarından sayılmaktadır. Bugün bu hakların hayat bulması ve güvence altına alınmasında rol oynayacak mekanizmalar; devletlerarası kuruluşların oluşturacağı uluslararası hukuk kuralları, sözleşmeler ve standartlar ile bu gelişmeleri referans alacak resmi kurumlar ve sivil savunucular olacaktır (Gündem Çocuk Derneği, 2009: 7).

1.2. Çocuk Tanımı

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) madde 6 ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) madde 3 uyarınca; daha erken yaşta ergin olsa dahi, 18 yaşını doldurmayan kişi çocuk sayılmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2014: 5)' nun İstatistiklerle Çocuk verilerine göre; 2014 yılı sonu itibariyle Türkiye nüfusu 77 milyon 695 bin 904'tür. Çocukların nüfusu ise 22 milyon 838 bin 482 olmuştur. Bu da çocuk nüfusunun toplam nüfusun %29,4'ünü oluşturduğu anlamına gelmektedir.

Çocukluk, ruhsal ve bedensel olarak insanın en güçsüz olduğu dönemi kapsayan, doğumdan ergenliğe kadar süren zaman dilimidir. Geleneksel kültürlerde asıl olan yetişkinlik olduğundan, böyle bir dönem yoktur veya geçiştirilmiştir. Kas gücü ile yaşamına devam edebilen toplumlarda insanın, bu dönemin uzun bir eğitim sürecine tabi tutulması gerektiğine dayalı çocukluk anlayışıyla zaman kaybetmek istemeyeceği açıktır. Modern zamanlara gelindiğinde ise sanayileşmeye bağlı olarak meydana gelen toplumsal işbölümü, eğitimle ulaşılabilecek uzmanlığa ihtiyaç duymuştur. Bu süreçte çocukluk, bu ihtiyacı karşılayabilecek kapasitesiyle değer kazanmaya başlamıştır (Aktürk, 2006: 5).

Çocukluk, bebeklik gibi doğal bir gerçeklikten ziyade sosyo-kültürel bir kavram olduğundan diğer toplumsal kavramlar gibi norm ve değerlere göre değişime ve gelişime açık olacaktır (Akyüz, 2001). Toplumların yapıları, kültürleri, inançları,

ekonomileri bu değişimde önemli etkenlerdir (Akar, 2013). Ülkeler barış içerisinde refah atmosferinde kalkınmak istiyorlarsa; çocukların kabiliyetleri ile gelişimleri üzerinde hassasiyetle durmalıdırlar (Akyüz, 2010), çünkü çocuk olgunlaşmamış bir yurttadır.

Türkiye’de çocuk; kendi başına bir değer ifade etmekten çok, aileye sağlayacağı maddi yardım, yaşlılıkta destek, eşleri yakınlaştırma gibi ailedeki rolü ve aileye katkısıyla değerlendirilmekte ve çocuktan beklentiler bu yönde şekillenmektedir (Turgut ve Feyzioğlu, 2014: 213).

Çocukların kimlik sahibi bireyler olarak ihtiyaçlarının karşılanması, toplumsal anlamda, üretken bir yetişkin olarak geleceğin yeniden yapılandırılmasına yardımcı olacağından hayati önem taşımaktadır (Acar, 2010: 5).

1.3. Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları - İnsan Hakları İlişkisi

Geleneksel toplumlara bakıldığında çocuk kavramı üzerinde pek de iç açıcı gelişmelerin yaşandığı söylenememektedir. Çocukların belirli haklara sahip olmadığı ve dolayısıyla da çocuk hakları bağlamında bir unsurdan söz etmenin zor olduğu geleneksel toplumlarda filozoflar da bu fikri destekleyici bazı savlar öne atmışlardır. Dönemin ünlü filozoflarından John Stuart Mill, Thomas Hobbes ve John Locke çocukların kendi yetilerinin olmadığını ve anne babalarının onların davranışları öğrenmeleri üzerinde otoriter bir güç olduğunu savunmuşlardır (Kurt, 2013: 6-7). Avrupa karanlık döneminin dinin sosyal yaşam üzerindeki etkisinin kalkmasıyla birlikte aydınlık döneme doğru ilerlemesi çocuk ve insan hakları bağlamında bazı gelişmelerin de beraberinde gelmesini sağlamıştır. Yaşanan gelişmeler hem insan hakları bağlamında hem de çocuk hakları bağlamında birçok değişim ve gelişimin yaşandığı çağ olmuştur (Sunal, 2009).

Gündelik yaşam koşulları yetişkin istek ve ihtiyaçlarına göre tasarlandığı için, dezavantajlı gruplar hayatlarını zor koşullarda sürdürmek zorunda kalırlar. Bu güç koşullarda yetişkinler belirleyici rol üstlenmektedirler. Merhamet ve koruma duygularından beslenen yaklaşımla, “kendi kendine yetmekten aciz” dezavantajlı gruplar üzerinde hakimiyet kurmaktadır. Söz konusu nedenlerle; çocuk hakları gibi ek haklar ile insan haklarını besleme gereği doğmuştur (Atılğan ve Atılğan, 2009: 16).

Odman (2012: 305-306)'a göre çocukların kırılğan-hassas guruplar içinde yer almaları, savunmasız olmaları, biyolojik, fiziksel ve sosyo-psikolojik açıdan yetersiz olmaları; onları her türlü sömürü, istismar, baskı ve zulme açık hale getirmektedir. Bu durumda çocuklar keyfi haksız davranışlarla, çeşitli ihlallerle ve ayrımcılıklarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Çocukların toplumsal yaşantı içerisinde siyasi herhangi bir haklarının ya da ödevlerinin olmaması, kendilerine ait görüşlerin önemsenmemesi, onlara söz hakkı tanınmaması, sahip oldukları hakları bilmemeleri ve bunları kullanacak yetide olmamaları ya da bu haklar ihlal edildiğinde gerekli yasal yollara başvurmada yaşadıkları sıkıntılar onların haklarının insan hakları çerçevesinde değerlendirilmesinde büyük rol oynamıştır (Güçtürk ve ark., 2008: 16).

Haklarının farkında olan, başkalarının da hak sahibi olduğunu kabullenerek saygı duyan çocuklar sayesinde, toplumu oluşturan fertler birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerinde, hukukun üstünlüğünü esas alacak, böylelikle sosyal ve ekonomik kalkınma gerçekleşecektir. Dengeli ve adaletli gelir dağılımının olduğu, her türlü anarşiden uzak toplumsal barışın sağlandığı, güçlü, onurlu ve örnek olacak bir toplum yapısı oluşacaktır (Yalçın, Bay ve Ekmekçioğlu, 2008: 435-436).

İnsan hakları kavramı; ayırım gözetmeksizin büyük, küçük tüm bireyler için geçerlidir ama kuşkusuzdur ki zamanla toplumdaki bazı gurupların haklarını koruyan özel düzenlemelere ihtiyaç doğmuştur. Takdir edilecektir ki; belli konularda ihtisaslaşma her zaman o konu hakkında daha özel çalışmalar yapılarak daha net sonuçlar alınmasına yardımcı olacaktır. Çocuk hakları, insan hakları arasında önemli bir yer işgal eden, temel nitelik taşıyan haklardır. Söz konusu hakların gözetilmesi ile büyüklere özgü haklar yaşam bulacaktır. İnsan haklarının bundan sonraki kuşaklara daha gelişmiş olarak, çocukların ise değer sahibi bireyler olarak aktarılabilmesi için çocuk haklarının varlığı ve geliştirilmesi esas olmalıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA ÇOCUK HAKLARININ GELİŞİMİ VE TÜRKİYE'DE MEVZUATSAL DURUM

2.1. Dünya'da Çocuk Haklarının Gelişimi

2.1.1. Versay Barış Antlaşması ve Uluslararası Çalışma Örgütü

Birinci Dünya Savaşı sonrası imzalanan Versay Barış Antlaşması'nın 427. maddesinde, çocukların çalıştırılmasının mutlak olarak yasaklanması öngörülmüştür. Versay Barış Antlaşması'nın hükümlerine istinaden, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) kurulmuştur. ILO, çocuk işçiliğinin tanımını yapmakta ve düzenlemekte, bu konuya standartlar getirerek çocukların istihdamı konusunda asgari bir yaş belirlemektedir. Çocuk işçiliği konusundaki ilk uluslararası anlaşmayı 1919 yılında kabul etmiştir. Anlaşma gereği 14 yaşın altındaki çocuklar sanayi işletmelerinde çalıştırılmazlar ve asgari yaş sınırı, zorunlu öğrenim yaşının bittiği yaşın, altında ve her halükarda 15 yaşın altında olmayacaktır. 138 sayılı "asgari yaş" sözleşmesi ise 1973 yılında kabul edilerek söz konusu konulara ilişkin net hükümler getirmiştir. Bu sözleşme; ücretli ya da kendi hesabına çalışmasına bakılmaksızın, bütün çocuklarla ve tüm ekonomik sektörlerle ilgili hükümler içerdiğinden dönüm noktası kabul edilmiştir. Söz konusu sözleşme ile çocukların çalışma yaşı 18 olarak belirlenmiş dolayısıyla istihdama kabulde asgari yaş konusunda uluslararası standart geliştirilmiştir (www.ilo.org).

Türkiye 1998 yılında onayladığı 138 sayılı Asgari Yaş Sözleşmesi kapsamında, Anayasa'nın 50. maddesi ve 4857 Sayılı İş Kanunu ile ilgili düzenlemeler yapmıştır.

1999 yılında ise ILO 182 sayılı Sözleşme ile 190 sayılı tavsiye kararını kabul etmiştir. Bu Sözleşme; kabul eden ülkelere en kötü biçimlerdeki çocuk işçiliği konusunda; çözümler geliştirmek, çalışmalar yapmak ve konuyla alakalı acil ve etkili önlemler almak üzere sorumluluklar yüklemektedir. Çocukların gizlice ve kayıt dışı çalıştırılmasının ortaya çıkardığı sorunların önüne geçilememektedir. ILO'nun kuruluşundan itibaren çocuk işçiliği alanında çıkarılan 28 Sözleşme ve 15 Tavsiye

Kararı ile bir sonuç elde edilemeyince, 1992– 1993 yıllarından itibaren Çocuk Çalıştırılmasının Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı uygulanmaya başlamıştır.

2.1.2. Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi

Çocuk haklarının korunması konusunda uluslararası alanda yapılan ilk girişim Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi'dir. 1924 yılında Milletler Cemiyeti tarafından kabul edilmiştir. Bildiri ile çocukların sürekli bir büyüme ve gelişme içinde olduğu, yetişkinlerden farklı özelliklere sahip olduğu ve çocuk bakımının toplumsal bir sorun olduğu dile getirilmiştir.

Bildiri, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra çocuklara daha özen gösterilerek korunması fikrinden doğmuş ve devletlerin imzasına sunulmuştur. Çocukların yaşayabileceği sağlıklı ve güvenli ortamın sağlanması, her türlü istismara karşı korunmaları ve felaket anında öncelikli olarak ilgilenilmeleri gerektiği belirtilmiştir. Ancak İkinci Dünya Savaşının başlaması ve Milletler Cemiyetinin geçerliliğini yitirmesi sonucu bildirinin herhangi bir yaptırımını kalmamıştır (Kurt, 2013: 16).

2.1.3. İkinci Balkan Kongresi

İkinci Balkan Kongresi 1938 tarihinde, çalışan çocuklar konusunda gerçekleştirilen Türkiye'nin katıldığı ilk faaliyettir. Alınan kararların Balkan ülkeleri ile sınırlı olması nedeniyle bölgesel nitelik taşısa da, çocuklarla ilgili çalışmalara öncülük etmesi bu kongreyi önemli kılmaktadır (Baykal, 2008: 91).

2.1.4. Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi

BM Genel Kurulu tarafından 1948 yılında kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, 30 maddeden oluşmuştur. Bildirinin 25. maddesi çocuklarla ilgilidir. Çocukların özel olarak bakılmaları ve yardım edilmeleri gerektiği belirtilmiştir. Evlilik içi ya da evlilik dışı olsun, doğan bütün çocukların toplumsal olarak korunmaları gerektiği belirtilmiştir. 10 Aralık bildirinin imzalandığı tarihtir ve Dünya İnsan Hakları Günü olarak kabul edilmiştir. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi Türkiye tarafından 1949 yılında kabul edilmiştir.

2.1.5. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi

BM Örgütü'nün kurulması ile Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi'nde yer alan temel ilkelerden beslenerek genişletilmiş yeni bir bildirme hazırlanmıştır. BM Genel Kurulunca 1959 yılında Çocuk Hakları Bildirgesi kabul edilmiştir. Bildirme; çocukların vatandaş olma hakkı, sosyal güvenlik hakkı, eğitim hakkı, her türlü istismar, ihmal, sömürü ve ayrımcılığa karşı korunma hakkı, koruma ve kurtarma olanaklarından ilk yararlananlar arasında olması gibi konularla ilgili on ilkeden oluşmuştur.

2.1.6. Avrupa Sosyal Şartı

Avrupa Sosyal Şartı 1965 yılında Avrupa Konseyi tarafından yürürlüğe konmuştur. Söz konusu sosyal şartlar Türkiye tarafından bazı maddeleri dışlanarak imzalanmıştır. 1989 tarihinde 20312 sayılı resmi gazetede yayınlanmış ve yürürlüğe girmiştir. 1. Bölümde çocukların ve gençlerin korunma hakkı madde 7'de kapsamlı şekilde ele alınmıştır. 2. Bölüm madde 7'de ise 18 yaşından küçük çocukların gece işlerinde çalıştırılmasının yasak olduğu vurgulanmıştır.

2.1.7. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi (Çatı Mevzuat)

1978 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi paralelinde bir Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS) oluşturulması fikri ortaya atılmış ve 1979 BM Çocuk Yılı münasebeti ile uygulamaya konmuştur. BM'ye üye devletlerin hukuk sistemleri göz önünde bulundurularak hazırlanan tasarı on yıllık bir çalışma sürecinin ürünü olmuştur. BM Genel Kurulunda 1989 yılında onaylanan sözleşme; 1990 yılında uluslararası hukukta yürürlüğe girmiştir. Sözleşme, doğumdan ergenliğe ve genç yetişkinliğe kadar çocukların yaşamlarının tüm safhalarını kapsamaktadır.

Sözleşmede; çocuğun gelişimi için gerekli hayat şartlarını sağlama sorumluluğu, olanakları kapsamında öncelikle çocuğun ana-babasına ya da çocuğun bakımından sorumlu kişilere aittir. Sözleşme taraf devletleri, olanakları ve şartları ölçüsünde, ana-babanın çocuğun haklarından yararlanması için gerekli önlemleri almasını sağlamakla ve gerektiği durumlarda barınma, giyim ve beslenme konularında maddi yardım yapmak ve destek programları uygulamakla yükümlü tutmaktadır. Sözleşmenin temelinde çocuğun yüksek yararının gözetilmesi esası yer almaktadır (Yolcuoğlu, 2009: 5).

Sözleşmede çocuk haklarının uygulanması için aile ve devlet birlikte sorumlu tutularak çocuğun yetiştirilmesi konusu özel alandan çıkarılmış ve kamusal alana taşınmıştır (Acar ve Duyan, 2012: 402). ÇHS'nin yetersiz kaldığı alanlardaki eksikliğin giderilmesi için BM Genel Kurulu tarafından BM ÇHS ile ilgili kurallar ve ek protokoller çıkarılmıştır.

2.1.8. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ile İlgili BM Kuralları

- Pekin-Beijing Kuralları (BM Çocuk Adalet Sisteminin Uygulanması Hakkındaki Asgari Standart Kurallar 1985)

Pekin-Beijing Kurallarında; mevcut ulusal yasaların, uygulanan politikaların tamamen değiştirilmesi ve gerekli koşulların tamamen yerleştirilmesi zor olsa da; uygulamaların gözden geçirilmesi gerekliliğiyle, en azından asgari sınırlarda değişimin belirlenmesi uygun görülmüştür.

- Riyad İlkeleri (Çocuk Suçluluğunun Önlenmesine İlişkin BM Yönlendirici İlkeleri 1990)

Riyad İlkeleri 66 ülkeden oluşmaktadır. Riyad İlkelerinin Toplumsallaştırma Süreci başlığı altında Kitle İletişim Araçları adındaki bölümüne göre; çocukların riskten korunmasında basının önemli bir sorumluluğu olduğu kabul edilmektedir.

- Havana Kuralları (Özgürlüğünden Yoksun Bırakılmış Çocukların Korunmasına İlişkin BM Kuralları 1990)

Havana Kuralları 18 yaşından küçük tutuklanan ya da gözaltında tutulan çocukların korunmasına dair asgari standartları içermektedir. Özgürlüklerinden yoksun bırakıldıkları süre içinde özgürlüğünden yoksun bırakılan çocukların haklarının korunmasını ve güvence altına alınması gerektiğini benimsemektedir.

2.1.9. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Ek Protokoller

- Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği ve Çocuk Pornografisi ile İlgili İhtiyari Protokol

Protokol, özellikle cinsel istismar başta olmak üzere çocuğa yönelik ihmal ve istismarının önlenmesi hakkında hükümler içermektedir. BM Genel Kurulunca 2000

yılında kabul edilen Protokol Türkiye tarafından 4755 Sayılı Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye Ek Çocuk Satışı, Çocuk Fahişeliği Ve Çocuk Pornografisi İle İlgili İhtiyari Protokolün Onaylanmasının Uygun Bulunduğu Hakkında Kanun ile onaylanmıştır.

- Çocukların Silahlı Çatışmalara Dahil Olmaları Konusundaki İhtiyari Protokol

Silahlı çatışmaların çocuklar üzerindeki zararlı ve yaygın etkisini ortadan kaldırarak bu durumun barış, güvenlik ve kalkınmaya yönelik olabilecek muhtemel olumsuz sonuçlarını önleyebilmek amacıyla hazırlanmış bir belgedir. BM Genel Kurulunca 2000 yılında kabul edilen Protokol, Türkiye tarafından 2004 tarihinde yürürlüğe konmuştur.

2.1.10. BM Suç Mağduru ve Tanığı Olan Çocukları İlgilendiren Konularda Adalete İlişkin Rehber İlkeler

BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi, 2005 tarihinde, bir suçtan mağdur olan veya şahit olan çocukların, mahkemede konu hakkında bilgi verirken korunmaları ve adil davranılmaları amacıyla yol gösterici ilkeler olarak yayınlamıştır.

2.1.11. Dünya Çocuk Zirvesi

ÇHS'nin BM Genel Kurulu'nda kabulünden yaklaşık bir yıl sonra New York'ta 29-30 Eylül 1990 tarihinde Çocuklar İçin Dünya Zirvesi yapılmıştır. Zirveye 71 ülkenin Devlet ve Hükümet Başkanları katılmıştır. Zirve sonucunda "Çocukların Yaşatılmaları, Korunmaları ve Geliştirilmelerine İlişkin Dünya Bildirgesi" ile "Dünya Bildirgesinin Uygulanması İçin Faaliyet Planı" kabul edilmiştir.

Plan, 2000 yılına kadar bütün ülkelerin gerçekleştirmesi için, çocukların yaşatılmaları, korunmaları ve geliştirilmelerine yönelik ana hedefler belirlemiştir. Bu hedefler arasında; bebek, çocuk ve anne ölüm oranlarının azaltılması, 5 yaş altı çocuklarda görülen beslenme yetersizliklerinin giderilmesi, temiz suya ulaşma olanaklarının sağlanması, herkese temel eğitim verilmesi, kadın okuryazarlığına ağırlık verilmesi ve güç koşullardaki çocuklara daha iyi korunma sağlanması gibi maddeler yer almaktadır (Aktürk, 2006: 35-36).

2.1.12. Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi

Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan Sözleşme 1996 tarihinde Strazburg'da imzalanmıştır. Türkiye tarafından 1999 tarihinde imzalanan bu sözleşme Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)'nde 18.01.2001 tarih ve 4620 sayılı Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi'nin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun ile onaylanmıştır.

Sözleşme, çocukların kendileriyle ilgili kararların alındığı boşanma velayet gibi davalara katılmak, bilgilendirilme fırsatı tanınarak görüş ve tercihlerini açıklamak suretiyle, yüksek yararının gözetilmesine yönelik hükümler içermektedir.

2.1.13. Çocukların Cinsel İstismar ve Sömürüye Karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi

2007 tarihinde İspanya'nın Lanzarote Adasında imzaya açılan Sözleşme, 1 Temmuz 2010 tarihinde kabul edilmiştir. Lanzarote Sözleşmesi olarak anılan sözleşme, Türkiye tarafından 7 Aralık 2011 tarihinde onaylanmış, 1 Nisan 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu sözleşmenin amacı, çocukların cinsel suistimaline ve cinsel istismarına karşı uluslararası işbirliği geliştirerek mücadele etmek ve mağdur olan çocukların haklarını korumaktır.

Sözleşme; cinsel suçları önleme konusuna dikkatleri çekmesi, mağdur olan çocuklar için kapsamlı koruma sunması ve bu korumadan 18 yaş altı bütün çocukları yararlandırması, çocukların iletişim teknolojileri üzerinden de sömürüldüğünü dile getirerek yeni biçimlerde şiddet tanımlaması yapması ile cinsel istismarı geniş biçimde ele alması itibariyle önem taşımaktadır (Spasova, 2011: 25). Avrupa'da her beş çocuktan birinin cinsel istismarın bir çeşidine maruz kaldığı tahmin edilmektedir. Sorunun yaygınlığı göz önüne alınarak Avrupa Konseyi tarafından "Beşte Bir" kampanyası başlatılmıştır. Kampanyanın amacı, konuya ilişkin duyarlılığı arttırmak ve Sözleşmesi'nin her yerde uygulanmasını sağlamaktır. Türkiye de bu kampanyaya dahil ülkeler arasındadır (Uluslararası Çocuk Merkezi [UÇM], 2014b: 18).

2.1.14. Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi

Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi, İstanbul'da 2011 Mayıs ayında imzaya açılmıştır. Sözleşme, taraf devletlere cinsiyet temelli oluşabilecek tüm ayrımcılık türleriyle mücadele etmesi, şiddete karşı gerekli tedbirleri alması, özellikle erkek şiddetinin üzerinde durması, şiddete maruz kalmış kadınların zararlarının tazmin edilerek şiddeti uygulayan kişilerin yaptıkları eylemlere uygun cezalar ile cezalandırması gibi birçok konuda yükümlülük getirmektedir.

Türkiye'nin, hiçbir maddesine çekince koymaksızın, imzaladığı ve İstanbul Sözleşmesi olarak bilinen Sözleşme 2012 tarihinde kabul edilen Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a esas teşkil edecektir (Şahin ve Gültekin, 2014: 11). Sözleşmede şiddet; sadece fiziksel şiddet olarak sınırlandırılmamış, mağdur olan kişinin algısı kadar geniş bir alanı kapsamıştır. Çocuklar açısından en önemli gelişme; aile içinde yaşanan şiddete tanık olarak mağdur oldukları hususunun kabulü ile tanımlarda geçen kadın kapsamına, 18 yaş altı kız çocuklarının da dahil edilmesidir.

Türkiye'nin taraf olduğu sözleşmelerden de anlaşılacağı üzere Türkiye; dünyada gelişen ve değişen çocuk algısına uyum sağlamak üzere adımlar atmaktadır. Çocukların günümüzde kötü sonuçlar doğuracak büyük risklerle karşı karşıya olduğunun farkındadır ve bu konuda önlemler alınması gerekliliğine inanmıştır. Bu noktada incelememiz gereken Türkiye Cumhuriyeti devletinin imzalayarak uygulamayı taahhüt ettiği konuları ne derece hayata geçirebildiğidir. İlerleyen bölümlerde inceleyeceğimiz TÜİK verileri, İlerleme Raporları ve Kalkınma Planları bu konuyu daha iyi kavramakta bize ışık tutacaktır.

En temel haklardan olan eğitim sağlık hakkından bile mahrum kalarak büyümek zorunda bırakılan çocukların olduğu toplum halinden, varlıkları değerli kabul edilerek birçok sözleşmeyle hakları tanımlanan ve koruma altına alınan çocukların bulunduğu toplum haline dönüşmüş olmak, muhakkak çıkılan bu yolda önemli bir mesafe kat edildiğini gözler önüne sermektedir.

2.2. Türkiye’de Çocuk Haklarının Mevzuatsal Durumu

TÜİK tarafından açıklanan veriler ışığında Türkiye’nin 2017 sonu itibari ile toplam nüfusu 80 milyon 810 bin 525 olarak kayıtlara geçmiş, bu verilerin 22 milyon 883 bin 288’ini çocuklar oluşturmuştur. Çocuk nüfusun toplam nüfus içindeki payı % 28,3 olarak belirlenmiştir. Çocuk nüfusun oldukça fazla olduğu Türkiye için Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin uygulama alanı da oldukça önem arz etmektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi Türkiye tarafından 14 Şubat 1990 yılında imzalanmış ve 9 Aralık 1994 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından da onaylanmıştır. 1995 yılında 4058 sayılı yasa ile Çocuk Hakları Sözleşmesi iç hukuk kuralına dönüştürülmüş ve uygulanmaya başlanılmıştır. Çocuk Hakları Sözleşmesi Türkiye tarafından 14 Şubat 1990 tarihinde ihtirazi imzalanmıştır. Türkiye tarafından koyulan ihtirazi kayıt şöyledir: "*Türkiye Cumhuriyeti Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 17., 29. ve 30. maddeleri hükümlerini T.C. Anayasası ve 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Anlaşması hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama ve uygulama hakkını saklı tutmaktadır*" (Kurt, 2016: 107).

Çocuk Hakları Sözleşmesinin onaylanması ve iç hukuk kuralına dönüştürülmesinden sonra ilk çalışma 9 Eylül 1995 tarihinde Çocuk Hakları Konseyinin kurulmasının kabul edilmesidir. UNİCEF, Ankara Barosu, Adalet Bakanlığı, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Yüksek Okulu, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Çankaya Belediyesi (Ankara) temsilcilerinden oluşan konsey ile 4 Ekim 1995 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) yapısı içerisinde Çocuk Haklarının korunması ve izlenmesi için bir bölüm oluşturulmuştur (Tutkun ve Koç, 2003: 13).

Çocuk hakları koordinatörlükleri Türkiye genelinde Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Her ilde faaliyet gösteren çocuk izleme komiteleri, üye olan çocuklardan biri erkek diğeri kız olmak üzere iki yılda bir seçimle belirlenen temsilcilerden oluşmaktadır.

2.2.1. TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi

TBMM Çocuk Hakları İzleme Komitesi 2008 yılında, dünyada bir ilk niteliği taşıyarak faaliyete geçirilmiştir. Komitenin toplamda sekiz üyesi bulunmaktadır.

Komitenin görevi Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin uygulamalarda ve yasal düzenlemelerde sonuçlarının izlenmesi ve bu yöndeki eksikliklerin giderilmesine yönelik görüşler belirtmektir.

Ayrıca Komite, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Türkiye'de uygulamasının izlenmesi kapsamında, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin de bir maddesi olan çocuk katılımını desteklemek ve bu konuda kamuoyunu bilinçlendirmek için bir web sayfası kurmuştur. Bu sayfaya üye olan çocuklar veya çocuk savunucuları çocuk hakları konusunda bazı mesajlar yayınlatabilmektedir.

2.2.2. Sosyal Hizmetler Kanunu (2828)

24.05.1983 tarihinde 2828 sayılı kanun olarak kabul edilen Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu, 03.06.2011 tarihli ve 633 sayılı kanun hükmünde kararnamenin 35. maddesiyle Sosyal Hizmetler Kanunu olarak değiştirilmiştir.

Sosyal Hizmetler Kanunu, korunmaya ve bakıma ya da yardıma ihtiyaç duyan aile, çocuk, engelli, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal hizmetleri ve bu hizmetleri yürütmek üzere kurulan örgütün kuruluş, görev, yetki ve sorumlulukları ile faaliyetlerini düzenlemektedir (Md. 1).

Kanunun kapsamı ise sosyal hizmetlerle ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek kişileri ve özel hukuk tüzelkişilerini, sosyal hizmet kurum ve kuruluşlarında çalışan personeli, sosyal hizmetlerden faydalananları ve faydalanacak durumda olanları kapsamaktadır (Md. 2).

Kanunun 3. maddesinde tanımlara yer verilmiştir. Burada “Sosyal hizmetler”, “Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk”, “Engelli”, “Bakıma İhtiyacı Olan Engelli” ve “İhtiyacı Olan Yaşlı” tanımlamaları yapılmıştır.

Sosyal Hizmetler Kanunu'na (2828) esasen sosyal hizmetler, birey ve ailelerin kendilerinden veya çevresel koşullardan kaynaklı olarak ihtiyaç duydukları maddi, manevi ve sosyal gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik ve sosyal sorunların önlenmesi ve çözümlenmesine yönelik sistematik ve planlı hizmetler bütünüdür (Md.3). Ayrıca bu hizmetler bireylerin ve ailelerin yaşam standartlarının yükseltilmesine veya iyileştirilmesine de hizmet etmektedir. Adı geçen kanunda korunma ihtiyacı olan çocuğun da tanımlaması yapılmıştır. Buna göre beden, ruh ve

ahlak gelişimleri veya şahsi can güvenlikleri tehlikede olan, ebeveynlerinden biri veya her ikisi tarafından terk edilen veya ebeveynlerinden birinin veya her ikisinin de olmaması gibi durumlarda çocuk korunma ihtiyacı olan çocuk olarak nitelendirilmektedir. Bunun yanı sıra ebeveynlerinin olması ve onlar tarafından ihmal ve istismar edilmesi, fuhuşa, dilencilığe, uyuşturucu madde veya alkollü içecekler kullanılmasına zorlanan ve çeşitli sosyal tehlikelere sürüklenen çocuklar da suçta sürüklenen çocuk kapsamına girmektedir (Md. 3).

2.2.3. Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu

03.07.2005 tarihinde 5402 sayılı kanun olarak kabul edilen Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu'nun temel ilkeleri insan onuruna saygı, dürüstlük, tarafsızlık, gizlilik ve çocuğun yüksek yararının korunmasını içermektedir. Denetimli serbestliğin görevleri şüphelilerin, sanıkların veya hükümlülerin toplumsal yaşam içinde denetiminin ve takibinin yapılması, sosyal anlamda topluma kazandırma, suç işleyen kişilerin yeniden suç işlemesini önlemek için ihtiyaç duyulan hizmetlerin, programların ve kaynakların sağlanmasıdır.

Kanununun 4. Maddesinde uygulamada görev alanların gizlilik ve tarafsızlık ilkelerini ihmal etmeyecekleri ve onur kırıcı ya da küçük düşürücü hareketlerde bulunamayacakları hüküm altına alınmıştır (Md. 4).

Denetimli serbestlik (DS) sistemiyle çocuk topluma tekrar kazandırılmak istenmekte ve çocuğa çeşitli açılardan destek verilerek çocuğun yeniden suç işlememesi ve suçtan uzak durması sağlanmaktadır (<http://www.sosyalhizmetuzmani.org/denetimliserbestlik3.htm>).

2.2.4. Çocuk Koruma Kanunu (5395)

2005 yılında resmi gazetede 25876 sayı ile yayımlanan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, korunma ihtiyacı olan veya suçta sürüklenmiş çocukların haklarını, esenliklerini ve aynı zamanda onların korunması ve güvence altına alınmasına dair usul ve esasları düzenlemeyi amaç edinmiş bir yasadır.

Bu kanunda 18 yaşını tamamlamayan kişi çocuk olarak nitelendirilmektedir. Bunun yanı sıra yasada, korunma ihtiyacı olan çocuk, suça sürüklenen çocuk, çocuk hâkimi, kurum ve sosyal çalışma görevlisi tanımlarına yer verilmiştir. Korunma ihtiyacı olan çocuklar; Fiziksel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimleri ile birlikte can güvenliği tehlike altında bulunan, ihmale ve istismara maruz kalan veya suç mağduru olan çocuklar olarak tanımlanmaktadır.

Kanunda suç olarak nitelendirilen bir olguyu gerçekleştirme iddiası ile hakkında soruşturma veya kovuşturma yapılan ya da işlediği fiilden dolayı hakkında güvenlik tedbirine karar verilen çocuklar suça sürüklenmiş çocuklar olarak tanımlanmıştır (Md. 3).

Ayrıca 13.06.2012 yılında değişiklik ile yapılan sosyal çalışma görevlisi tanımına göre sosyoloji, çocuk gelişimi, öğretmenlik, psikoloji danışmanlık ve rehberlik, psikoloji, aile ve tüketici bilimleri ve son olarak sosyal hizmet alanlarında eğitim veren kurumlardan mezun meslek elamanlar da bu tanım içerisine dahil edilmiştir.

5395 sayılı kanunun 4. maddesi uygulamada çocuğun haklarının korunması amacıyla temel alınan ilkelere ayrılmıştır. Bu bağlamda 12 fıkradan oluşan yasanın temel ilkeleri genel olarak insan haklarına dayalı, çocuğun temel haklarını içeren yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarının güvence altına alınması, gerekli kurum kuruluşlarla işbirliği içinde çalışmaların yürütülmesi, tedbir kararlarının alınmasında ve uygulanmasında son çare olarak kurum bakımının gözetilmesi ve toplumsal sorumluluğun paylaşılmasını içermektedir.

Kanunun 5. Maddesi çocuk mahkemeleri tarafından verilebilecek koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarını içermektedir. Çocuklara verilecek tedbir kararlarının temel amacı çocukların öncelikle kendi aile ortamı içerisinde korunmasına yöneliktir. Çocuklara yönelik tedbir kararları danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma tedbir kararlarından oluşmaktadır (Md. 5).

İlgili kanunda yer alan yol danışmanlık tedbiri; çocuğun yetiştirilmesinin, büyütülmesinin ve bakımının sorumluluğunu üstlenen kişilere çocuk yetiştirilmesi konusunda ve çocuklara da okul, eğitim ve gelişimleri kapsamında karşılaştıkları

sorunların çözümlenmesinde yardımcı olunması gibi maddeleri içermektedir.

Bir diğerkoruyucu ve destekleyici tedbir kararı ise eğitim tedbiri kararıdır. Çocuk hakkında verilen bu karar çocuğun okula gündüzlü ya da yatılı olarak devam etmesini, iş veya meslek sahibi olması amacıyla bir meslek ya da sanat edinme kurslarına gitmesini öngörmektedir. Bunun yanı sıra eğitim tedbiri meslek sahibi olan bir ustanın yanına ya da kamu sektörüne veya özel sektör alanına ait işyerlerine yerleştirilmesini de kapsamaktadır.

Koruyucu ve destekleyici tedbirler arasında büyük önem arz eden tedbir bakım tedbiridir. Bakım tedbiri, çocuğun büyütülmesi, yetiştirilmesi ve bakımından sorumlu kişilerin herhangi bir nedenle sorumluluk ve görevlerini yerine getirememesi durumunda, çocuğun kamu ya da özel bakım yurduna veya koruyucu aile yanına yerleştirilmesini vurgulamaktadır.

Çocuklara yönelik verilebilecek diğerkoruyucu ve destekleyici tedbir kararları sağlık ve barınma tedbiridir. Sağlık tedbirinin amacı, çocukların biyolojik ve psikolojik sağlık durumlarının korunması ve aynı zamanda tıbbi bakım ve rehabilitasyonlarını gerektiren uyuşturucu madde kullananların da tedavilerinin yapılmasını öngörmektedir. Barınma tedbiri kalacak veya barınacak yeri bulunmayan çocuklu kişilere ya da yaşam tehlikesi bulunan hamile kadınlara yönelik verilebilecek koruyucu ve destekleyici tedbir kararıdır.

Kanunun 7. maddesi koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının alınmasına yönelik usul ve esasları içermektedir. Ayrıca kanunda gözüaltına altına çocukların kolluğun çocuk biriminde tutulması, bu birimin olmadığı takdirde gözüaltına alınan yetişkinlerden ayrı tutulması gerekliliği de vurgulanmıştır. Kanunda ifade edilen bir başka önemli unsur ise çocuklara istisna haller dışında zincir, kelepçe ve benzeri aletlerin takılmamasıdır.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 33 ve 34. maddelerinde sosyal çalışma görevlileri ve sosyal çalışma görevlilerinin görevleri açıklanmıştır. 33. Maddeye göre Adalet Bakanlığı tarafından mahkemelerde, çocuk ve aile sorunları ile çocuk hukuku ve çocuk suçluluğunun önlenmesi alanlarında lisansüstü eğitim almış kişiler tercih edilir. Ayrıca en az lisans eğitimi görmüş olanlar arasından yeterli sayıda sosyal çalışma görevlisi atanır diye belirtilmiştir.

Çocuk Koruma Kanunu'nun 34. maddesinde sosyal çalışma görevlilerinin görevleri; çocuk hakkında derhal sosyal inceleme yapmak, hazırladıkları raporları kendilerini görevlendiren merciye sunmak ve suça sürüklenen çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında yanında bulunulması olarak belirtilmiştir. Ayrıca 34. maddenin (c) bendine göre sosyal çalışma görevlileri aynı zamanda mahkemeler ve çocuk hakimleri tarafından verilen diğer görevleri yerine getirmekle de sorumludurlar.

2.2.5. Çocuk Adalet Sistemi ve Sosyal Hizmet

Çocuk adalet sistemi veya suçluluk alanı sosyal hizmet mesleğinin en önemli çalışma alanlarından biridir. Aynı zamanda "Çocuk Adalet Sistemi" çocuk refahı alanında büyük bir yelpazeye sahip olan önemli bir konudur. Çocuk mahkemeleri, polis, savcılık ve mahkeme çalışanları ile birlikte ceza infaz kurumlarını da kapsamı içine almaktadır (Gündem Çocuk, 2008: 1).

Sosyal hizmet mesleği bireyi, aileyi ve toplumu içine alan ve tüm bu alanlarda toplumun refah seviyesinin yükseltilmesi adına disiplinlerarası çalışmalar yapan bir meslektir. Sosyal hizmet mesleğinin çalışmalarını gerçekleştirdiği pek çok alan vardır. Çocuk hakları kapsamında düşünüldüğünde sosyal hizmet mesleğinin çocuk adalet sistemi içerisinde önemli bir yeri olduğu görülmektedir.

Sosyal hizmet bu uygulama alanında bireyler ve suç arasındaki etkileşime odaklanmaktadır. Toplum bireyleri suça sürüklenme kapasitesine de sahip olmakla birlikte, bireyleri suçtan arındırarak yeniden topluma kazandırma kapasitesine de sahiptir. Çocuk suçluluğu alanında ise bu konuda aile ön plana çıkmaktadır. Aile de toplum gibi suçluluğa neden olabilir ve aynı zamanda da çocuğun sağaltımında onarıcı bir güç rolünü üstlenebilmektedir (Uluğtekin, 2004: 93).

TÜİK verilerine göre 2017 yılında emniyet birimlerine getirilen çocuk sayısı bir önceki yıla nazaran binde 5 oranında artarak 335 bin 242 olarak açıklanmıştır. Güvenlik birimlerine suça sürüklenme sebebi ile getirilen çocuk sayısı ise önceki yıla nazaran binde 6 azalarak 107 bin 984 olarak belirlenmiştir (<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/suca-suruklenen-cocuk-sayisi-azaldi/1219445>).

Yıllar itibari ile rakamlarda meydana gelen artışlar çocuk adalet sisteminin de önemini ortaya çıkarmaktadır.

Türkiye çok uzun yıllardır katıldığı değişik uluslararası ve ulusal toplantılara, kurumlar arası anlaşmalara, Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin ilkelerine uygun olarak; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Medeni Kanun, Türk Ceza Kanunu, İş Kanunu, Ailenin Korunması Kanunu, Çocuk Koruma Kanunu gibi yazılı mevzuatında değişiklikler yapmıştır. Özellikle Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne uygun olarak Türk Mevzuat Sisteminde bir uyum göze çarpmaktadır (Cengiz, 2008: 10). Çocuk Hakları Sözleşmesi, güç koşullar altında yaşayan çocuklar, istismara uğrayan çocuklar, suça teşvik edilen çocuklar ve sokak çocuklarını kapsama dâhil etmektedir.

Türkiye'de, kişiler arası ilişkileri düzenleyen Medeni Hukuk içerisinde çocuğu istismardan önlemeye yönelik hükümler de ayrıntılı olarak düzenlenmiştir. Medeni Kanun ebeveynlerin çocuk üzerindeki hakkını “şahıs üzerinde mutlak hak” statüsünde bir hak olarak düzenlemektedir. Ancak, “velayet, ana babaya yalnızca haklar tanımaz, yükümlülükler de yükler. Ana baba çocuğun kişiliği ve malları üzerinde bir takım yetkilere, fakat aynı zamanda bazı ödevlere de sahiptir” (Cengiz, 2008: 11).

Türk Ceza Kanunu'nun (5237) 6. maddesine göre de 18 yaşını doldurmamış bireyler de çocuktur. Aynı zamanda 18 yaşını doldurmuş bireyler hukuk düzeninde olan haklardan yararlanırlar (UNICEF, 2006: 36).

18 yaşın altındaki çocuklara Türk Ceza Kanunu'na göre ceza indirimleri uygulanmaktadır. Özellikle çocuklarda 15 yaşını doldurmuş ve 18 yaşını doldurmamış olanlar için müebbet hapis cezası dışında kalan cezaların yarısı indirilmektedir. Aynı zamanda çocuklara verilecek cezalar on iki yılı aşmamaktadır. On beş yaşını doldurmamış çocuklar ceza indiriminden daha fazla yararlanmaktadır (Md.31). Türk Ceza Kanunu'na esasen çocuklarda yapılan ceza indirimleri, çocukların gelişimsel dönemleri ve yetişkinlerden farklı bireyler olduklara dikkate alınarak onların korunmasını sağlamaya yönelik olduğu söylenebilmektedir (Özdemir, 2001: 3).

Çocuk Adalet Sistemi'nin en önemli parçalarından biri çocuk mahkemeleridir. Uluğtekin'e göre “Çocuk mahkemeleri, genel olarak çocuğun korunması, sosyalleşmesi, tedavisi ve rehabilite edilmesi gibi amaçlara hizmet eder” (Uluğtekin, 1994: 5).

Türkiye’de çocuk mahkemelerinin kurulması 20.yüzyılın sonlarına doğru gerçekleşmesine rağmen günümüzde halen çocuk mahkemeleri bulunmayan illere rastlanmaktadır. Ayrıca çocuk mahkemeleri bulunan illerde çocuk mahkemelerinin çalışma usul ve görevleri açısından ve çocuk haklarının gerçekleşmesi bağlamında halen sorunlar yaşandığı bir gerçektir. Bu bağlamda günümüzde çocuk, genel olarak çocuk adalet sistemine dahil olmuş, suça sürüklenmiş çocuklarla çalışma konusunda sosyal hizmet mesleği ile hukuk yöneticileri arasında sağlıklı bir ilişki, işbirliği ve eşgüdüm sağlanamamıştır.

Son olarak, Türkiye’de ve dünyada çocuk haklarının gelişmesi veya yerine getirilmesi açısından sadece çocuk hakları koordinatörlükleri değil, aynı zamanda toplumu oluşturan tüm bireyler ve kurumların da bu konuda hassas davranarak sağlıklı bir ortam hazırlaması gerekmektedir. Çocuk refahını dolaylı ya da dolaysız olarak etkileyen her bir kurum ve kuruluşun verimli, etkin ve başarılı çalışmalar yapması, çocuk refahı alanındaki problemlerin çözüme kavuşturulmasında önemli rol oynayacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ

En çok geçerliliği olan insan hakları belgesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'dir. Çocuk hakları konusunda esaslar bu sözleşmede belirtilmiştir. Doğum yerleri, kimlikleri, renk ve cinsiyetleri, dil ve dinleri, nereden geldikleri gibi ayrımcılık oluşturabilecek hiçbir faktöre bakılmaksızın çocukların tüm hakları yasalar çerçevesinde koruma altına alınmış ve çocuklar eşit kabul edilmiştir. Bu açıdan bakıldığında Kavak (2005: 22), Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin, çocukların 'Magna Charta'sı olduğunu belirtmiştir. İçerisinde barındırdığı tüm bu özellikler sonucunda sözleşme 20 Kasım tarihinde onaylanarak bu tarihin Çocuk Hakları Günü kabul edilmesini sağlamıştır.

Dünya üzerinde gerçek bir barış olması amacıyla Birleşmiş Milletler'i oluşturan ülkeler bir araya gelerek Milletler Cemiyeti'ni kurmuşlardır. Bu cemiyet, barışın hakim olduğu, mutlu bir topluluğun var olmasını ve bu temeli oluşturacak hayat koşullarının tüm milletler tarafından kabul edilmesini amaç edinmiştir. Çocuklar, toplumun temelini meydana getirmektedirler. Bu bağlamda, tüm istismar durumlarında korunmalı mantığı ile Çocuk Hakları Bildirgesi oluşturulmuştur (Sözer, 2003: 181). 1924 tarihinde yayımlanan Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan Çocuk Hakları Bildirgesi, taraf olan devletler tarafından imzalanmasına karşın, herhangi bir yaptırıma sahip olmayan, duyuru amaçlı bildirimler olarak kalmıştır (İnan, 1995: 765). Zaman geçtikçe gelişim ve değişim gösteren dünyada çocukların haklarını koruyan, tüm ihmallerden ve istismarlardan çocukları koruyan ve bağlayıcılık niteliği taşıyan, milletlerarası geçerliliğe sahip bir bildiri, belge ihtiyacı meydana gelmiştir. 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler örgütü, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni kabul etmiştir.

1990 yılında ise Sözleşmenin 17, 29, 30. maddeleri, yorum ekleme hakkı gizli kalacak şekilde Türkiye tarafından imzalanmıştır. 17. madde özelinde çekince koyulmuştur. Bu madde, bilgi ve belge edinme hakkını içerir. 29. madde, eğitim amacı ile, 20. madde de azınlığa dahil kişilerin kültür ve dinleri ile ilgili hakları içerir. 17. maddeye koyulan çekincenin nedeni ise Lozan anlaşması'nda azınlıkların

tanımlanmasına koyulan hudutlardır (Gündem Çocuk Derneği, 2009: 15).

Sözleşme, Çocuklar için Dünya Zirvesi'nde imzalanmak için sunulmuş olup o dönemin Cumhurbaşkanı sıfatını taşıyan Turgut Özal tarafından, sözleşmeyi diğerlerinden önce imzalayan konumunda Türkiye'yi getirmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi, 27 Ocak 1995 tarihinde 4058 no'lu kanun sayesinde iç hukuk ile bütünleşmiştir. Birleşmiş Milletler'e dahil tüm ülkeler tarafından onay görmüştür. Türkiye sınırları içerisinde bu sözleşmenin uygulanması için görevlendirilen kurum (Mülga) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu olarak belirlenmiştir.

Çocuk hakları tüm tarihin müşterek problemidir. Çocuklara ait dokunulmazlık niteliği taşıyan hakların tartışılması dahi mümkün değildir ancak tüm ülkelerin Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne yorum katma ve Sözleşme'yi gelişime sokacak önerilerde bulunma hakkına sahiptir (Şirin ve Gülan, 2011: 16). Aslında suistimal edilebilir gibi değerlendirilse bile bu haklar, medeniyetlerin hassasiyet gösterdiği konulara açık olup temelinde eşitliği savunan hakları koruma altına almıştır.

Sözleşme, 1 önsöz, 3 bölüm ve 54 madde'yi içermektedir. Önsözde, Birleşmiş Milletler kurulurken esas alınan temellere, insan haklarına ve bunlara dair yapılmış olan sözleşmelere atıflarda bulunulmuştur. Tüm çocuklar, özel ilgi ve gerekli hayat standartları ile hayatlarını idame ettirme hakkına sahiptir, dolayısıyla tüm milletler bu konuda işbirliği içerisinde olmalıdır. 1. Bölümde (m. 1-41), çocukların hakları açıklanmış olup bu hakların uygulanabilir olması için milletlerin sorumlu olduğu konular belirtilmiştir. 2. Bölümde (m. 42-45), haklarının hem çocuklar tarafından hem de yetişkinler tarafından bilinmesi gerektiği belirtilmiştir. 3. Bölümde (m. 46-54), Sözleşmenin kabul görmesi ve yürürlüğe girmesiyle ilgili süreçler düzenlenmiştir.

Cılga (2001)'nin belirtmiş olduğu üzere Sözleşme, çocukların hayatın her alanında bilinç sahibi kişiler olarak yetiştirilip yeteneklerinin özgürce gelişebilmesi için gerekli koşulların yaratılması üzerine hazırlanmış bir yatırım olarak değerlendirilebilir. Çocuk Hakları Sözleşmesi içerisindeki maddeler, çocukların saygı gören kişiler olmasını içeren ve gelişebilmeleri için uygun standartların açılımını yapan, bu standartların gerçekleştirilmesi için aile ve devletlerin hazırlayacağı olanaklar ile hudutların altını çizen, devletlerin bütçelerini, çocukların

hayatlarında yaratabileceği etkileri içeren konular üzerinde durmaktadır (Kurnaz, 2009: 53).

Sözleşmenin çocukların sahip olduğu haklar üzerinde etki yaratan bir sözleşme olmasını sağlayan, çocuk olmanın yetişkin olmaktan farklı bir şey olduğunu vurgulaması, ailelerin görevlerinin altının çizilmesi ve hayat koşulları ne olursa olsun tüm çocukların hak sahibi kişiler olduğunu bildirmesidir (Uğur ve Gülsen, 2014: 6). Acar (2012: 6); Sözleşme, çocukların sorumluluğunun baskın çocukluk görüşündeki dönemlerden kalan ailelerin üzerinden ve devletin üzerinden alınarak kamuya taşınması yeniliğini gerçekleştirmiştir.

3.1. Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri

Ailelerin çocuklarıyla ilgili sorumluluğu anlatılırken devletin sorumluluğu da hakları savunmak ve korumak olarak belirtilmiştir. Çocukların büyütülmesi konusundaki sorunlara Sözleşme, bütüncül bir bakış açısı sağlamıştır.

3.1.1. Ayrımcılığın Önlenmesi

Tüm hakları eşit olarak doğan ve tüm hakları eşit kabul edilen insanlardan bazılarına; o kişinin temel nitelikleri sebebiyle; eşitlik ilkesine ters düşecek şekilde direkt ya da dolaylı bir şekilde kişilik haklarına yapılan ihlaller, ayrımcılık olarak tanımlanabilir (Gündem Çocuk Derneği, 2014: 5).

Önyargı, ayrımcılığın temel sebebidir (Ataman, 2008: 37). Farklı bir davranış ve bu davranışı meşru hale getirecek bir nedenin var olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir (Karan, 2009: 9).

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 2. maddesinde belirtilen ayrımcılık ilkesi, azınlık olan çocukların, sokakta yaşayan çocukların, kız çocuklarının, engelli çocukların, suç işlemiş çocukların ayrımcılık görmeleri; uygulamadaki işleyişin devamlı olmaması sebebiyle ortaya çıkmaktadır (Atılğan ve Atılğan, 2009: 26)

Çocuklara yapılan ayrımcılığın ekonomik, dini, eğitimsel, ırksal, cinsiyetçi yaklaşımlar, çocukların engel durumları, bakıma muhtaç olup olmadıkları, suç işleyip işlemedikleri, ailelerinden uzakta yaşamaları gibi nedenlerle gerçekleştiği, Gündem Çocuk Derneği (2014)'nce belirtilmiştir..

Diğerlerine oranla daha fazla ilgi gösterilmesi gereken göçmen, mülteci, kurumlarda hayatını devam ettiren, engelli ve evi olmayan çocuklar koruma altına alınmalıdır (Council of Europe, 2010: 19). Pozitif ayrımcılık, bu sebeplerden doğar ve ancak bu tür bir ayrımcılık kabul görebilir.

3.1.2. Çocuğun Yüksek Yararı

Sözleşmenin 3. maddesinde, kamuya açık yerlerde, sivil yerlerde ve tüm kurumlar tarafından çocuklarla alakalı uygulanan tüm faaliyetler; çocukların yüksek yararı düşüncesiyle uygulanmalıdır.

Devletler, anne-babalar öncelikli olmak üzere çocuk üzerinde sorumluluğu bulunan kişilerin yükümlülüklerini dikkate alarak, çocukların refahı için ihtiyaç duyulan tüm korumayı sağlamayı ve bu bağlamda gereken kanuni müdahaleleri yapmayı görev edinir.

Çocukların yüksek yararı, çocukların faydasına olacak tüm halleri, gerçekleşmesi mümkün tüm faydalardan üstte tutmak anlamına gelir (Şirin, Oktay ve Altun, 2013: 16). Çocukların sahibi olacağı kimliğin gelişmesini sağlayarak, tüm insanlarla eşit konuma gelmelerini sağlayacak, dayanışma içinde olacağı ortamı yaratacak tüm uğraş ve önlemleri barındırmalıdır (Danış ve Şahbikan, 2014).

Yetişkinler, çocuklarla alakalı tüm hallerde onlar üzerinde yaratacakları etkiyi göz önüne almalı ve bu durumları çocukların faydasına neticelendirmelidirler (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu [UNICEF] ve Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi [UNODC], 2005).

Birleşmiş Milletler, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin girişinde, tüm milletlerin kendilerine özgü değerlere sahip olduğunu belirterek ülkelerin kültür yapılarının çocuklar üzerinde uygulanacak politikalarda belirleyici unsur olacağına dikkat çekmiştir. Ancak hiçbir geleneksel davranış, çocuk hakları ihlaline sebebiyet veremez (Çocuk Hakları Programlama Koordinasyon Grubu, 2005: 19). “Yüksek Yarar” ilkesine istinaden tüm yorumlar, kendi fikri olan, sosyal hakları olan, siyasi hakları olan, özel önlemler alınarak savunulan çocuklar kapsamında olmalıdır. Bunun neticesinde Sözleşmeye taraf olan devletler, bu ilkeyi kendilerine göre yorumlama hakkına sahip değildir ve Sözleşme ile savunulan çocukların geleneksel uygulamalara, şiddet olarak değerlendirilebilecek cezalara karşı korunma haklarını

ihlal etmek amacı için kullanılamaz (Hodgkin ve Newell, 2003: 44).

Avrupa Birliği üyesi ülkeler öncü olacak şekilde son zamanlarda birçok ülkede çocukların yüksek yararı göz önünde bulundurularak çocukların huzur ortamının artış göstermesine ilişkin sosyal politikalar meydana gelmeye başlamıştır. Huzur ortamında ifade edilmek istenen, çocuğun gelişimine engel olacak tüm risklerden uzak kalmasına yardımcı olmak, gelişimine destek verecek hizmetlerin artışı sağlamaktır (Türkiye Cumhuriyeti [T.C.] Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı [ASPB], 2013a: 12).

3.1.3. Yaşama ve Gelişme Hakkı

Sözleşmenin 6. maddesi uyarınca, bütün çocuklar yaşama hakkına sahiptirler ve devletler, çocuğun yaşamını ve sağlıkla gelişimini korumakla yükümlü tutulmuşlardır. Yaşama hakkı kapsamına; çocuğun varlığının her türlü sebeple tehlikeye girmesi engellenerek fiziksel ve ruhsal bütünlüğünün sağlanması girmektedir (Aktürk, 2006: 21).

Yaşama hakkı; çocukların asgari standartlara sahip olarak yaşamını sürdürmesi için gerekli sağlık hizmetlerinden yararlanabilmesiyle alakalı bir durumken, gelişme hakkı; dinlenme, oyun, boş zamana sahip olma ve kültürel faaliyetlerde bulunma, düşündüğünü ifade etme gibi kavramları içermektedir. Çocuğun; fiziksel ve duygusal olarak gelişmesinin sağlanması için çocuk; hem doğumdan önce hem doğumda hem de büyürken korunma altına alınmalıdır (Baykal, 2008: 69).

Gündem Çocuk Derneği (2013: 4) tarafından hazırlanan çocuğun yaşam hakkını konu alan rapora göre; 2012 yılında 609 çocuk, 2013 yılında ise 633 çocuk yaşam hakkı ihlaline maruz kalmıştır. Bu artış Türkiye’de yaşanan ayrımcılığın sebebinin, yoksulluğa bağlı ve şiddetin sonuçları olduğunu göstermektedir.

3.1.4. Çocuğun Görüşlerinin Dikkate Alınması

Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin 12. maddesi kapsamında çocukların görüşlerinin dikkate alınmıyor olması, kendisiyle ilgili ya da çevresine dair bir görüş meydana getirme yeteneği kazanmış olan tüm çocukların kendileriyle ilgili konularda fikirlerini beyan edebilmeleri ve bu fikirlerinin yaş, olgunluk durumlarına göre önem

görmesidir. 12. madde ile Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukların Birleşmiş Milletler bildirgesinin yapısına uyumlu olarak eşitlik, hoşgörü ve onurlu olma gibi değerler ile yetişmelerini talep eder. Bu durum çocuklara önem verilmesi ile gerçekleşecektir.

Maddenin 2. fıkrası, çocuklara, kendilerini ilgilendiren konularda söz söyleyebilmeleri hakkını verecek, adli ya da idari araştırmalarda direkt ya da temsilcileri aracılığı ile dinlenmeleri hakkını sağlamaktadır.

Çocuklar, yetişkin olmaları ile değil, çevrelerine sahibi oldukları fikirler ile katılacak kişiler olmaları ile değer kazanacaklardır. Çocuğa bilgi edinebilmesi konusunda destek verilmelidir ki bu durum kendisiyle alakalı konularda fikrini söyleyebilme yetisi kazandırmaktadır. Anneler ve babalar, çocuklarının bu yetiye sahip olabilmesi için sorumluluk sahibidir (Council of Europe, 2007: 23).

Sözleşmeyle çocuklara sağlanan bu standart haklar, yetişkin kişilerin sahip oldukları haklar ile paralellik göstermektedir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde, yetişkin kişilerin vazgeçemeyecek kadar önem verdiği mülkiyet ve seçme/seçilme hakkı ile ilgili bir düzenleme yer almamaktadır. Bu, çocuğun "eksik yetişkin" olarak değerlendirildiği anlamına gelmektedir (Turanlı, 2004).

3.1.5. Çocuğun Katılım Hakkı

Çocuklar, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre korunması gereken muhtaç kişiler değildir. Kendilerini ilgilendiren konularda karar alınacağı zaman katılım göstermesi gereken bireyler olarak değerlendirilir. Bu sebeple kendileriyle alakalı konularda sahibi oldukları düşüncelere saygı gösterilmeli, karar alınan süreçte sahip oldukları katılım hakkı korunmalı ve uygulanmalıdır (UÇM, 2012: 32). Yani tüm çocuklar aile içerisinde, okullarında, çocuklara yardım eden kurumlarda, yuvalarda, yurtlarda, medyada seslerini duyurabilir konumda olmalıdır (Çocuk Hakları Programlama Koordinasyon Grubu, 2005: 33).

Katılım ilkesi, uygulama ve değerlendirme gerçekleşirken fail bir şekilde süreç içerisinde yer alma, kamunun içerisine var olma anlamına gelmektedir (Acar, 2012: 6): yetişkin insanlarla bir mecralarda yer alan çocuklar tarafından bakıldığında, kararara katılım gösterme, çalışma yeteneği elde etme, sorunları çözebilecek tekniklerin öğrenilmesi, kuruluşların nasıl işletildiğiyle ilgili bilgi edinme, politikalar oluşturabilmek için deneyim elde etme, özgüven kazanma gibi birçok artı değer

yaratır. Kendi hayatlarına etki edebilecek durumlarda kendine özgü yaklaşım ve deneyim paylaşımında bulunmak, çocuklara ilişkin ihtiyaçların ne olduğunun tespitinde fayda sağlayacaktır (UNICEF, 2007a: 50).

Çocuklar hak sahibi kişiler olarak dünyaya gelmektedir. Bunun kabul edilmesi, gelişim gösterebilmeleri için bilgi edinebilmeleri ve sosyal çevrelerde düşüncelerine değer verilmesine katkıda bulunacağı gibi vatandaşlık haklarından faydalanmalarına imkan tanıyacaktır.

Çocukların yaşam alanlarında düşüncelerini dile getirmelerine ve karar alırken etkili olmalarına ilişkin, okul içerisinde okul meclisi, şehirlerde şehir komitelerinin çocuk meclisleri ve onların haklarına sahip çıkan çocuk hakları komisyonları yer almaktadır (ASPB, 2013b: 27-28).

Çocukların katılım sağlamaları hem diledikleri faaliyetleri yapmalarının engellenmesi hem de rızaları olmadan zorla etkinlik yaptırılması neticesini doğuran tersten katılım durumunu yaratmaktadır (Değirmencioglu, 2012: 386). Bu tür baskılar nedeniyle bu durumlar karşı duran bir grup da bulunmaktadır. Çocuklar, fikirlerine önem verilmeden kendi istediklerinin aksine gerçekleşen bir katılım içerisindedirler. Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin esasında çocuklarla alakalı konularda karar verenlerin çocukların fikirlerini sormadan aldıkları kararların negatif durumlara yol açacağı düşüncesi yer almaktadır (Özer, 2013: 251).

Çocuklarla alakalı kararlar alınırken ve uygulanırken, farklı kişilerin karar vermesi değil çocuklarla beraber karar verilmesi temeli var olmalıdır. Bu bağlamda çocukların sahip olduğu katılım hakkı uygulanırken Ulusal Çocuk Forumları etkili olmaktadır. Çocukların haklarını bilmeleri gerekliliği gibi bu hakların uygulanması da çok önemlidir (Kurt, 2014: 80).

3.2. ÇHS'nin Çocuklara Tanıdığı Haklar

Sözleşme, çocukların özel olarak duyarlı olduklarını tanımakta; onların kişisel, ekonomik, sosyal ve kültürel tüm haklarını birbiri ile bağlantılı ya da birbirini pekiştiren öğeler olarak ele almaktadır. Bu özelliği dolayısıyla Sözleşme, bütüncül bir şekilde bakabilen ve yaptırım olan bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır. Sözleşme genel olarak insan haklarıyla bağlantılı bütün hakları çocuklar için de geçerli kılmakla birlikte, herkese uygulanması gereken standartların, söz konusu çocuklar

olduğunda özenle yerine getirilmesi konusunda uyarılmaktadır.

3.2.1. Kişisel Haklar

Kişisel haklar, genellikle "dokunulmaz alan" sayılan bireysel özgürlüğü güvence altına alan haklardan oluşurlar. Bu haklar tarihsel gelişme içinde diğer haklardan önce ortaya çıkar ve doğal hukuk niteliği taşırlar. Bu hakların ana hedefi bireydir. Birey yalnızca maddi bir varlık olarak değil, aynı zamanda manevi bir varlık, yani kişi olarak değerlendirilmiştir. Kişisel hakların korunarak güvence altına alınması günümüzde demokratik toplum düzeninin temel taşı sayılmaktadır. Kişisel hakların ihlallerinin engellenmesi, uluslararası toplumun en duyarlı olduğu konulardandır (Aktürk, 2006: 23). Kişisel haklar arasında;

- İsim, Vatandaşlık ve Kimliğin Korunması Hakkı
- Düşüncesini Açıklama, Vicdan ve Din Özgürlüğü
- Çocuğun Ana-Babası Tarafından Yetiştirilme Hakkı
- Barışçı Toplanma Özgürlüğü ve Dernek Kurma Hakkı
- Özel Yaşam, Aile, Konut, Haberleşme Özgürlüğü
- Kötü Muamele ve İşkenceye Tabi Tutulmama Hakkı sayılmaktadır.

3.2.2. Ekonomik Sosyal ve Kültürel Haklar

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara pozitif haklar da denebilir. Kısaca ürün ve hizmetlere ulaşabilme ile bu ürün ve hizmetlerden yararlanabilme hakkını içermektedir. Asgari beslenme olanakları ile temel sağlık ve eğitim hizmetlerine ulaşım bu haklar kapsamındadır.

Uluslararası düzenlemeler ekonomik, sosyal ve kültürel hakları ayırmakla birlikte, bu hakların kişisel ve siyasal haklarla bir bütün oluşturduklarını kabul etmektedir. Eğitim hakkı, sağlık hakkı, sosyal güvenlik hakkı bu haklardandır.

3.2.2.1. Eğitim Hakkı

Sözleşmenin 28. maddesine göre her çocuğun eğitim hakkı vardır. Devletler ilköğretimi zorunlu ve parasız yapmakla, ortaöğrenime ulaşma olanakları sağlamakla ve kabiliyetleri ölçüsünde herkesi yükseköğrenim olanaklarına kavuşturmakla

yükümlüdürler. Okulda uygulanacak disiplin, çocuğun haklarına uygun olmalıdır. İlgili madde, bu hakkın “fırsat eşitliği” temelinde gerçekleşmesi gerektiğini vurgulayarak, kırsal alanlardaki çocuklar, kız çocukları ve özürlü çocukların eğitime erişimde ayrımcılığa maruz kalmaması gerektiğine dikkat çekmektedir. Eğitimin ekonomik büyümenin motoru olabileceğini de gözeterek eğitim alanında uluslararası işbirliğini teşvik etmektedir (Hodgkin ve Newell, 2003: 411-412).

Türkiye’de okullarda eğitim gören 17 milyondan fazla öğrenci bulunmaktadır. Zorunlu eğitim 2012 yılında 4+4+4 sistemi şeklinde 12 yıla çıkarılmıştır. Bu düzenleme ile okullaşma oranları artmış aynı zamanda derslik başına düşen öğrenci sayısında ise azalma yaşanmıştır. Okullaşma oranı 2013-2014 eğitim-öğretim yılında ilkokullarda %99,57, ortaokullarda %94,52 ve liselerde %76,65 olmuştur. Aynı dönemde kız çocuklarının okullaşma oranı ise ilkokullarda %99,61, ortaokullarda %94,47, ortaöğretimde %76,05’tir (Human Rights Council, 2014. 13).

Eğitim, hem insan hakları arasındadır hem de diğer insan haklarının gerçekleşmesine yardımcı olan araç görevi görmektedir. Eğitim ile haklar güçlendirilecektir. Toplumdan dışlanmış olan kişiler ile onların çocuklarına, içinde buldukları kısır döngüyü kırabilmeleri için fırsatlar sunacaktır. Eğitimin çocukların karşılaşmaları olası ihmal ve istismardan korunabilmelerinde ve hakların geliştirilmesinde de çok önemli bir rolü vardır. Söz konusu etkileriyle eğitim, devletlerin yapması gereken en iyi yatırım olarak görülmektedir (Ataman, 2008: 74).

Mart 2012’de TBMM’de kabul edilen yasayla eğitim sistemi yeniden yapılandırılmış, devlet okullarındaki ücretsiz olarak sunulan zorunlu eğitime başlama yaşı 6’dan 5’e düşürülüp, zorunlu eğitim süresi ise 8 yıldan 12 yıla çıkarılmıştır (UNICEF, 2012a: 38).

3.2.2.2. Sağlık Hakkı

Çocukların sağlıklı olarak yaşama ve gelişme hakları, Sözleşmenin 24. maddesi gereği korunma altına alınmıştır. Bu madde ile Sözleşme taraf devletleri, çocukların maddi sebeplerle sağlık hizmetlerine ulaşmalarının engellenmemesi için gerekli tedbirli almaları hususunda yükümlü kılmıştır.

Sağlık hakkı, insan haklarından biri olan yaşam hakkının temelini

oluşturmaktadır. Çocuğun ayrımcılığa uğramaması ve insan onuruna yakışır bir biçimde hayatına devam edebilmesi için gerekli asgari şartları içinde barındırmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği sebebiyle, özellikle kadın ve kızlar sağlık hizmetlerine erişimde aksaklık yaşamakta, bu durum sonucunda fiziksel ve duygusal gelişimlerinde aksaklıklara sebep olacak çeşitli sağlık sorunları ile karşı karşıya kalmaktadırlar (UÇM, 2014c: 8).

Çocuk Refahı Belgesinde belirtildiği üzere Sağlık Bakanlığı'na göre 5 yaş altı çocuklarda ölüm hızı azalan bir ivme göstererek binde 11,3'e gerilemiş olsa da, doğu bölgesinde ve kırsal alanlarda, (Güneydoğu Anadolu'da %22,3 olması gibi) oldukça yüksek düzeylere de ulaşabilmektedir. Aynı durum düşük doğum ağırlığı ve bodurluk için de geçerlidir (Müderrişoğlu ve ark., 2013: 9).

3.2.2.3. Sosyal Güvence Hakkı

ÇHS uyarınca, her çocuk, fiziksel, duygusal, kültürel ve ahlaki gelişmesine yardımcı olacak asgari yaşam standardına ulaşma hakkına sahiptir. Bu durumdan öncelikle çocuğun ana- babası veya bakımını üstlenen kişi sorumludur. Sözleşmeye göre devlet ise, söz konusu kişilere yardımcı olacak gerekli önlemleri almak ve ihtiyaç halinde maddi destek sağlamakla yükümlüdür.

3.2.2.4. Korunma Hakkı

ÇHS'de, çocukların aile ortamında korunması, ailesiz kaldığı durumlarda korunması ve özel durumdaki çocukların korunması detaylarıyla ele alınmıştır. Çocuk hakları sözleşmesinin 32. maddesinde çocuk; eğitimi ve sağlığı konusunda, gelişimi açısından tehlike oluşturabilecek her türlü duruma karşı korunma hakkına sahiptir.

Korunma Hakları arasında;

- Çocukların Ana-Babası Tarafından Yetiştirilme Hakkı
- Ana-Babasına Karşı Korunma Hakkı
- Çocuğun Ailesi Dışında Korunması
- Özel Durumdaki Çocukların Korunması
- Çocukları Ana-Babadan Ayırma Yasağı

- Savaş Altındaki Çocukların Korunması
- Suça İtilmiş Çocukların Korunması
- İhmal ve İstismara Karşı Korunma hakları sayılmaktadır.

Sözleşmenin dayandırıldığı ilkeler incelendiğinde ayrımcılık yapılmadan yüksek yararı gözetilen çocuğun mutlak surette yaşama ve gelişme hakkına sahip olduğu görülecektir. Bununla birlikte çocuğun; katılımcı olmasının önünün açıldığı, düşüncelerini ifade edebildiği ortamlarda, görüşleri dikkate alınarak özgürce ve değer verilerek büyümesi sağlanacaktır. Bu geleneksel bakış açısının çok ötesindeki anlayış; modern toplumda değişen çocuk algısının en önemli temeli olmuştur.

Sözleşmede teker teker tanımı yapılmış olan adı geçen haklar çocukların hangi konularda hak sahibi olduklarını ve hangi durumlarda hak ihlallerine maruz kalınacağına anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Bir diğer önemli husus ise; çocukların ve çocuklara bakmakla yükümlü kişilerin söz konusu hakların varlığından ve kapsamlarından haberdar olmalarıdır ki; ihlallerin önüne geçilebilmesinde önem arz etmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÇOCUK HAKLARI KAPSAMINDA ÇOCUKLARIN KARŞI KARŞIYA KALDIKLARI SORUNLAR

Çocuklar toplumun hemen her yerinde var olabilen ve sadece çocuk olmalarından kaynaklı olarak bazı özel haklara sahip olan bireylerdir. Çocukların sahip oldukları bu özel haklar, çocuk hakları adı altında değerlendirilmekte ve koruma altına alınmaktadır. Çocuk hakları alanında var olan uluslararası ve ulusal sözleşmelere, yasal mevzuata bakıldığında çocukların haklarını korumayı taahhüt eden devletlerin bu doğrultuda hareket etmeleri gerektiği gerçeği karşımıza çıkmaktadır. Bu noktadan yola çıkıldığında çocukların söz konusu bu yasal düzenlemeler ile temin edilen haklara sahip olamamaları veya bu hakları kullanırken karşı karşıya kaldıkları sorunlar ile ilgili çeşitli çalışmaların yapılması gerekmekte ve her durumda çocukların sahip oldukları hakları kullanabilir duruma gelmeleri için onların karşılaşılabilecekleri sorunların ve hak ihlallerinin neler olduğunun bilinmesi gerekliliği dikkatleri çekmektedir. Çalışmanın bu kısmında çocukların karşı karşıya kaldıkları sorunlara yer verilmiştir. Bu sorunların onlara tanınan hakların etkili ve verimli bir şekilde kullanılamamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

4.1. Yoksulluk ve Yoksullukla Birlikte Gelen Sorunlar

Çocuk hakları konusunda yaşanan gelişmelere, kapsamlı taahhüt ve belgelere, uluslararası arenada getirilen standartlara rağmen, dünyada yaşayan milyonlarca çocuğun yaşadığı hayatlar, taahhüt ve hedeflerin çok uzağında kalmaktadır. Çocuklar yaşam haklarıyla ilgili tehditlerle karşılaşmakta, sağlık, barınma ve eğitim gibi temel haklardan bile yoksun bulunmaktadır. Cinsel istismar başta olmak üzere çeşitli ihmal ve istismarların, çocuk işçiliğinin, savaşların, erken yaşta evlendirilmenin, kimi zamansa ülkesinde yaşama imkanı bulamayarak acımasız göç şartlarının kurbanı olmaktadır. Cinsiyetçi yaklaşımlardan da kaynaklı olarak bilhassa kız çocukları özel risklerle karşılaşmakta bunun sonucunda özel tedbir ve korunmaya gereksinim duymaktadırlar.

Türk toplumunun kendine has kültürel bazı özellikleri de çocukların riskli grupta yer almasını kolaylaştırmaktadır. Ataerkil aile yapısı, düşük eğitim düzeyli ebeveynler, çocuğa yönelik şiddetin yaygın ve alışılmışı gelmiş olmasından dolayı kabul edilebilir sayılması, “kızını dövmeleyen dizini döver, oğlan doğuran övünsün kız doğuran dövünsün” gibi cinsiyetçi ve şiddet içeren yaklaşımlar bu özellikler arasındadır. Manevi değerler yerine faydacı değerlerin hüküm sürdüğü bir dünyada çocuk, istemediği ve layık da olmadığı bir hayat yaşamaya mecbur bırakılmaktadır (Doğan, 2001). Bu noktada karşımıza çocukları korumanın önemi çıkmaktadır.

Korunma ihtiyacı olan çocuk: ÇKK’ya göre her türlü gelişimi ve güvenliği tehlike altında olan, suç mağduru olan, istismar veya ihmal edilen çocuk olarak tanımlanmaktadır (Madde 3).

Başer (2013: 4)’e göre çocuk korumada asıl amaç, çocuğu bilerek ya da bilmeyerek meydana gelecek her türlü ihmal ve istismardan korumak olmalıdır. Bu bölümde çocukların içinde bulunduğu riskli ortamın anlaşılması amacıyla çocukların karşı karşıya kaldığı tehlikeler tanımlanacaktır.

Yoksulluk, eşit olmayan bölüşüm mekanizmalarından kaynaklı, toplumun bazı kesimlerinin var olan maddi olanaklardan yararlanamaması durumu olarak tanımlanabilir. Yoksulluk çocukları yaşama, büyüme ve gelişmesi için ihtiyaç duyduğu imkanlardan yoksun bırakarak, riskli ortamlarla karşı karşıya kalmalarına sebep olmaktadır. Bu durum çocuğun refahını doğrudan etkileyecektir (Öztürk, 2008: 67-68). Ekonomik temelli yoksulluğun yanı sıra çocuklar; kaynaklar, fırsatlar gibi başkaları için mevcut olan öznel ve nesnel iyi olma halinden dışlanma riski taşıyacaklardır (Arkadaş- Thibert ve Salman, 2013: 84).

Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2016 verilerine göre Türkiye’de yaklaşık yoksul fert sayısı 16 milyon 328 bin olurken, yoksul fertler içindeki yoksul çocukların oranı ise %44,3’tür (TÜİK: 2016).

Yoksulluk, çocuğun büyümek ve gelişmek için ihtiyaç duyduğu besin maddelerine ulaşımının engellenmesi sonucu, bebek ve çocuk ölümlerini artırmakta ve çeşitli psiko- sosyal sorunlara neden olmaktadır. Yapılan araştırmalar, engelli çocukların, ailelerinin yoksulluğunu artırdığı gibi, yoksul ailelerin de engelli çocuk sahibi olma ihtimalini arttığını göstermektedir (Bozbek, 2009: 31).

Yoksulluk nedeniyle çocukların eğitim giderlerini karşılayamayan aileler, çocuklarının okullarda devamsızlık yapmalarına hatta okuldan ayrılmalarına neden olacaktır. Yeterli eğitim alamaması sonucu çocuk da ailesi gibi yoksulluk kısır döngüsüne dahil olacak ve gelecekte, niteliksiz, düşük gelirli birey olarak hayata tutunmaya çalışacaktır (Tor, 2010: 33).

Kırsal alanda yaşayan çocuklar, geçim kaynakları sınırlı ya da terör gibi dezavantajlı durumların var olduğu illerde yaşayan çocuklar, çalışan çocuklar, kaydedilmemiş çocuklar, özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar, Roman ailelerin çocukları, tek ebeveynli çocuklar ve göçebe çocuklar da yoksullukla karşılaşma riski olan çocuklar arasında sayılabilir (Beleli, 2012: 49).

4.1.1. Evsizlik Sorunu

Evsizlik sorunu, genelde yoksulluğun en şiddetli yaşandığı şekil olarak nitelendirilir. Bu zorluğu yaşayanlar özellikle yalnız kadınlar, çocuklar ve göçmen ailelerdir. Çocuk, yoksulluğu sebebi ile evden çok sokakta yaşamaya başladığında sokağın ve çevrenin tüm olumsuz etkilerine açıktır. Bu olumsuz etkiler, çocuğu suç işlemeye yaklaştıran sebepleri oluşturur. Bu durum karşılaşılabileceği ihmal ve istismar olaylarının artması riskini doğurur.

Özdemir (2010)'e göre evsiz ailelerle ilgili yapılan araştırmalarda kişinin işsiz olması, parasının olmaması ve evini kaybetmiş olması en temel evsiz kalma nedenleri arasındadır. Bu nedenlere fiziksel hastalıklar ve ruh sağlığı sorunları, boşanma, ihmal ya da istismara uğramış olma durumu da eşlik edebilmektedir (s. 80). Türkiye'de 2006 yılında Meneviş tarafından evsizlerle yapılan araştırma sonuçlarına göre evsiz kalmaya temel neden aile içi şiddettir. Evsiz yetişkin ve çocuklar büyük oranda madde bağımlısı olmaktadır (s. 86).

Evsiz çocuklar olumsuz hava koşullarına karşı savunmasız olarak, hijyenik olmayan ortamlarda yaşamak zorunda kalacaktır. Bu ortamlar aynı zamanda çocuğun yetersiz ve düzensiz uyku ve beslenme alışkanlığı geliştirmesine, madde kullanmasına ve çeşitli nedenlerle ciddi sağlık problemleri yaşamasına neden olacaktır (İlhan ve Ergün, 2010: 80).

Yoksulluk ayrıca ailelerin çocuklarını yatılı bakım kurumlarına verme kararına yol açan önemli bir faktördür. Çocuklarının ihtiyaçlarını yeterince

karşılayamadıklarını düşünen aileler, çocukların eğitime ulaşabileceği, sağlık hizmetlerinden yararlanabileceği ve yeterli beslenebilecekleri, evdeki mevcut durumdan daha iyi şartlara sahip olduklarına inandıkları bakım kuruluşlarına vermeyi tercih edebilmektedirler (Arkadaş- Thibert ve Salman, 2013: 41). Bu durum evsizliğe karşı çözüm gibi gözüküyor olsa bile, çocuğun ihmal ve istismarına zemin oluşturarak daha komplike sorunlara maruz kalmalarına yol açmaktadır.

4.1.2. Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma, sosyal bütünleşmenin karşıtı olarak; ilk kez 1970’li yıllarda Fransa’da kullanılmış bir terimdir. Bireyin ekonomik, sosyal ve siyasal süreçlere katılmama durumunu ifade etmektedir (Yıldırım, 2014: 92). Toplumu oluşturan bireylerin birbirine karşı sorumluluklarının olduğu ahlaki düzenden kopma durumu yoksullukla gelen sorunlara yeni bir boyut kazandırarak sosyal dışlanmayı meydana getirmiştir (Şahin, 2009: 72). Bireyler kendilerini toplumun bir parçası olarak hissetmediklerinden, kültürel yapının kişi üstündeki etkisi ve baskısı azalarak kişinin kontrolsüz kalmasına neden olacaktır.

Çocukların yaşadığı çevredeki fiziksel koşulları, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim imkanları ve gerçekleştirebildiği çocuk katılımı, bireysel özelliklerinin gelişmesini sağlayacak ve sosyal ilişkilerini etkileyerek çocuğun iyi olma halini oluşturacaktır. Bu iyi olma hali, çocukların bugünleri kadar yarınlarına da anlam kazandıracaktır. Dünyadaki birçok çalışma sonucu ortaya çıkmıştır ki; hayata yoksul bir ailede içinde başlamış olmak, çocukların eşit fırsatlara sahip olamayacakları gerekçesiyle geleceklerini doğrudan etkileyecektir (Müderrişoğlu ve ark., 2013: 22).

Eşit yurttaşlık hak ve sorumlulukları temelinde düzenlenen dayanışma mekanizmasının zayıflaması, kişide “eksik yurttaşlık” meydana gelecektir. Böylece kişi, mutlak bir yoksulluk sınırında yaşamakla, yaşamı iyileştirecek fırsat ve imkanları kısmen ya da tamamen yitirmekle de karşı karşıya kalmış olacaktır (Sapancalı, 2005: 55-56).

Sosyal dışlanma, statik değildir. Bireylerin maddi ve manevi olanaklardan yoksun kalarak sosyal hayatın dışına itilmelerini, eğitim, sağlık, siyasal, bireysel, sosyal ve kültürel alanlardaki yoksunlukları takip ederek dinamik bir hal alacaktır. Ailelerinden destek göremeyerek ekonomik yoksunluk içinde kalan bireyler,

devletten de ihtiyaçları olan sosyal korumayı göremediklerinde sosyal dışlanmayı daha ağır hissedeceklerdir (Şahin, 2009: 110-111).

Dışlanmanın sonuçlarını toplumsal ve bireysel olarak ikiye ayırmak mümkündür. Bireysel sonuçlar; toplumla olan bağların yitimi sonucu yabancılaşma, kişinin etrafındaki insanlara ve kurumlara olan güveninin yitirilmesi ile stres kaygı özsaygı yitimi gibi psikolojik ve fiziksel bazı hastalıkları içermektedir. Toplumsal sonuçlar arasında ise; toplumsal kurumların ve normların etkinliğinin azalmasıyla kişisel ve toplumsal patlamalar, suça eğilimin artması gibi toplumun geleceğini tehdit edebilecek durumlar yer alacaktır (Çakır, 2002: 99-100). Vasıfsız olmaları nedeniyle nitelikli istihdam alanlarından uzaklaşarak, sosyal güvenlik şemsiyesi altında korunmaktan mahrum kalan çocukların biran önce sisteme dâhil edilmesi, toplumsal yaraların derinleşmeden önlenmesi açısından özel önem taşımaktadır (Yıldırım ve Yenihan, 2013).

Yoksul ve sosyal dışlanmaya maruz kalmış, çocukluğunu; çoğu zaman asgari fiziksel şartların bile sağlanamadığı sağlıksız ortamlarda, eğitimden, dolayısıyla iyi bir iş ve iyi bir statü sahibi olmaktan mahrum geçirmiş bir birey; kendisi ve gelecek nesilleri için kırılması çok zor bir kısır döngüye dahil olacaktır. Sokaklarda, metrolarda, gecekondu mahallelerinde, bazen tezgah başlarında bazen kaldırım üstlerinde gayet net görünür olan dışlanmaya maruz kalmış çocuklar; görmezlikten gelinmektedir. Çocuğun olmaması gereken bu mekanlarda olması, olması gereken ortamlarda olmaması anlamına gelecektir. Sonuçta okula gidemeyerek eğitim alamamış bir çocuk, iyi bir işe sahip olma umudu bile taşıyamayacaktır. Gelecekte beklentilerini kaybetmesi ise belki de suça yönelmesine sebep olacaktır. Bu tabloda en optimistik bakış açısında bile ihmal ve istismar yer alacaktır. Bu yok saymanın, ötekileştirmenin faturasının yeniden topluma kesileceği tahmin edilebilir bir olgudur. Öyleyse yarınlar için bugünü sadece kendimiz ve bizim çocuklarımız için değil, bütün çocuklar için fırsat eşitliği olan yaşanabilir bir hale dönüştürmemiz zorunlu bir gerçekliktir.

4.1.3. Şiddet

BM ÇHS'nin 19. maddesinde yer alan haliyle, "şiddet", cinsel istismarı da kapsamak üzere, her çeşit fiziksel veya zihinsel zarar vermeyi, ihmali ve kötü muameleyi içermektedir. Sözleşmede şiddetin; yalnızca çocuklarla yetişkinler

arasında meydana gelmediği, çocukların birbirleriyle olan ilişkilerinde de ortaya çıktığı vurgulanmıştır (Council of Europe, 2009: 9). Çocuğun ticari veya başka amaçla sömürülmesi de çocuk şiddetinin somutlaştığı alanlardandır (Uslu ve Kapçı, 2014). Bu tanımlarda şiddet uygulayanın niyeti, şiddeti bilerek ya da bilmeyerek yapmış olması değil, şiddetin çocuk üzerinde bıraktığı etki önem taşımaktadır.

Çocuğa karşı şiddet; ekonomik durum, fiziksel güç, sosyal statü, toplumsal cinsiyet rolleri gibi eşit olmayan güç ilişkileri sonucu ortaya çıkmaktadır. Kadına karşı şiddetin kadına karşı bir ayrımcılık durumunda var olması gibi, çocuğa karşı şiddet de çocuğun yetişkine oranla daha güçsüz olması, yaşının küçüklüğü ve sosyal konumu nedenleriyle var olmaktadır (Arkadaş- Thibert ve Salman, 2013: 11).

Çocuğa karşı şiddetin en çok görüldüğü alan olan aile içi şiddette, çocukların ihmal ve istismara maruz kalmasına neden olan faktörlerin başında ana-babanın ya da bakmakla yükümlü kişilerin, bireysel özellikleri ile toplumsal destek görememeleri gelmektedir (Yolcuoğlu, 2010: 73). Çocuklarına onları iterek, tokatlayarak, vurarak ya da dayak atarak muamele eden anne-babalar; çocuklarına, benzer koşullarda benzer davranışlar sergileyebileceklerini öğretmiş olurlar (Gökler, 2006: 74). Araştırmalar, şiddetin şiddet doğurduğunu, sorun çözme metodu olarak öğrenildiğini, ceza verme yöntemi olarak kullanılan bir ortamda büyüyen çocuğun, gelecekte kendi eşlerine ve çocuklarına da şiddet uygulama olasılığının bulunduğunu göstermektedir (Oral, Engin ve Büyükyazıcı, 2010: 10). Sonuç olarak çocuk; şiddetin bazen tanığı, bazen mağduru bazen de uygulayanı olarak büyüyecektir (Uğurlu ve Gülsen, 2014: 8).

Şiddet oluşumunda sosyal, kültürel ve ekonomik faktörler iç içedir. Şiddet, içgüdüsel meydana gelirken, çevresel etkenlerden de etkilenmektedir (Ünal, 2008: 16). Kabadayılık gibi özenti sonucu yapılan hareketler, kontrolden çıktığında aşırı şiddet doğurabilmektedir. Kabadayılığa bulaşan çocukların yarısı hem mağdur hem de fail olmaktadır. Günümüz kabadayılığına internet ve cep telefonları, metin mesajları ile uygunsuz resim göndererek rahatsız etmek gibi bir dizi çeşitli tacizler eklenerek şiddet türleri çeşitlenmiştir (UNICEF, 2007b: 49).

Çocuğa karşı şiddet sorununun nedenlerini ve sonuçlarını kavrayarak etkili çözümlere ulaşabilmek için gerekli olan, konuyla ilgili araştırma ve verilerin azlığı, bir sorun olarak karşımıza durmaktadır (Greijer, 2012: 6). Yapılan kısıtlı çalışmalar

arasından aşağıdaki örnekler yaşanan sorunun büyüklüğünü yansıtmaları açısından önemlidir:

2007 yılında ortaöğretime giden 26.009 çocuk üzerinde yapılan anket çalışması sonucunda TBMM tarafından yayınlanan “Türkiye’de Ortaöğretime Devam Eden Öğrencilerde ve Ceza ve İnfaz Kurumlarında Bulunan Tutuklu ve Hükümlü Çocuklarda Şiddet ve Bunu Etkileyen Etkenlerin Saptanması Araştırma Raporu”, son üç ay içinde çocukların %53’ünün sözel, %36.3’ünün duygusal, %22’sinin fiziksel ve %15.8’inin cinsel şiddete uğradıklarını göstermektedir (TBMM Araştırma Komisyonu, 2007: 111).

2010 yılında SHÇEK öncülüğünde ve UNICEF’in desteğı ile 7-18 yaş aralığında bulunan 1.886 çocuk ile yapılmış olan “Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması” sonuçları aile ve okul ortamlarında çocukların %25’inin ihmale, %45’inin fiziksel istismara, %51’inin duygusal istismara ve %3’ünün cinsel istismara maruz kaldığını göstermektedir (Oral ve ark., 2010:32).

2012 yılında Genç Hayat Vakfı öncülüğünde, 11-17 yaş aralığındaki 440 öğrenci ile yürütölen “Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması”; %25.7’sinin ihmal davranışlarına, %67.9’unun duygusal şiddete, %37’sinin ise fiziksel şiddete uğradığı, %20.5’inin de ev içi şiddete tanıklık ettiğini göstermektedir (Genç Hayat Vakfı, 2012).

Şiddet ihmal ve istismar şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Pişi (2013: 8)’ye göre çocuğun karşılaşmaması gereken durumlara maruz bırakılması istismar, fiziksel ve psiko-sosyal gelişimi için gerekenlerin yapılmaması ise ihmal kapsamında ele alınmaktadır.

4.2. İhmaller

Çocuğun pasif istismarı olarak da adlandırılabilir çocuk ihmali, ailesi ya da bakmakla yükümlü olan kişiler tarafından, yeterli beslenmesinin, sağlık ve eğitim hizmetlerinin sağlanmaması, çocuğun ihtiyaçlarının karşılanmaması ya da gelişimine engel olunması halidir.

Çocuğun sağlıklı gelişimi için gerekli temel ihtiyaçlarının ihmal edilmesi sıkça gözden kaçan bir çocuğa yönelik şiddettir. İhmal çocuğun fiziksel ve duygusal gelişimi için gerekli ihtiyaçların karşılanmaması kadar, çocuğa yaşına uygun

olmayan sorumlulukların yüklenmesini de kapsamaktadır (Müderrisoğlu ve ark., 2014: 17).

İhmal tipleri arasında gözetim yetersizliği ilk sırada sayılabilirken; bu durumu fiziksel ihmal, suç sayılabilecek hareketlerinin görmezden gelinmesi, terk etmek ya da terk etmekle terbiye etmeye çalışmak gibi ihmaller takip etmektedir (Yalçın, 2011: 44). İhmal durumunu tıbbi, fiziksel ve duygusal olarak kategorileştirebiliriz.

4.2.1. Tıbbi İhmal

Çok sık karşılaşılan bir durum olan tıbbi ihmal; hekimin tıbbi önerilerine uyulmamasının yanı sıra, hastalanan çocuğu sağlık kuruluşuna geç getirmesi biçiminde de görülebilir. Sebep olan durumlar arasında cehalet, ekonomik sıkıntılar, hastanın sağlık kuruluşuna ulaşımının çok zor olması, sosyal güvencenin olmaması, verilen tedavinin iyi anlaşılmamış olması ya da tedavinin aileye çok zor gelmiş olması gibi faktörler sıralanabilir (Şahin, 2002: 103).

Bir çocuğun, olasılıkla ya da kesinlikle zarar göreceği biçimde temel sağlık bakımı ihtiyaçlarının karşılanamadığı durumda tıbbi ihmalden söz edilir. Gebe bir annenin hamilelikte, bebeğin ise doğum sonrasında rutin kontrollerine devamının yapılmayarak koruyucu sağlık hizmetlerinden yoksun bırakılması da tıbbi ihmal içermektedir (Dağlı ve İnanıcı, 2011: 101).

4.2.2. Fiziksel İhmal

Fiziksel ihmal, çocuğun ihtiyaç duyduğu şekilde beslenmemesi, bakımının sağlanamaması, sağlık hizmetlerinden yararlanamaması, tehlikeli ortamlardan korunamaması şeklinde tanımlanabilir. Fiziksel ihmal, hizmetlere ulaşamamakla birlikte çocuğa birinci dereceden bakan kişilerin bakım becerisinden yoksun olmasıyla da alakalı bir durumdur (Çoban, 2013: 106).

Çocuğun yeterli beslenememesi, temizliğinin yapılamaması, uygun olmayan giysiler giydirilmesi, kazalara karşı önlem alınmaması gibi durumlarda ortaya çıkan tablodur. İhmalin özel bir şekli de henüz doğmamış bebeğin ihmali olan intrauterin ihmaldir. Annenin doğum öncesi yapılması gereken tıbbi bakımı almaması, bebeğe zarar verecek herhangi bir madde kullanması, dengesiz ve yetersiz beslenmesi, bu kategori içinde sayılabilir. Bu duruma maruz kalan bebeğin anne karnındaki gelişimi

kadar doğum sonrası sağlığı da etkilenecektir (Şahin, 2002: 104).

Intrauterin ihmal imkanların yetersizliğinden kaynaklanabileceği gibi anne karnında bebeğe zarar verme olasılığı yüksek olan; yükseğe uzanma, ağır iş yapma, düşüğe yol açacak madde kullanma, fiziksel ya da zihinsel hasar verebilecek ilaçlar tüketmekten sakınmama durumları olarak da karşımıza çıkabilir.

Fiziksel ihmale maruz çocuklar zayıf, hatta gelişim geriliği içindedirler. Seyrek yıkanmaya bağlı olarak idrar, dışkı ya da ter nedeniyle kötü kokabilirler. Saçlarında bit olabilir. Ağız hijyeninin bozukluğuna bağlı olarak dişlerde çürük ve ağız kokusu yaşayabilirler (Dervişoğlu, 2012: 26).

4.2.3. Duygusal İhmal

Duygusal ihmal; uyarılma, imkan tanıma, özendirme eksikliğine bağlı meydana gelen gelişim eksikliği ile karakterize davranış bozukluğu olarak tanımlanır (Milanlıoğlu, 2014).

Özellikle çocuğun birincil bakımını üstlenen kişiler tarafından çocuğun dışlanması, önemsenmemesi hatta yok sayılması, duygusal karşılıktan mahrum bırakılması, çocuğun etrafındaki insanlarla iletişime geçmesi için gerekli ve uygun şartların oluşturulmaması, uygun olmayan davranışlarına duyarsız kalınması ya da güzel davranışına pozitif tepki verilmemesi (Dağlı ve İnancı, 2011: 112-113), diğer bir deyişle çocuğun ihtiyacı ve hakkı olan sevgi ve ilgiden yoksun bırakılarak yakınlık gösterilmemesi, gelişme çağında denetimden yoksun bırakılması, çocuğun duygusal olarak ihmal edilmesine neden olacaktır (Yalçın, 2011).

4.3. İstismar ve Türleri

İstismarda çocuğun aktif olarak zarar görmesi ve bundan etkilenmesi söz konusudur. İstismarcı bir çevrede yaşamak zorunda kalan çocuk, kendince istismarın etkilerine karşı adaptasyon geliştirecektir.

Çocuklar bir şekilde güvenli olmayan bir ortamı güvenli hissetmek, korkutucu bir bilinmezlik içinde kontrolü, bir çaresizlik durumunda gücü korumanın bir yolunu bulmak için güvenilmez insanlara güvenmek zorunda kalacaktır. Bir yetişkin tarafından bakım ve koruma görmenin eksikliğini, henüz olgunlaşmamış bir psikolojik savunma sistemiyle telafi etmek zorunda kalacaklardır (Ergündüz, 2010:

72).

Bozuk sosyal ve psikolojik adaptasyonların çocuğun gelişiminde ortaya çıkaracağı dezavantajlar riskli ortamlara sebep olacaktır. İstismar türleri karşımıza fiziksel, ekonomik, duygusal ve cinsel istismar olarak çıkmaktadır.

4.3.1. Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar, en çok geleneklerinde dayağı disiplin aracı olarak kullanan toplumlarda görülmektedir (Beyaztaş, Özen ve Bütün, 2014: 13-19). Çocuğu dayakla cezalandırma ve disipline etme anlayışı öylesine yaygındır ki; bu konuda “Hocanın vurduğu yerde gül biter”, “Dayak cennetten çıkmadır” gibi deyişlerimiz bulunmaktadır (Pelendecioğlu ve Bulut, 2009: 51).

Fiziksel istismarın başında soğuk ya da sıcak suyu kişinin üzerine atmak, sigarayı vücudunda söndürmek, iğne batırmak, vücudunun herhangi bir yerine cisim sokmak, yanıcı-yakıcı maddeler atmak gibi durumlar gelmektedir. Tokat atma, tırnaklama, yumruklama, dövme, tekmeleme, saçını ya da kulağını çekme gibi aletsiz olmayan saldırılar ve kemer, kayış, kamçı, kalın ip, hortum gibi aletlerle uygulanan saldırılar ile boğmaya çalışarak, ağzına biber sürerek, zorla yedirerek ağız içinde hasar oluşturma da fiziksel istismar kapsamında yer alır (Yalçın, 2011: 14-15).

Çocuğa bakan kişinin bilerek çocukla ilgili hastalıklar uydurarak çocuğu hastane hastane gezdirmesi, bunun sonucunda çocuğun gereksiz tetkik ve tedavilerle fiziksel ve duygusal zarara uğratılması demek olan Munchausen by Proxy Sendromu ile şiddetli bir şekilde sarsılmaları ile ortaya çıkan bebeğin başının öne arkaya hızlı salınımları sonucu oluşacak beyin kanamalarına ve yaygın beyin ödemi gelişmesine neden olan Sarsılmış Bebek Sendromu da fiziksel istismarın türleri arasında sayılmaktadır (Yalçın, 2011: 15). Sarsılmış bebek sendromuna özellikle bebeklerin daha çok ağladığı dönemlerde sık rastlanmaktadır (Dağlı ve İnancıcı, 2011: 123).

4.3.2. Ekonomik İstismar

Ekonomik istismarda çocuk üzerinden maddi bir kazanç elde edilmesi söz konusudur. Bu maksatla çocuğu çalıştırmak, çocuğun bedenini ya da organlarını

pazarlamak ya da çocuğun kazandığı ve/veya sahip olduğu paraya el koymak bu istismar türleri arasındadır (Çoban, 2013: 107). Bu ekonomik istismar türleri çocukları riskli ortamlara sürükleyeceğinden gelişimlerini olumsuz etkileyecektir (Bahar, Savaş ve Bahar, 2009). Günümüzde gelir dağılımında artan adaletsizlik, yaygınlaşan yoksulluk ve göç sonucu oluşan toplumsal sorunlar, çocuğun ucuz işgücü sağlaması dolayısıyla işveren tarafından tercih edilmesi gibi nedenlerle çalışma yaşamına zorlanan çocuk sorunu oluşmaktadır (Deniz, 2014: 24). Çocuğa cep harçlığının verilmemesi ya da ihtiyaçlarını karşılamak için sahip olduğu imkanların elinden alınması da ekonomik olarak çocuğun istismar edilmesidir.

Ekonomik istismar, ailenin maddi olanaksızlıklarıyla ilgili olarak ortaya çıkan bir olgudur. Yoksul aileler çocuklarını çalıştırmayı, hayata tutunabilmek için bulunmuş bir yöntem olarak kullanmaktadırlar. Çalışmaları nedeniyle eğitimlerine devam edemeyenler, ya da eğitimlerine yeterli ilgiyi gösteremeyenler, gelecekte toplumun içinde geri kalmış gruplar arasında yer alacak ve belirli bir çevrenin kalıpları arasında sıkışacaklardır (Kalaycı ve Çiçek, 2013: 133-134).

Çalışmak zorunda kalan çocuklar; yaptıkları işlerin çoğunlukla sermayesiz, vasıfsız, geçici ve düzensiz nitelikte olması nedeniyle kısa yoldan aile bütçesine katkıda bulunmak için sokakta çalışmayı tercih etmektedir (Bilgin, 2009: 242). Bu durum beraberinde birçok ihmal ve istismarı yanında getirecek ve başa çıkamayacağı tehlikelerle karşılaşmasına sebep olacaktır.

4.3.3. Duygusal İstismar

Duygusal istismar; sıklıkla karşımıza tek bir olay şeklinde çıkmaz. Söz konusu olumsuz davranış belirli bir süre devam eden, genelde sözlü olarak gerçekleşen, çocuğun duygusal bütünlüğüne ve kişilik gelişimine zarar veren eylemlerdir (İnsan Hakları Derneği, 2008: 12).

Çocuğun cezalandırılması, korkutulması, tehdit edilmesi, aşağılanması, reddedilmesi, sevilmemesi (Ünal, 2008: 12), bağırılması, kendini ifade etmesinin engellenmesi, sevdiği bir şeyin yasaklanması, izni olmadan kişisel eşyalarının karıştırılması, evden dışarı çıkmasının yasaklanması, diğer çocuklarla karşılaştırılması, bırakılmak ya da terk edilmekle, evden uzaklaştırılmakla tehdit edilmesi ve zarar verilmekle korkutulması duygusal istismara yol açan

durumlardandır (Genç Hayat Vakfı, 2012: 21). Diğer istismar türlerine göre tanımlanması daha karmaşık olan fakat en sık görülen istismar türüdür. Diğer istismar türlerine sıklıkla eşlik etmesinin yanında ayrı da görülebilir.

Emirler vermek, kişi üstünde baskı uygulamak, duran çocuğu ağlatmak veya duygusal tepkilerine engel olmak, çocuk yokmuş gibi davranarak isteklerine ve sorularına cevap vermemek, çocuğun yaşlıları ile iletişim kurmasını engellemek, kardeşler arasında ayırım yapmak, ebeveyleerin evliliklerini kurtarmak adına kendi çıkarı için çocuğu kullanması, medya ya da diğer görsel araçlarla çocuğa uygun olmayan, görmesi sakıncalı olan şeyleri görmesine zemin hazırlamak (porno ve korku gibi), çocuğun suç işlemede kullanılması duygusal istismara yol açan diğer durumlar arasında sayılmaktadır (Yalçın, 2011: 40).

4.3.4. Cinsel İstismar

ÇHS cinsel şiddeti, çocuklara fiziksel ya da duygusal zarar verecek her türlü cinsel etkinliğe teşvik edilmesi veya zorlanması; ticari amaçlı pazarlanmaları ya da satılmaları; görsel ya da işitsel materyallerde cinsel yönden kullanılmaları olarak tanımlanmaktadır (madde 34). Bununla birlikte aileden biri ya da herhangi bir yabancı tarafından tecavüze uğramaları, iyilik karşılığında çocuktan cinsel ilişki talep edilmesi, silahlı çatışma sırasında tecavüz edilmeleri, engelli çocukların cinsel olarak istismar edilmeleri de bu kategori içinde yer almaktadır (Çocuk Çalışma Grubu, 2012: 85). Ülke sınırlarında veya ülkeler arasında çocuk kaçırma ve çocuğu fuhuşa zorlama, çocuğun isteği dışında evlendirilmesi amacıyla satılması da cinsel istismar kapsamında değerlendirilmektedir (Berghan, 2014: 4). Bu durum medikal, sosyal hukuki ve ahlaki yönleri olan çok boyutlu bir sorundur (Kara, Biçer ve Gökcalp, 2004: 143).

UNICEF (2007b :57)'e göre, 1,8 milyon çocuğun fuhuş ve pornografide cinsel amaçlı istismara maruz bırakıldığı tahmin edilmektedir.

Para karşılığı cinsel ilişkiye zorlanan çocuklar çoğu zaman cinsel şiddete ek olarak, fiziksel ve duygusal istismara ve ihmale de maruz kalmaktadır. Bu çocukların yardım arama olanakları ya hiç olmayacaktır ya da bunu denediklerinde suçlu muamelesi görecektir.

İstismar edenlerin, çocuğun tanıdığı biri olması, çocuğa ihanete uğradığını hissettirirken, saldırganın yabancı biri olması durumunda ise, ihanete uğramışlık duygusu ve güvensizlik hissi, çocuğun kendisini koruyamadığını düşündüğü ailesine yönelmektedir.

Çocuk, büyüdüğünde hissettiği güçsüzlüğü yenmek için yaşadığı şiddeti ve cinsel istismarı başkalarına yaşatmayı seçecek ya da güçsüzlüğünün meydana getirdiği öfkeyle kendine zarar verecektir (Öztürk, 2009).

4.4. Çocuklarda Sigara Alkol ve Madde Kullanımı

Madde bağımlılığı, ilaç özelliği taşıyan bir maddenin beyni etkisi altına alarak haz vermesi, yoksunluğundan kaynaklanacak histen kaçınmak için düzenli aralıklarla madde alınması işlemidir. Bağımlılık, kişilerde ödül, motivasyon, hafıza ve karar verme mekanizmalarını etkileyerek kontrolü kaybetmesine sebep olur.

Bağımlılık yapan maddelerin kullanımı için dünyada dolaşan para yıllık 500 milyar Amerikan Dolarıdır ve bu parayı organize suç örgütleri yönetmektedir (Özdoğan, 2014: 35). Alkol, eroin, tiner, esrar ve morfin gibi maddeler bağımlılık yapan maddeler arasında yer almaktadır.

Madde kullanımı sadece kullanan çocuğu değil aynı zamanda etrafında iletişim içinde oldukları kişileri de etkileme riski bulunan sosyal yönlü bir olgudur (Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi [TUBİM], 2014).

Çocuğun uyuşturucu veya alkol denediğini ya da düzenli kullandığını gösterecek birçok işaret vardır. Amerikan Okul Psikologları Birliği (2002: 153)'ne göre; bunlar arasında okula devamsızlık yapma, akademik başarıda düşme, aşırı derecede hareketli ya da hareketsiz olma, dış görünüşünün kötüleşmesi, iştah ve uyku düzeninde değişiklikler, bedensel hareketlerinde koordinasyon eksikliği, ani sinirlenmeler, daha önce pek yapmadığı halde vaktinin tamamını odasında yalnız başına geçirme, borç para alma ya da para çalma, arkadaş grubunda ani değişiklik, çevresindeki etkinliklerden uzak durma ile kırmızı sulu gözlerle, akan bir burunla ve kesik kesik nefes alarak dolaşması sayılabilir.

Madde kullanım sıklığı erkeklerde %2,3 kızlarda %0,7'dir. Halen madde kullananların %42,1'si haftada 1 kez madde kullanmaktadır. İlk sırada açık ara esrar gelirken 2. sırada uçucular (gaz, uhu, 404) yer almaktadır. Her 5 kullanıcıdan biri

çoklu madde kullanmaktadır. Bekarlarda %3,8 olan madde kullanım sıklığı, evlilerde%2,4'dür. En alt gelir grubunda olanlarda (500 TL ve altı) %5,6 olan madde kullanım sıklığı, bir üst grupta %2,2'dir, en üst gelir grubunda hafif artma eğiliminde olup %2,9'dur. Halen Türkiye'de 13 tanesi İstanbul, Ankara ve İzmir'de olmak üzere 29 adet Yataklı Bağımlılık Tedavi Merkezi bulunmaktadır. TUBİM tarafından yapılan ülkemize uyarlanmış ve Türkiye'yi temsil eden standart çalışma ile genel nüfusta yaşam boyu madde kullanım prevalansı (en az bir kez kullanmış olmak) % 2,7'dir. Bu sıklık yaklaşık 1.350.000 insanımızın en az bir kez madde kullandığını göstermektedir. Okul çocuklarımızda yaşam boyu madde kullanım prevalansı (en az bir kez kullanmış olmak) % 1,5'tir. Maddeyi ilk kez kullanma yaşı ortancası 14,0'tür (İlhan, 2014: 48).

Bağımlılık tedavisinde karşılaşılan en önemli zorluk; kullananların etiketlenerek sosyal dışlanmaya maruz kalmaları ve toplumla entegrasyonun sağlanması amaçlı bütüncül bir programın bulunmayışıdır. Devlet eliyle sağlanan yardımlar eğitim barınma ve istihdam yörüngelidir (TUBİM, 2014: 93).

Sokakta yaşayan çocukların; sokağın zorluklarına ve şiddetine karşı durabilmek, şiddete maruz kaldıklarında acıya dayanabilmek, zorluklara karşı kendilerini güçlü ve cesaretli hissedebilmek, soğuğa karşı dayanıklı olabilmek, hayallere dalarak yaşadıkları olumsuz olayları untabilmek, utanmadan dilenebilmek ve her istediğini söyleyebilmek için bağımlılık yapan maddelere ihtiyaç duydukları belirtilmektedir (Uslu, 2009: 104).

4.5. Sokak Çocukları ve Çocuk Suçluluğu

UNICEF'in tanımına göre sokak çocukları, aileleriyle olan ilişkilerine göre üç gruba ayrılır:

Aileleriyle ilişkileri düzenli olan çocuklar diğer bir deyişle "sokakta çalışan çocuklar" 1. grubu oluştururlar. Bu gruptaki çocuklar günlerini sokakta çalışarak geçirseler de ailelerine geri dönerler ve ailelerinin koruması altında bulunurlar.

Aileleriyle ilişkileri ara sıra olan 2. grup çocuklar "sokaktaki çocuklardır". Söz konusu çocukların aile ile iletişimleri zayıftır fakat tamamen kopmamıştır. Gündüzleri sokakta satıcılık yaparak ya da dolaşarak geçirseler de, gecelerini genellikle evlerinde geçirmektedirler.

Aileleriyle ilişkileri kopmuş olan “sokakların (sokağın) çocukları” 3. grubu oluştururlar. Parçalanmış ailelerin çocuklarından oluşan bu grup, toplumun en yoksul kesiminden ortaya çıkmıştır. Ailelerinden zorla ya da kendi rızalarıyla ayrılmışlardır. Hem gündüzü hem geceyi sokakta geçirmektedirler (Akt. Güngör, 2008: 28).

TBMM Araştırma Komisyonu (2004) tarafından hazırlanan sokak çocukları hakkındaki Meclis Araştırma Komisyonu Raporu’na göre; çocukları sokağa iten başlıca sebepler; yoksulluk, eğitimsizlik, göç, zorla çalıştırılma, aile içi şiddet, kontrol edilemeyen nüfus artışı, istismar türleri, sevgi ve ilgiden mahrum olmak olarak sıralanabilir. Şiddetin her çeşidi, suça bulaştırılma, madde kullanmaya alışma, uygun olmayan ortamlarda yaşam sürdürmeye bağlı sağlık problemleri ise sokakta yaşayan/çalışan çocukları bekleyen tehlikeler arasında yer almaktadır.

Güngör (2013: 423) yaptığı araştırma sonucu, çocuklarla suç arasındaki ilişkiyi tanımlamak için çocukları şu şekilde sınıflandırmaktadır:

- 1. Grup: Sokakta yaşadıkları ve/veya çalıştırıldıkları için, suça bulaşan ya da eğilimi olan çocukların oluşturduğu ‘yasayla ihtilafa düşerek suça itilen çocuklar’ grubudur. Bu çocuklar, kötü niyetli kişi veya kişiler ya da suç örgütleri tarafından gasp, kapkaç gibi işlerde kullanılabilirler.
- 2. Grup: Sokakta yaşayan/çalışan çocuklardan aile içi şiddete maruz kalmış, ihmal ya da istismar sonucu yaşadıkları travma nedeniyle ‘uçucu ve uyuşturucu madde kullanan çocuklar’ grubudur. Söz konusu çocuklar açıklıklarını, olumsuz duygularını ve korkularını, madde kullanarak unutmak isterler.
- 3. Grup: Sokakta çalışan/yaşayan çocuklardan özellikle kız çocuklarının oluşturduğu ‘fuhuş ve/veya çocuk pornosuna bulaşan çocuklar’ grubudur.
- 4. Grup: Genellikle aileleri veya başkaları namına yalnız veya grup olarak hareket eden, sokakta hem yaşayıp hem çalıştırılan çocukların oluşturduğu ‘dilenen çocuklar’ grubudur.
- 5. Grup: Bir bölümü ailelerinden uzaklaşmış, bir bölümü ise ailesiyle yaşayan, sıklıkla 15 yaşından büyük çocukların oluşturduğu organize olarak sokaklara

yayılan ‘sokak çeteleri’ grubudur.

- 6. Grup: Gün içinde ailelerinin haberi olmaksızın amacı olmadan evden ya da okuldan kaçan ‘başıboş çocuklar’dır. Bu çocuk grupları ince bir perdeyle birbirinde ayrıldıkları için ansızın diğer bir gruba geçiş gerçekleştirebilmektedir.

Çocuklar tarafından oyun oynamak için bulunulması gereken sokaklar, çeşitli tehlikelere açık alanlara dönüşmeye başlamıştır (Erbay, 2013: 163). Çocuğa yönelik aile içi şiddet, ihmal ya da istismar durumlarında, çocuk için gerekli olan ailesi tarafından korunma ihtiyacı, ailenin çocuğa sağlayacağı güvende hissetme duygusu yok olacak yerini çocuklar tarafından doldurulmak üzere uzak çevredeki tehlikelere bırakacaktır (İçli, 2009: 141). Duvarların dışında kalmak yetişkin bir insanoğlunun bile en temel korkularından biriyken, kamuoyunun sokak çocuklarına ilişkin bakışının, onları toplumsal güvenliği tehdit eden gruplar olarak görmek şeklinde olması, çocuğu anlamaya çalışmamak demek olacaktır (Acar, 2007: 90). Sokakta çalışan çocuklar kimi zaman etraflarında gördükleri üst sınıfın sahip oldukları ayrıcalık ve imkanlara özenerek kendilerinin de sahip olması için gayri meşru yollara yönelmekte ve suç çetelerine karışmaktadırlar (Bilgin, 2012: 94).

TÜİK tarafından açıklanan veriler incelendiğinde 2016 yılında ceza infaz kurumlarında yer alan kişi sayısı bir önceki yıla göre % 13,2 artış göstermiştir. Ceza infaz kurumuna hükümlü statüsünde giriş kaydı olanlardan ceza infaz kurumuna girdiği andaki yaşa göre çocuk (12-17 yaş grubu) olanların sayısı bir önceki yıla göre %13 artarak 982 olurken, suç işlediği andaki yaşı çocuk yaşta olanların sayısı bir önceki yıla göre %2,3 artışla 9 bin 201 olmuştur (TÜİK Ceza İnfaz Kurumu İstatistikleri: 2017).

Suç, devletin ülkesinde yaşayanlar tarafından, koyduğu kuralların ihlal edilmesinden doğmaktadır (Kobat, 2009: 46). Çocukların ceza sorumluluğunun varlığı, bu sorumluluğunun başlangıç yaşının saptanmasına ve çocukluğun özelliklerine bağlıdır. Ceza sorumluluğunda Türkiye’deki asgari yaş sınırı 12’dir. 12-15 yaş aralığındaki çocukların ceza sorumluluğunun var olup olmadığının tespiti için çocukta işlediği fiilin gerektirdiği yaptırımları anlama kapasitesi ile fiilin sonuçlarını anlayabilme yeteneğinin varlığı aranır. 15-18 yaş grubundaki çocuklarda ise ceza sorumluluğu var kabul edilmiş ancak bir yetişkinden az

olacağı kabul edilerek daha az ceza verilmesi benimsenmiştir (Kırımsoy ve ark., 2013: 69).

Tüm dünyada suça itilen çocuk oranında artış yaşanmasına neden olan faktörler arasında göç, sınıf ayrımcılığı, çocukların işgücüne katılması, çekirdek ailenin geleneksel ailenin yerini alması ve savaşlar sonrasındaki toplumsal yıkımlar sayılmaktadır (Turan, 2012: 1). Avcı (2008: 49)'nın tutuklu çocuklar üzerine yaptığı araştırmasında; ailelerin demografik yapılarının, oturdukları konutların, çocuğun arkadaş ve okul çevresinin hatta boş zaman ilgilerinin suça yönelmede etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

4.6. Çocukların Çalıştırılması ve Çocuk İşçiliği

Başta ILO yer almak üzere çocukların çalıştırılması hakkında çalışma yürüten birçok kuruluş; zorla çalıştırma, çocuk satışı, fuhuşa zorlama gibi olumsuz durumları en kötü biçimlerde çocuk işçiliği olarak belirlemekte, çalışmalarda söz konusu çocuklar özel olarak ele alınmaktadır (Şişman, 2006: 252). Her çocuk yaşının gerektirdiği gibi yaşama hakkına sahip olmalıdır. Hiçbir çocuktan şartlar ne olursa olsun iş hayatının zorluklarıyla başa çıkmasını beklememek, yaşamın onları bu hale getirdiğini kabul etmemek gerekir.

Ülkede yoksul ailelerin bulunması ve bu ailelerin düşük eğitim seviyeleri, çocuğun çalışmasının geleneklerde yer alması hatta çoğu zaman takdir bile edilmesi çocuk işçiliğinin önü alınamayan bir gerçeklik olma sebepleri arasındadır (Erbay, 2013: 159).

Yoksulluğun en büyük sebeplerinden olan hızlı göç; istihdam alanındaki baskıların da artmasına sebep olur. Vasıfsız emeğe dayalı enformel sektörün dışında iş bulmanın zor olması, genellikle yoksulluk sınırının altında yaşam sürmelerine neden olacak kadar düşük gelirli olmaları, çocukların aile gelirine yaptıkları katkının önemini artırmaktadır. Bu durumda çocuklar günü kurtarmak amacıyla gelir kaynağı olarak görülmeye başlamaktadırlar (Polat, 2008: 152-153).

Çocuk işçiliği; nüfus artışı ve gelir yetersizliği gibi nedenlerle hem arz yönü olan, iş piyasasındaki kurumsallaşmanın eksikliği sonucunda, hem de talep yönü olan bir olgudur (Fidan, 2004: 32).

Çocukların emeğinin ucuz olması, yetişkinlerin çalışmak istemediği bazı işler için çocukların daha uygun olmaları ve haklarının ihlal edilmesi durumlarında haklarını arayamamaları, çocuk işgücünün işveren tarafından tercih edilme sebepleri arasında sayılmaktadır (Gökalp, 2011: 125).

Küreselleşme süreci vasıfsız çalışanlar üzerinde düşük ücret ve işsizlik riski oluşturduğundan düşük gelirli ailelerin daha da yoksullaşmasına ve çok sayıda çocuğun istihdam edildiği kayıt dışı sektörün genişlemesine yol açmaktadır (Yıldız, 2008: 93).

Genellikle okulu bırakmak ya da hiç başlamak zorunda bırakılan çocuk işçiler, gelecekte de içinde buldukları olumsuz koşullardan kurtulma imkânını bulamayacak ve vasıfsız kişiler olarak büyük çoğunluğu yoksulluk döngüsünün içinde kalacaklardır (Beşpınar ve Aybars, 2013: 32).

Bireyin gelecek beklentileri, tecrübe ettiği kişisel deneyimleri ile sosyal ilişkileri üzerinde şekillenmektedir. Dolayısıyla bireyin sosyal çevresi ve içinde büyüdüğü toplum birey için altyapı niteliği taşımaktadır (İkizoğlu, Dölek ve Çifci, 2007: 27). Eğitim hakkına, mesleklerini seçme hakkına sahip çocuklar; vasıflı ve sağlıklı işgücü oluşturarak, Türkiye'nin kalkınmasına ve gelişmiş ülkeler statüsünde yer almasına yol açacaktır (Karaman ve Özçalık, 2007: 40).

DİSK Genel İş'in "Türkiye'de Çocuk İşçi Olmak" isimli raporunda ülkede çalışan çocuk işçilerin sayılarının 3 milyona yaklaştığı ve bu çocukların da % 78'inin kayıtdışı çalıştırıldığı ifade edilmektedir. Raporda 15-17 yaş arası çocuk işçi sayısının yaklaşık 708 bin olduğu ifade edilmektedir. Yine aynı rapora göre 2016 yılında 56 çocuğun iş cinayetleri sonucunda hayatını kaybettiği de belirtilmektedir (DİSK: 2016).

4.7. Çocuk Gelinler

Çocuk gelinler sorunu Türkiye'de de, diğer birçok ülkede olduğu gibi önemli bir sorundur. Kanuna göre çocuk; 18 yaşını doldurmamış kişiye denmektedir. Bu tanımdan yola çıkılarak; 18 yaşını doldurmamış çocukların yaptığı evlilik çocuk evlilikleri, 18 yaşını doldurmadan evlenen kız çocukları ise çocuk gelinleri ifade etmektedir.

Erken evlenen çocuk ne psikolojik ne fizyolojik ne de sosyolojik olarak gelişimini tamamlamamıştır. Büyümekte olan bir çocuk evlilikle gelin, eş ve anne olmak gibi bir dizi ağır yükün altına girmekte, bu durumda depresyon ve intihar gibi psikolojik sorunları doğurmaktadır (Özcebe ve Biçer, 2013: 88).

ÇHS ışığında; çocukların okullarını terk etmek zorunda kalmaları, çocuk yaşta cinsel istismara maruz kalmaları, oyun çağındaki çocuklara ağır sorumluluklar yüklemesi gibi gerekçelerle, sahip oldukları hakların ihlal edileceği gerçeği ortadır.

2011 yılında evli bulunan yaklaşık her beş kişiden birinin ilk evlenme yaşının 18 yaş altı olması tehlikenin boyutunu göstermektedir (Turğut ve Feyzioğlu, 2014: 121). Türkiye’de yürürlükte olan kanunlar yaş konusunda ihtilaflar içermektedir. 18 yaşın altındakiler çocuk olarak nitelendirilirken, 15 yaşın üstünde çocuklarla evlenme konusundaki sakınca şikâyet etme şartına bağlanmaktadır. Olağan üstü durumlarda ya da önemli bir sebep varlığında 16 yaşından büyük olan çocukların evlenmelerine resmi olarak izin verilebilmektedir. Bu durum çocuk evliliklerinin nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Diğer nedenler arasında ailenin ekonomik durumu, geleneksel uygulamalar, aile içi şiddet, ailenin ve bireyin önyargıları, toplumsal cinsiyet anlayışı (Malatyalı, 2014: 34-36), evlilik dışı gebe kalmak ile geleneksel itaat kültürü şeklindeki inanışlar sayılabilir. Ancak bu sebepler arasında, iktisadi gerekçeler önde gelmektedir (Çakmak, 2009).

Maddi sıkıntıları olan ailelerin kız çocuklarının evlenmeleri başlık parası sayesinde aile bütçesine katkı sağlamakta aynı zamanda ailenin üstündeki yükü azaltmaktadır.

Fazlıoğlu (2013: 39)’na göre ASPB tarafından 2011 yılında yapılan Aile Yapısı Araştırması’nda, ilk evlenme yaşı; kırsal, kent, bölge, gelir düzeyi, yoksulluk, eğitim ve toplumsal cinsiyete bağlı olarak farklılık göstermektedir. Erkeklerde ortalama ilk evlenme yaşı 23.5, kadınlarda ise 19.9 olurken, İstanbul’da kadınların evlenme yaşı 20.5, Güneydoğu Anadolu’da ise 18.6’dır.

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu (UNFPA)’na göre 91 bin kız çocuğu her yıl anne olmakta ve toplam evliliklerin 1/3’ünü 18 yaş altı kız çocukları oluşturmaktadır. Raporda 18 yaş altı çocuk gelinlerin sayısı 39 bin olarak geçmektedir. 15-19 yaş aralığındaki her bin kadından 28’i doğum yapmaktadır (Gupta ve ark., 2014).

Boran ve ark. (2013: 60); erken evliliklerin aile ve toplum üzerinde; binyıl hedeflerinden; çocuk ölüm oranlarının azaltılması, aşırı yoksulluğun ve açlığın önlenmesi, herkes için ilköğretimin ulaşılabilir olması, kadınların güçlendirilerek cinsiyet eşitliğinin sağlanması gibi başlıklarda olumsuz etkileri olduğunu savunmaktadır.

Tablo 1. Toplam Evlenme Sayısı İçinde Çocukların Oranı

Yıl	Toplam evlenme sayısı		Evlenen çocuk sayısı		Evlenen çocukların toplam içindeki oranı	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kız	Erkek	Kız
2008	641.973	641.973	2.214	49.703	0,3	7,7
2009	591.742	591.742	2.072	47.859	0,4	8,1
2010	582.715	582.715	2.000	45.738	0,3	7,8
2011	592.775	592.775	1.860	42.700	0,3	7,2
2012	603.751	603.751	1.903	40.428	0,3	6,7
2013	600.138	600.138	1.866	37.481	0,3	6,2
2014	599.704	599.704	1.670	34.629	0,3	5,8
2015	602.982	602.982	1.483	31.337	0,2	5,2
2016	594.493	594.493	1.319	27.637	0,2	4,6
2017	569.459	569.459	1.081	23.906	0,2	4,2

Kaynak: TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, 2017.

TÜİK tarafından açıklanan verilerde çocuk gelinlerin en çok Ağrı ilinde olduğu en az ise Tunceli ilinde olduğu açıklanmaktadır. 2017 yılı istatistiklerine göre 2008 yılına nazaran çocuk gelinlerin sayısında % 52’lik bir gerileme yaşandığı raporda ifade edilmektedir (TÜİK, İstatistiklerle Çocuk, 2017).

4.8. Engelli Çocuklar

BM Engelli Hakları Sözleşmesinde engelli kişiler, kronik bir kısım fiziksel ya da zihinsel engelleri sebebiyle, topluma etkin olarak katılamayan kişilerdir (Lord ve ark., 2007: 14). 2006’da BM Genel Meclisi, engelli haklarını özel olarak ele alan ve engelliliğe ilişkin ilk uluslararası sözleşme olan Engelli Hakları Sözleşmesi’ni kabul etmiştir.

Yetişkinler henüz çocukları hak sahibi bireyler olarak kabul edememişken, özel ihtiyaçları olan çocuklar, haklarına ulaşmakta daha çok güçlük

yaşamaktadırlar. Sözü edilen çocuklar; aile içinde, okul ortamlarında ve toplumsal hayatlarında eğitim, sağlık ve kültürel hizmetlere erişim gibi çeşitli konularda birçok katılım hakkı ihlalleri ile karşılaşabilmekte bu durumların sonucunda ise kendilerini ifade edememektedirler (Çelik ve ark., 2013: 342).

Arıkan (2002)'a göre engelli bireyler toplumun azınlık gruplarından biri olmasıyla, dışlanma, ayırimcılık ve önyargılar gibi temel olumsuz toplumsal tutumlar ile karşı karşıyadırlar. Bununla birlikte, yeterli istihdam edilmemeleri, yoksullukla mücadele etmeleri ya da düşük gelir sahibi olmaları, yapılaşma sırasında engellilerin ihtiyaçlarının dikkate alınmaması, şiddetin her türüsü ile kaynaştırma olması gerekirken ayrıştırılmış eğitim gibi sorunlar hayatlarının her safhasında karşılarına çıkmaktadır. Engelliler de kendilerini ilgilendiren konularda yine kendilerinin karar vermeleri haklarına sahiptirler. Ancak bireye, engelli oluşu nedeniyle aciz olarak yaklaşılması ve haklarının engellenmesi engellilerin kendilerini daha da sınırlandırılmış hissetmelerine, dolayısıyla özgüvenlerinin sarsılmasına başta depresyon olmak üzere intihara varabilen çeşitli psikolojik sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır.

Arkadaş, Thibert ve Salman (2013:8)'a göre engellilik üç modele ayrılmaktadır. İlki tıp ilmi içinde değerlendirilen, fizik ve zihin yapısına, fonksiyonlara dair sorunlar içeren 'Tıbbi Model'dir. Sorunun çözümü fiziksel, zihinsel ve fonksiyonel farklılıkları olan bu kişilerin tedavi edilmesinde yatmaktadır. Kişiyi hasta rolünün atfedilmesi ve bu rolle çalışma hayatı dahil olmak üzere tüm sosyal yükümlülüklerinden muaf tutulması söz konusudur. Bu muafiyetin bedeli ise söz konusu kişilere toplumsal dışlanmışlık olarak geri dönmektedir. İkinci model olan 'Toplumsal Model' ise, engelliliğin kişinin fiziksel özelliklerinden kaynaklanmadığı, aksine kendine uygun olmayan fiziki çevresi ile etrafındaki insanların kalıp yargılarından oluşturulduğu tezine dayanmaktadır. Bu modele göre, kişi fiziksel ve zihinsel fonksiyon farklılıklarına, kalıp yargılardan bağımsız saygı gösterilmesini talep etmekte, hizmet sunumlarında ve fiziki çevresinin inşa edilmesinde sahip olduğu farklılıkların dikkate alınmasını bir yükümlülük olarak ifade etmektedir. Bireyden topluma sorunu aktarmasıyla tıbbi modelden ayrılan bu model de etkili bir çözüme ulaşma konusunda yetersiz kalmıştır. Bu ihtiyaçlardan oluşan üçüncü model 'İnsan Hakları Modeli' ise; engelliliğin kaynaklandığı alana

dair taze bir fikir ortaya atarak, sorunun hem bireyden hem de bireyin fiziki çevresinden kaynaklanmadığını ileri sürer. Söz konusu modelde sorun; engelli bireyin bütün insanlarla eşit hak ve özgürlüklere sahip olduğunun benimsenememesinden kaynaklanmaktadır. Bu modele göre eşit hak ve özgürlüklere sahip herkes gibi engellilerin de yararlanabilmesi için alınacak bütün tedbirler, devletlerin güvence altına almakla sorumlu olduğu insan hakları kapsamındadır. Bu modelde çözüm, insanın var olan her türlü niteliklerine rağmen kişinin kabiliyetlerini maksimum düzeyde kullanabileceği şartların oluşturulması esasına dayanır.

Engelliler genellikle tutum ve önyargılardan, bilinçsizlikten kaynaklanan ayrımcılıklarla karşı karşıyadırlar. Kişinin renginin, ırkının, vücut yapısının ya da renginin farklı olması, onu herhangi bir ayrımcılığa maruz bırakmamalıdır ve engellilik de böyle bir durumdur. Engellilik dolayısıyla kişinin fiziksel ya da zihinsel fonksiyonlarında etkilenme sonucu kısıtlılıklar oluşabilir. Kendinden kaynaklı olması itibarıyla yaşadığı engellilik hali, kişiye değerinden veya haklarından bir şey eksiltmemeli aynı zamanda kişiye bir imtiyaz da katmamalıdır (Lord ve ark., 2007: 15-16).

Engelli çocuklar hakkında ilk kez 1977 yılında yapılan ve 2005 yılında 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'la güncellenen yasaya göre; çocuklar için; sahip oldukları sağlık sigortalarına bakılmaksızın, özel eğitim ve rehabilitasyon hizmetleri getirilmesi, kişi için daha ağır bir tablo olan doğumuyla engellilik halinin başladığı durumlarda, yaşamının her safhasında sağlık hizmetlerinden faydalanabilmesi, kamusal ve sivil istihdamda engelli kotasıyla iş hayatına dahil edilmesi gibi olanaklar sağlanmıştır (UNICEF, 2012b: 104).

Küresel Hastalık Yüğü (2004) verilerine göre dünya nüfusunun %15.3'ü "orta veya şiddetli derecede engelli", %2.9'u "ağır engelli", 0-14 yaş arasındaki çocukların ise %0.7- %5.1'inin engelli olduğu tahmin edilmektedir (WHO 2011). Dünyada engelli bireylerin sayısal verileri ile ilgili olarak; Namibya Ulusal Özürlülük (2003) verilerine göre nüfusun %1.62'si engelli ve 5 yaş ve üzerindeki bireylerin %53.8'i mental, öğrenme, görme, işitme, iletişim engeline sahiptir (Eide ve ark. 2003). Yeni Zelanda Özürlüler Araştırmasına (2006) göre nüfusun %17'sinin ve 15 yaşın altındaki çocukların ise %10'unun engelli olduğu, engelli çocukların %39'unun kronik hastalığa sahip, %21 'inin psikolojik anlamda engelinin bulunduğu,

Kanada Özürlüler Araştırmasına (2006) göre ise, nüfusun %14.3'ünün, 14 yaş ve altı çocukların %3.7'sinin engelli olduğu, 5- 14 yaş arasındaki çocukların %54.1'inin iletişim, %5'inin kronik hastalık, %6.3'ünün öğrenme, %3.1'inin duygusal, %1'inin işitme, %0.8'inin görme ve %0.8'inin ise fiziksel engelli olduğu belirtilmiştir. Türkiye'deki engellilere yönelik nicel veriler değerlendirildiğinde, verilerin değişmediği fark edilmektedir. Türkiye Özürlüler Araştırması (2002) sonucuna göre engelli olan nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %12.29'dur. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (2010) tarafından yapılan engellilerin sorunları ve beklentileri araştırmasına göre ise 0-6 yaş aralığındaki çocukların %25.1'inin dil ve konuşma engelli, %9.6'sının işitme engelli, %7.4'ünün zihinsel engelli, %3.7'sinin ortopedik engelli, %3.7'sinin çoklu engelli, %3.6'sının süregen hastalıklı, %2'sinin ruhsal ve duygusal engelli, %1.4'ünün görme engelli olduğu belirlenmiştir (Bilsin ve Başbakkal, 2014: 4).

4.9. Teknolojik Gelişmelerin Doğurduğu Yeni Sorun: Çocuk ve Medya

Modern toplumda çocuklar televizyon, müzik programları, çocuk romanları ya da bilgisayar oyunları da olmak üzere geniş bir yelpazede görsel ve işitsel medya ürünleriyle iç içedir (Arkadaş, Thibert ve Salman, 2013).

Rahatlama ve kaçış etkisi nedeniyle davranışsal, kolay ulaşılabilirliği ile oyalanma ihtiyaçlarının karşılanması gibi nedenlerle psikolojik, değerler sisteminin aktarılmasında ve gündemin takip edilmesinde rol oynadığı için bilişsel olarak teknolojik bağımlılık meydana gelmektedir. Çocuklar taklit ve özdeşim yöntemiyle gördüklerini ve yaşadıklarını içselleştireceklerdir (Ertürk, 2011).

Programlar arasında verilen reklamlarda özendirici tüketim maddeleri bulunmaktadır. Sosyo-ekonomik düzey açısından imrendirici olan bu reklamlar, bazılarında özentisi ya da kıskançlık olarak ortaya çıkmaktadır (Müftü, 2011: 274). Bu durumun kimi zaman çocukların dışarıda daha güzel hayatlar yaşandığı düşüncesiyle içinde buldukları ortam yüzünden ailelerini suçlamasıyla, kimi zamansa daha güzeline kavuşma hayaliyle kendini evden uzaklaştıracak bir maceraya kendini bırakmalarıyla sonuçlanabileceğinden büyük risk oluşturmaktadır.

Çocukların güvenlik açığına, dünyanın her yerinde artan koruma yasalarına rağmen daha fazla gizlilik ve özen gösterilmesini gerektirmektedir (İnceoğlu ve

Akiner, 2011: 137). Buna rağmen çocuklar mesajlaşma, sohbet odaları ve sosyal paylaşım siteleri aracılığıyla önceden tanışmamış oldukları kişilerle dahi kolay irtibata geçebilmektedirler. Aynı zamanda teknolojik alanları yaşatlarını rahatsız etmek, korkutmak, utanmasına sebep olmak gibi olumsuz davranışların sergilenmesi için de kullanabilmektedirler. Her geçen gün söz konusu bu yeni şiddet türüne maruz kalan çocukların sayısı artmaktadır (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2014: 61).

UNİCEF (2007a)'e göre Norveç'in başkenti Oslo'da 1999 yılında yapılan ve 'Oslo Çağrısı'ni oluşturan toplantıda, dünya ölçeğinde medyanın çocuk hakları konusunda korunması ve geliştirilmesinde yönünde çocukların; medyaya erişim ve katılım hakkı, medyanın oluşturduğu çeşitli şiddet türlerinden korunma hakkının tanınması ile medya okur-yazarlığının kazandırılması, çocuk haklarını uygulama ve yaygınlaştırma rolleri olduğu vurgulanmıştır. Bu belgeye göre, çocuk-medya ilişkisi, çocuk hakları şehrine giriş kapısıdır ve çocuklar hayatlarının her alanında medyayla ilişki içinde olacaklardır.

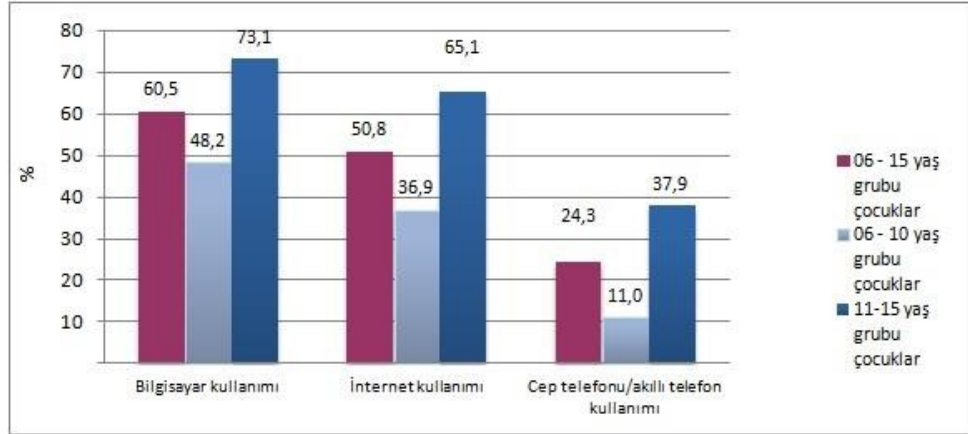
Çocuk hakları alanının en karmaşık kısmını çocuğun iletişim araçlarını kullanma ve bu araçlardan eşit şekilde yararlanma hakkı oluşturmaktadır. Dünya çocuklarının kullandığı iletişim araçlarının nicel ve benzerlik olarak farklılığıyla birlikte çocuk medyasının her geçen gün çeşitlenmesi ve evrilmesi adaletsizliğin temelini oluşturmaktadır (Şirin, 2011: 12). Bu durumda karşımıza her türlü medyaya erişimiyle kültürlenmiş olarak yetişen, ufku genişlemiş çocukların oluşturacağı açık bir toplumla, geleneksel bir kültürle yetişen kısıtlı bakış açısının hakim olduğu çocukların meydana getireceği kapalı bir toplum çıkacaktır. Söz konusu toplumlar arası ortaya çıkan uçurum eşitsizlik olarak meyve verecektir.

Bugün medya; üstlenmesi gerekli olan çocuk haklarının bilinmesini sağlamak ve tanımlamak yerine, adeta kendisi çocuk haklarının ihlallerine sebep olan bir yapıya dönüşmüştür (Erbay, 2012: 64). Bunun sonucunda karşımıza medyanın çocuk üzerinde meydana getireceği menfi ve müsbet tesirler çıkmaktadır. Medyanın çocuk haklarının tanıtıcısı ve savunucu olarak üstlenmesi gereken misyon, müspet tesiri oluştururken, çocukların korunma hakkı kapsamında şiddetten, cinsel istismardan, kötü örnek almaktan, kendisinin haber olması halinde toplumda negatif bir etkiye maruz kalmaktan korunamaması gibi durumlar ise menfi tesir meydana getirecektir.

Çocuk Dostu Medya; etkili medya okuryazarlığının olduğu, çocuğun iletişim ortamından gelebilecek olası tehlikelerden, bilişim suçları ve siber medya ağından korunduğu, medyanın kötüye kullanımının engellendiği, çocuk haklarına duyarlı, çocuğun yüksek yararının gözetildiği bir medyayı ifade etmelidir (Şirin ve Gülan, 2011: 30). Çocuk haklarına saygılı bir medya için atılacak her adım çocukların var olan haklarını güçlendirerek insan onuruna yaraşır bir hayat sürmesine yardımcı olmakla birlikte, ülkede insan hakları kültürünü de geliştirip kuvvetlendirecektir(Arcan, 2011: 262).

Ekonomik, siyasal ya da kültürel ne sebeple olursa olsun, çocukların olası tehlikeli durumlarla karşılaşma olasılığı ve bu karşılaşmadan doğabilecek zarar görme durumu, yani risk altında bulunma halleri korkutucu bir realite olarak karşımızda durmaktadır. Bu durumdan hareketle çocukların yaşama, gelişme, korunma ve katılım haklarına erişimindeki engellerin tespiti ve uygun müdahale yöntemlerinin kullanılması sadece ‘görünür’ ve ‘günlük’ sorunlara odaklanmayan, kapsayıcı ve riski ortadan kaldırmaya yönelik politikalar üretilmesine bağlı olacaktır (Gündem Çocuk Derneği, 2009: 23).

Grafik 1: Bilişim Teknolojileri Kullanımı ile İlgili Temel Göstergeler

Kaynak: TÜİK, İstatistiklerle Çocuk 2014: 85

Grafik incelendiğinde Bilgisayar, internet ve cep telefonu/akıllı telefon kullanımında 11-15 yaş grubu çocukların daha fazla etkin oldukları görülmektedir. Etkinlik sıralamasında ikinci sırayı ise 6-15 yaş grubu çocuklar alırken 6-10 yaş grubunda yer alan çocuklar bu grafiğe göre bilgisayar, internet ve akıllı telefon kullanımında son sırada yer almaktadır.

4.10. Mülteci ve Sığınmacı Göçmen Çocuklar

Mülteci kavramı, ırkı, dini, mensubiyeti ya da siyasi düşüncesi gibi nedenlerle zulme uğramaktan korktuğu için ülkesine dönemeyen kişiyi tanımlar. Bu süreçte uluslararası koruma talep etmişken statüleri resmi olarak tanınmamış kişilere sığınmacı denmektedir (Vardar, 2015). Göçmen ise; ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel sebeplerden dolayı başka bir bölgeye ya da ülkeye göç eden kişilere denmektedir. Göç nedenleri ve sonuçları ile toplumlar üzerinde etkili değişimler meydana getiren hareketli bir olgudur (Akkaş, 2015: 92).

Mülteci, sığınmacı ya da göçmen adı ne olursa olsun, söz konusu insanların ortak noktası; sıkıntılarının kendi ülkelerinde başlayarak, yolculuk süreçlerinde ve yerleştikten sonra uyum sürecinde de devam ederek geniş bir alana yayılmasıdır (Buz, 2003).

Topçuoğlu (2012) tarafından göçmen çocuklar hakkında hazırlanan araştırmaya göre, göç eden çocuklar; göç öncesi, yolculuk sırasında ve geçiş bölgeleri ile varış noktasında olmak üzere bir dizi risklerle karşılaşır.

- Göç öncesi yaşanan süreçte karşılaşılan riskler arasında; toplumda oluşan etkili baskıya, silahlı çatışmalara, şiddetin her çeşidine maruz kalma, temel ihtiyaçlara ulaşamamak başta olmak üzere çeşitli ekonomik sıkıntılar yaşamak ile yaşam hakkı ihlalleri yer almaktadır.
- Yolculuk sırasında karşılan riskler arasında ise; insan ticareti, çocuk işçiliği, kötü beslenme, uygunsuz barınma koşulları, eğitime ve ihtiyaç duyduğunda sağlık hizmetlerine ulaşamama, ailesini kaybederek yalnız kalma, dolayısıyla her türlü ihmal ve istismara maruz kalma bulunmaktadır.
- Geçiş bölgeleri ile varış noktasında karşılaşılan riskler arasında ise; kötü beslenme, uygunsuz barınma koşulları, eğitime, sağlık hizmetlerine ve sosyal yardımlara ulaşamama, dil bilmeme, sosyal ve kültürel uyumsuzluktan kaynaklı kendisine yardımcı olabilecek ilgili kurumlara erişim sağlayamama, yasal haklardan ve kendine ait fikirleri beyan etme ortamından mahrum kalma, yoksulluğa ve sonucunda çocuk işçiliğine ya da insan ticaretine maruz kalma yer almaktadır.

Türkiye, 2011 yılının başlarından beri, mültecilerin ihtiyaçları için bütçe ayırmıştır. 220.000'den fazla Suriyeli mülteciyi kamplarda barındırmaktadır ve 2013 yılının Eylül ayında mültecilere sağlık hizmetlerine ücretsiz erişim hakkı tanımıştır. Son olarak, 2014 yılının Ekim ayında ise Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarmış ve mülteci konusunda birçok politikaya imza atmıştır (Uluslararası Af Örgütü, 2014: 37).

Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Başkanı Fuat Oktay'ın belirttiği üzere; Türkiye dünyada en yüksek sayıda mülteciye barındıran ülkedir. 2011'de açılan kapılardan beş yıldan az sürede 2,1 milyon mülteci kabul edilmiştir. Kamplardaki mülteci sayısı 300 bin iken, bu sayının 270 bini Suriyeli'lere aittir. 1,7 milyondan fazla Suriyeli, kampların dışında yaşamını devam ettirmeye çalışmaktadır. Eğitim olanağı bulan çocuk sayısı ise 250 bin civarındadır (<https://www.afad.gov.tr>). Mülteci çocukların akranları gibi eğitim olanaklarına erişememeleri ayrımcılık, fırsat eşitsizliği gibi birçok sorunu da beraberinde getirmektedir (Gündem Çocuk Derneği, 2009: 46).

UNICEF, kamp dışında yaşayan ve okul çağındaki Suriyeli çocuklardan sadece yüzde 26'sının okula erişimi olduğunu vurgulamaktadır. Kayıt olma şartıyla sağlanan sağlık hizmetinden ise kayıtlı olmayan yaklaşık %50 Suriye'li mülteci yararlanamamaktadır (Uluslararası Af Örgütü, 2014: 32-33).

Save the Children adlı sivil toplum kuruluşunun verilerine göre, sadece 2015'te 26 bin civarında çocuk Avrupa ülkelerine yanlarında anne ya da babaları olmaksızın gelmiştir. Avrupa Polis Örgütü Europol son iki yılda 10 binin üzerinde göçmen çocuğun AB ülkelerine geldikten sonra kaybolduğunu ve bu kayıpların suç örgütlerinin eline düşme olasılığının oldukça yüksek görüldüğünü açıklamıştır (<http://bianet.org/bianet/cocuk>).

Bu veriler ışığında denilebilir ki; uluslararası mevzuatta ve Türkiye mevzuatında haklar maddeler halinde sözleşmelerde yer bulurken, uygulamada oldukça sınırlı kalmaktadır. Çünkü çocukların en temel haklardan sayılan aile yanında korunma, barınma, eğitim ve sağlık hakkından yararlanma oranları bile endişeye sevk edecek kadar düşük kalmıştır. Temel haklardan bile mahrum olan çocukların birçok hak ihlaline maruz kaldıkları tahmin edilebilir olacaktır. Bu noktada karşımıza kendi ülkemizin çocukları ve diğer çocuklar ayrımı çıkmaktadır

ki; bu durum çocukları ayrımcılığın en acımasız haline maruz bırakacaktır.

2018 yılında İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından Türkiye'deki Suriye'li sayısı toplam 3 milyon 541 bin 572 kişi olarak açıklanmıştır. Bu kişilerin 1 milyon 920 bin 435'i erkeklerden, 1 milyon 631 bin 137'si ise kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 2: Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Sayısı (2018)

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.920.435	1.631.137	3.541.572
0-4	272.312	254.351	526.663
5-9	246.675	231.456	478.131
10-18	348.268	302.313	650.581
19-24	312.487	221.644	534.131
25-34	357.659	261.922	619.581
35-44	191.408	159.745	351.153
45-59	136.665	130.872	267.537
60-90+	54.961	58.834	113.795

Kaynak: İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

BEŞİNCİ BÖLÜM

TUTUM KAVRAMI

5.1. Tutum Kavramı ve Önemi

Geniş bir anlamda ifade etmek gerekirse tutum, bireylerin bir kimseye veya bir objeye karşı hazır olması ya da vaziyet alması durumudur (Allport, 1935: 800). Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse bireylerin yaşamış olduğu deneyimler sonucunda objelere karşı aldıkları düzenli tavırlardır. Çeşitli sebeplerden dolayı birey, bir şarkıcıyı bir siyasi lideri ya da bir restoran yemeğini beğenmemiş olabilir. Bu durumda bireyin tutumunun süreklilik arz etmesi beklenir. Mesela, bu şarkıcıyı dinlememek veya sevmediği siyasi liderin mensubu olduğu partiye oy vermemek gibi (Chapman, 1999: 30).

Tutumun tanımını birçok düşünür kendilerine özgü şekilde tanımlamışlardır. Bu düşünürlerin tanımlarını ayrı ayrı şekilde açıklamak yerine sosyal psikologların ortak kullandığı bir tanımdan söz edilebilmektedir. Buna göre: “Tutum, bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan eğilimdir” (Kağıtçıbaşı, 1998: 84). Tutum, bireylerin çevrelerine karşı olan uyumlarını düzenleyen ve kolaylaştıran bir özelliğe sahip olmasının yanı sıra aynı zamanda davranışları yönlendirici bir özelliğe sahiptir.

Davranışları yönlendirici özelliğe sahip oldukları için tutum kavramının daha detaylı incelenmesi gerekmektedir. Böylece hem tutumun nasıl işlediği analiz edilebilecek hem de davranışların önceden tahmin edilebilme imkanı ortaya çıkacaktır. Diğer taraftan da tutumun değişim evreleri detaylı bir şekilde analiz edilerek bireylerin davranışları bir nevi denetim altında tutulabilecektir. Bu durum özellikle siyasi liderleri mevcut konumlarını muhafaza etmeleri ve devamlılık sağlamaları açısından oldukça önemlidir (Keller, 2017: 40).

Tutumun özellikleri ise şu şekilde sıralanabilmektedir (İnceoğlu, 2001: 25):

- Güç derecesi
- Karmaşıklık
- Diğer tutumlarla ilişki ve merkezilik

- Öğeler arası tutarlılık
- Tutumlar arası tutarlılık

Bir tutumun güç derecesi her üç öğesinin gücünün birleşmesi ile ölçülür. Tutumların diğer tutumlarla karşılaştırılması sonucu bazı farklılıklar da ortaya çıkabilmektedir. Bazı bireylerin tutumları hayatlarında daha merkezi ve belirleyici roller oynayabilmektedir. Daha da ileri gidilecek olursa bireyin tutumu hayatına ve davranışlarına tamamen hakim olabilmektedir. Buna ideoloji adı verilmektedir (Keller, 2017: 43).

Tutumun oluşum evrelerini şu şekilde kategorize etmek mümkündür (İnceoğlu, 2011: 27):

- Bireyin toplumsallaşması ve büyümesi neticesinde hem çevresinden hem de ailesinden gözlemediği tepkilerin yığılması,
- Bireyin tecrübelerinden elde ettiği çıkarımlar,
- Psikolojik olarak derin etkiler bırakan olaylar neticesinde yinelenen bu olayların aynı sonuca varacağı düşüncesi,
- Başka bireylerin tutumlarının rol model alınması.

5.2. Tutumu Oluşturan Faktörler

Tutumla davranış arasındaki ilişkiyi çevresel ve tutum dışı etkenler kısıtlamaktadır. Tutumu oluşturan faktörleri üç farklı grupta incelemek mümkündür. Bunlar; zihinsel, duygusal, davranışsal faktörlerdir.

5.2.1. Tutumu Oluşturan Zihinsel Faktörler

Bir bireyin tutuma konu olan objeye karşı olan inancı tutumun zihinsel yönünü ifade etmektedir. Birey çeşitli kaynaklardan faydalanarak tutuma konu olan olgu hususunda verileri toplar, verileri zihinsel ortamında diğer veriler ile birleştirir ve inanç sistemini oluşturur (Chapman, 1999: 38). İnanç sisteminin doğruluğu veya yanlışlığı kişiye özgüdür. Örneğin; bir işveren bünyesinde çalıştırdığı işçilere fazla mesai ücretinin ödenmemesinin doğru olduğunu düşünebilir. Fazla mesai durumunu işçilerin yapacakları işleri geceye bırakmalarını sebep olduğunu düşünebilir. Fakat işçiler de bu düşüncenin tam tersini düşünebilmektedir. Bu durumda iş verenin sahip olduğu tutumun doğruluğu ya da yanlışlığı kendine özgüdür (Keller, 2017: 48).

5.2.2. Tutumu Oluşturan Duygusal Faktörler

Bireyin tutuma karşı hissettikleri heyecan durumu tutumu oluşturan duygusal faktörleri ifade etmektedir. Tutuma konu olan objeyi birey sevebilir veya sevmeyebilir, hoşuna gidebilir veya gitmeyebilir. Bu yargılar tutumun duygusal yönünü ifade etmektedir (İnceoğlu, 2011: 35).

5.2.3. Tutumu Oluşturan Davranışsal Faktörler

Bireyin bir harekete eğiliminin olması durumu tutumun davranışsal yönünü ifade etmektedir. Kişini elde etmiş olduğu verileri inanç sitemine taşıması neticesinde meydana gelen yargı, bireyi tutuma konu olan objeye karşı olumlu veya olumsuz bir harekete itmektir. Bu hareket tutumun davranış faktörünü ifade etmektedir (Baysal ve Tekarslan: 260).

5.3. Konu İle İlişkili Yapılmış Araştırmalar

Çocuk hakları ile ilgili Türkiye’de yapılan araştırmaların özellikle son yıllarda yapılmış olması çocuk hakları kavramının yeni çalışmalara açık olduğunu göstermektedir. Çetinkaya (1998) bu konuda yaptığı bir çalışmada öğretmenlerin çocuk haklarına bakışı ile öğrencilerin bakış açılarının benzerlik gösterdiğini belirtmiştir. Yapılan araştırma sonuçlarına göre öğrenciler, okul ve ev ortamlarında kendi haklarının öneminden bahsederken öğretmenlerin, öğrencilere oranla ev ve okul ortamlarında çocuk haklarının varlığının daha alt düzeyde olduğunu belirttikleri görülmüştür. Özel okul öğretmenlerinin hakların korunmasına ve önem verilmesine dair daha özverili oldukları ortaya çıkmıştır. Morine (2000), çocukların ve ebeveynlerin çocuk haklarına ve aile ilişkilerine yönelik tutumları algılamalarında ebeveynlerin önemli derecede bakım ve korumadan yana, çocukların ise aile içi kararlarda kendi kendine karar vermeden yana tavır sergilediklerini tespit etmiştir. Karaman Kepenekçi (2006), üniversite eğitiminde insan hakları eğitimi almış öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının, insan hakları dersi almamış öğrencilere kıyasla daha olumlu olduğunu savunmaktadır. Fazlıoğlu (2007), ‘‘Çocuk Hakları Sözleşmesinde Yer Alan ‘Çocuk Hakları’ konusunda öğretmen ve yöneticilerin çocuk haklarını kavramış olmalarına karşın bu alanda yapılan uygulamaların istenen düzeyde olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ersoy (2008) ise yapmış olduğu araştırmasında demokrasi kavramını ele

almış ve demokrasinin öğrenilmesinin, demokratik ortamlarda demokrasi eğitimi yoluyla mümkün olabileceğini belirtmiştir.

Çocuk hakları alanında yapılan bir diğer çalışmada Kop ve Tuncel (2010), Türkiye'nin çocuk gerçeği açısından çocuk hakları konusundaki durumunu betimlemiş Türk toplumunda çocuk gerçeğinin, Çocuk Hakları Sözleşmesi ile öngörülen bazı hedeflerin gerisinde olduğunu ifade etmişlerdir. Öncelikle çocuklara, kendi haklarını öğretmek ve benimsetmek için bazı uygulama ve etkinlikler yapılmasını bu konuda hem öğretmenlere hem de kitle iletişim araçlarına büyük rol düştüğünü belirtmişlerdir. Ersoy (2011)'a göre öğrencilerin haklarına ilişkin algıları ve öğrendiği kaynaklar ile karşılaştıkları sorunlar, sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaşmaktadır. Ayrıca bu çalışmada öğrencilerin okulda öğretmenlerin, evde ise anne babalarının kendilerine haklarını öğretmelerini bekledikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Tunç (2008), Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin eğitim politikalarına yansımaları konusunda Milli Eğitim Bakanlığı uzmanlarının görüşlerini almıştır. Uzmanların baskıcı eğitimden kurtulmak, daha demokratik olmak, kendine güvenen, haklarının bilincinde olan bir nesil yetiştirebilmek için sözleşmede yer alan hakların eğitim politikalarına yansıtılması gerekliliği ve önemi konusunda görüş birliği içerisinde oldukları belirlenmiştir. Fakat eğitim uzmanlarının Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin belirlediği yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım haklarının eğitim politikalarına yansımaları konusunda görüş farklılıkları olduğu ortaya çıkmıştır. Uluç (2008), Türk İlköğretim Sistemi'nde ders programlarının genel açıklamalarında çocuk hakları eğitimi ile uyumlu yaklaşımların görüldüğünü ancak bunların kazanımlara ve etkinliklere tam olarak yansımadağı sonucuna ulaşmıştır.

Deb ve Mathews (2012) "Children's Rights In India: Parents' and Teachers' Attitudes , Knowledge and Perceptions" çalışmalarında 300 Hintli ebeveynin ve öğretmenin çocuk haklarına ilişkin tutum ve bilgilerini ve seçilmiş hakların gerçekte güvence altına alınmış olup olmadığı konusundaki algılarını araştırmışlardır. Katılımcılara çocuk hakları ile ilgili tutum, bilgi ve bakış açılarını öğrenmek amacıyla anket uygulanmıştır. Bulgular ebeveynlerin ve öğretmenlerin çoğunun, sağlık ve eğitim hakları, çocuk evliliğine karşı olma, uygun olmayan koşullarda ve işlerde çalıştırılma gibi çocuk haklarına ilişkin olumlu tutumları

olduğu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte katılımcıların yaklaşık dörtte birinin çocukların ifade ve dernek kurma özgürlüğüne sahip olmaları gerektiğini düşündükleri görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre çoğu ebeveyn ve öğretmen, Hintli Çocukların yaşadığı tecrübelerle yedi temel haktan vazgeçtiğini belirtmiştir. Genel olarak bulgular sonucunda, çocukların hak ve ihtiyaçları konusunda bilgilendirilmesinin ihtiyaç olduğu görülmüştür. Çocukların yaşadığı deneyimleri artırmak için toplumda ve kilit sektörlerde farkındalık ve çocuk haklarına yönelik tutumları artırma çabalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Çelen'in (1996), "12-15 Yaş Grubunun Çocuk Hakları Tutumları" araştırmasında çocukların çocuk haklarına ilişkin tutumlarının boyutlarını ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu orta sosyoekonomik yapıdaki ailelerin çocukları oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak 45 maddelik çocuk haklarına ilişkin tutum ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda; yaş faktörünün çocuk haklarına ilişkin tutumları etkilemediği, fakat cinsiyetin tutumlarda farklılık yarattığı belirtilmiştir.

Çelen (1998), "Anne Babaların Çocukların Oyun Haklarına İlişkin Tutumları" araştırmasında, farklı sosyoekonomik düzeylere, cinsiyete ve mezuniyet durumuna sahip ebeveynlerin tutumlarını ölçmek amaçlanmıştır. Ölçme aracı olarak 44 maddeden oluşan "çocuğun oyun haklarına" ilişkin tutum ölçeği uygulanmıştır. Araştırma sonucunda üst sosyoekonomik düzeydeki anne-babaların diğer sosyoekonomik düzeylerdeki anne-babalara göre çocuğun oyun haklarına ilişkin tutumlarından daha yüksek puan aldıkları, üniversite mezunu ebeveynlerin diğer mezuniyet durumlarındaki ebeveynlere göre oyun haklarına ilişkin tutum puanlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Aktürk'ün (2006) yaptığı "Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de Çocuk Hakları ve Güvenliği" ile ilgili araştırmasında Türkiye'de Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kabulü ile gerçekteştirilen mevzuat değişikliklerinin hayata geçirilememesi gerçeğini Türkiye'de yaşayan çocukların durumlarını işaret ederek ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda Türkiye'de yaşayan çocukların hala geleneksel kültürün değerleri ile geleceğe hazırlandığı, geleneksel kültür ile kendisine konulan sıfatların hala geçerliğini koruduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra çocuklara ait suç istatistikleri incelendiğinde beklenin aksine suç

oranlarında bariz bir yükselme olduğu görülmüştür.

Fazlıoğlu'nun 2007'de yaptığı "Çocuk Hakları Sözleşmesinde Yer Alan Çocuk Hakları" Konusunda Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri" başlıklı araştırmada ülkemizdeki öğretmen ve yöneticilerin çocuk haklarına bakışları ve ÇHS bilinç düzeyleri değerlendirilerek; ilgilenen kurum ve kişilerin bilgilendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ili, Maltepe ilçesindeki 318 öğretmen ve 50 yönetici oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak 40 soruluk anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmen ve yöneticilerin, çocuk hakları bilinç düzeyleri arasında farklılık görülmemiştir. Öğretmenlerin, çocuk haklarını bilinç düzeylerinin kıdemlerine göre değiştiği belirlenmiştir. Okul ve ev ortamında hakların varlığı ve önemi arasında farklılıklar bulunmuştur. Ülkemizde öğretmen ve yöneticilerin, çocuk haklarının önemini kavranmış olmalarına karşın; uygulamada henüz istenilen seviyeye gelmediği ifade edilmiştir.

Gömleksiz, Kilimci, Akar Vural vd.(2008) "Okul Bahçeleri Mercak Altında: Şiddet ve Çocuk Hakları Üzerine Nitel Bir Çalışma" adlı çalışmalarında yönetici ve öğretmenlerin, okul bahçesinde öğrencilere yönelik davranışlarını çocuk hakları açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada örneklem grubu olarak 2004-2005 eğitim- öğretim yılında, Adana ili Seyhan ve Yüreğir ilçelerindeki alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeylerde bulunan 7 ilköğretim okulu oluşturmuştur. Araştırma örnekleminde elde edilen bulgular sonucunda, öğrencilerin temiz, hijyenik ve güvenli ortamlarda eğitim alma hakkının gözetilmediği; öğretmen ve yöneticilerin yönetim ve disiplin açısından bilgi ve beceri eksikliklerinin bulunduğu; genel olarak da çocuk haklarının öğretmen ve yöneticiler tarafından istismar ve ihlal edildiği belirlenmiştir.

Özdemir Uluç (2008)'un, "İlköğretim Programlarında Çocuk Hakları" araştırmasında çocuk hakları eğitimi bakımından Türk İlköğretim Sistemi'nde ve yabancı ülkelerde var olan durumu betimlemek, ne gibi değişikliklerin ve yeniden yapılanmanın gerekeceği konusunda öneriler geliştirmek amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Alanyazın doğrultusunda oluşturulan çocuk hakları kategorileri dikkate alınarak, ilköğretim programlarının içerik analizleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda,

çocuğu bugünün yurttaşı olarak gören ve çocuk haklarını esas alan bir yurttaşlık eğitimi olarak çocuk hakları eğitiminin, çocuğun yaşamı ile ilintili, gelişimine paralel, çocuk haklarına saygı duyulan ortamlarda, aile ve toplumu da dâhil eden bir biçimde verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Programların genel açıklamalarında çocuk hakları eğitimi ile uyumlu yaklaşımlar görülmüş, ancak bunların kazanımlara ve etkinliklere tam olarak yansımadağı sonucuna varılmıştır. Seçilen ders programları çocuk haklarına yer verme durumları açısından ayrı ayrı, her bir sınıf düzeyinde ve sınıflar arası karşılaştırmalarla analiz edilmiştir. İncelenen programlarda çocuk hakları ile ilgili kazanım ve konuların dağılımında yaşın ve çocuğun gelişim durumunun her zaman geçerli bir ölçüt olarak alınmadığı görülmüş, çocuk hakları ile dolaylı ya da doğrudan ilgili kazanımların derslere dağılımında da bilimsel bir tutarlılık gözlemlenmemiştir. İncelenen programlarda yaşama hakları ve korunma haklarına yeterince yer verilmediği görülmüştür.

Uçuş'un (2009) yaptığı "Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin İlköğretim Programlarındaki Yeri ve Sözleşmeye Yönelik Öğretmenlerin ve Okul Yöneticilerinin Görüşleri" araştırmasında, birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar tüm eğitim programları kazanım, içerik, öğretme-öğrenme durumları açısından taranmış, ilgili bölümler Sözleşme ilke ve hükümleriyle ilişkilendirilmiştir. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin görüşleri için ise, aykırı ve aşırı durum örneklemesine göre birbirinden oldukça farklı performansla sahip iki okul seçilerek, bu okulların konuyla ilgili ders öğretmenleri, sınıf öğretmenleri ve okul yöneticileriyle görüşülmüştür. Yapılan çalışma sonucunda, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ilköğretim programlarındaki yerine yönelik, 2005'ten bu yana uygulanan programın çocuk merkezli olduğu ve çocuk yararını göz önünde bulundurma ilkesine bağlı olarak hazırlandığı ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda programda öğrencilerin katılım hakları, çocukların bireysel farklılıklarının göz önünde bulundurulması ve çocukların buna göre geliştirilmesi, ayrımcılığın engellenmesiyle ilgili ilkeler ayrıca özel durumdaki çocuklar da göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Bununla beraber programda çocukların boş zamanlarını değerlendirme, sosyal etkinliklere katılma, oyun oynama hakkı, eğitim hakkı ile ilgili bulgulara ulaşılmışken; çocukların korunma haklarına, dernek kurma ve barışçıl bir şekilde toplanma özgürlüğü ve sömürü ve istismara yönelik kazanım, içerik ve etkinliklere ilgili yeterli bulguya rastlanmamıştır. Çocuk

Hakları Sözleşmesi'nin okullarda uygulanması ve yaşatılmasına ilişkin ise, öğretmen ve okul yöneticileri ile yapılan görüşmeler sonucunda öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin çocuk hakları ile ilgili yeterince bilgiye sahip olmadığı, doğrudan çocuk haklarına yönelik uygulamalar yapmadıkları, ders programında ele alındığı zaman öğrencilerle paylaştıklarını ifade edilmiştir.

Washington (2010) "5 – 6 Yaş Grubu Çocuklarına Uygulanan Aile Katımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programının Etkililiğinin İncelenmesi" adlı çalışmasında 5-6 yaş grubu çocukları için Çocuk Hakları konusunda şimdiye kadar uygulanmamış bir program oluşturulması amaçlanmıştır. Ayrıca erken çocukluk döneminde kendi hakları konusunda çocuklarda farkındalık yaratmak hedeflenmiş ve çalışma kapsamında 5-6 yaş grubu çocuklarına uygulanmak üzere "Aile Katımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı" hazırlanmıştır. Mevcut ölçekleri araştırması için yeterli bulmayan araştırmacı "Çocuk Hakları Eğitimi Aile Ölçeği" ve "Çocuk Hakları Eğitimi Çocuk Soru Listesi" ölçeklerini geliştirmiştir. Araştırmanın örneklemini 60 öğrenci ve 60 veli oluşturmuştur. Araştırma sonucu oluşturulan "Aile Katımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı" dört ay boyunca uygulanmış ve sonrasında annebabaların çocuk hakları eğitimi hakkındaki düşüncelerinde program uygulaması öncesine göre anlamlı bir farklılık sağlanmıştır. Program uygulamaları sonrası deney grubundaki çocukların uygulanan program sayesinde çocuk hakları konusunda farkındalık kazanmış oldukları sonucu ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak çocuk hakları eğitiminin erken çocukluk döneminde başlaması ve bu konuda gerekli çalışmaların yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Kaya'nın (2011) yaptığı "Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları İle İlgili Görüşleri" ile ilgili araştırmada öğretmen yetiştirme sistemi içinde yer alan Eğitim Fakültesi öğretmen adaylarının çocuk haklarına ilişkin görüşlerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini AKÜ Eğitim Fakültesi'nin İlköğretim bölümü ve Türkçe Öğretmenliği bölümünün 2010-2011 akademik yılı 3. ve 4. sınıflarında öğrenim görmekte olan 492 öğrenci oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Araştırmanın sonunda, öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğunun çocuk hakları sözleşmesini okumadıkları ortaya çıkmıştır. Öğretmen adayları çocukların en önemli hakkı olarak yaşama hakkını belirtmiş, katılım hakkına ise önemli haklar arasında sıralamada yer vermemişlerdir.

Torun (2011), “Çocuk Hakları Öğretiminde Oyun Yönteminin Başarıya, Kalıcılığa ve Tutuma Etkisi” araştırmasında oyunla desteklenmiş çocuk hakları öğretiminin, öğrencilerin akademik başarılarına, öğrenilenlerin kalıcılığına ve çocuk haklarına ilişkin tutumlarına etkisini belirlemek amaçlanmıştır. Adıyaman ilinde merkez ilçedeki bir ilköğretim okulunun beşinci sınıfındaki 56 öğrenci araştırmaya katılmıştır. Deney grubu öğrencilerine oyunla desteklenmiş bir çocuk hakları öğretimi uygulanmış, kontrol grubuna ise yapılandırmacı öğretim uygulanmıştır. Ön test-son test uygulaması yapılmış olup öğrencilerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarındaki değişimi saptanmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda deney grubu ve kontrol grubunun son test puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür. Deney grubundaki öğrenciler kontrol grubundaki öğrencilere göre daha başarılı olmuşlardır. Aynı şekilde deney grubuna yapılan ön test-son test arasında da anlamlı bir farklılık bulunmuş ancak, kontrol grubunda anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu verilerden çocuk haklarını oyun yoluyla öğrenmenin başarıya olan olumlu etkisi ortaya çıkmıştır. Deney ve kontrol grubunda yapılan kalıcılık testi sonuçlarına göre her iki grupta da öğrenilenlerin kalıcı olduğu saptanmıştır. Ancak oyunla desteklenen grubun çocuk hakları öğretimi sonunda daha kalıcı bilgilere sahip oldukları anlaşılmıştır. Araştırmada yapılan ön tutum-son tutum testlerinin sonuçları incelendiğinde ise deney grubundaki öğrencilerin tutumlarının olumlu yönde değiştiği, kontrol grubundaki öğrencilerin tutumlarının ön tutum-son tutum puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüş, kontrol grubunun son tutum puan ortalamasının ön tutum puan ortalamasından daha düşük olduğu, kontrol grubu öğrencilerin tutumlarının olumsuz yönde değiştiği saptanmıştır.

Uçuş (2013), “Çocuk Hakları Eğitimi Programı Hazırlanması ve Değerlendirilmesi” çalışmasında ilköğretim düzeyinde hazırlanan çocuk hakları eğitimi programının öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal alan özelliklerine katkısını belirlemek, çocukların haklarından ve özgürlüklerinden yararlanma düzeylerine etkisini tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırma; 2011-2012 öğretim yılı bahar döneminde Ankara il merkezinde, sosyo-ekonomik düzeyleri orta ve ortanın altında olan ailelerin çocuklarının devam ettiği bir ilköğretim okulunun 5. sınıfında serbest etkinlik derslerinde gerçekleştirilmiştir. On bir hafta boyunca çalışma grubundaki çocuklara çocuk hakları konusunda farkındalık yaratmaya yönelik

etkinlikler içeren bir program uygulanmıştır. Araştırma bir eylem araştırmasıdır. Araştırma verileri “yarı-yapılandırılmış öğretmen ve öğrenci görüşmeleri”, “öğrenci günlükleri”, “gözlem”, “araştırmacı notları”, “öğrenci ürünleri” , “bazı derslere ait videolar” ve araştırmacı tarafından geliştirilen “ çocuk hakları farkındalık ölçeği” olmak üzere farklı nicel ve nitel veri toplama araçlarıyla toplanmıştır. Gerçekleştirilen bu araştırmanın nicel analizleri sonucunda, hazırlanan çocuk hakları eğitimi programının uygulandığı çalışma grubunun çocuk haklarını öğrenme, bunları beceri olarak geliştirme, haklar ve özgürlüklerden yararlanma konusunda gelişim gösterdikleri gözlenmiştir. Nitel verilerden elde edilen bulgular, kategoriler(katılım, korunma, yaşam, gelişme) bakımından farklılıklar göstermiştir. Program uygulaması sonrasında öğrencilerin çocuk hakları eğitimi hakkındaki düşüncelerinde program uygulaması öncesine göre anlamlı bir farklılık sağlanmıştır. Ayrıca program uygulamaları sonrası çalışma grubundaki çocukların uygulanan program sayesinde çocuk hakları konusunda farkındalık kazanmış oldukları ortaya çıkmıştır.

Dağlı (2015) “Öğretmenlerin Çocuk Haklarına İlişkin Davranışlarının Öğrenciler Tarafından Değerlendirilmesi” araştırmasında öğretmenlerin çocuk haklarına ilişkin davranışlarının öğrenciler tarafından değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Tarama modeline göre yapılan bu çalışmada, öncelikli olarak literatür taraması yapılmış daha sonra veri toplama aracı olarak kullanılan anket geliştirilmiştir. Bu işlemlerin tamamlanmasından sonra araştırmanın uygulama aşamasına geçilmiştir. Araştırmanın uygulanması İstanbul ilinin Çekmeköy ilçesinde öğrenim gören 600 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin öğretmenlerine yönelik çocuk haklarına ilişkin görüşleri ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin %33,3’ü çocuk hakları hakkında bilgisi olduğunu söylemiştir. Çocuk hakları hakkında biraz bilgisi olduğunu söyleyen öğrencilerin oranı %56,7 iken katılımcıların %10’u çocuk hakları hakkında hiç bilgisi olmadığını belirtmiştir.

Çocuk hakları çocuklara verilen temel hakları içerisinde barındıran ve en temelde insan hakları içerisinde de kendisine yer bulan haklardır. Konu ile ilişkili olarak yapılan araştırmalar incelendiğinde genel olarak; çocukların kendi hakları hususunda ne kadar bilinçli olduklarının, ailelerin, öğretmenlerin ve yöneticilerin

çocuk hakları konusundaki bilinç düzeylerinin, eğitim fakültesinde okuyan öğrencilerin çocuk hakları konusundaki bilinç ve tutumlarının, yaşın ya da cinsiyetin bireylerin çocuk hakları konusundaki tutumlarını etkileyip etkilemediğinin ele alındığı görülmektedir. Çocuk hakları konusunda yapılan çalışmalarda eğitim fakültesinde okuyan öğrenciler, aileler ve öğretmenler üzerinden hareket edildiği, çocuk hakları konusunda çocuklar ile doğrudan ya da dolaylı olarak çalışması muhtemel meslek gruplarının yapılan çalışmalara dahil edilmediği dikkat çekmektedir. Çocukların yaşamları boyunca pek çok sosyal ortamda bulunabilecekleri (ev, okul, hastane, park, eğlence merkezleri vs.) durumu düşünüldüğünde çocuklar ile aynı sosyal ortamda bulunan ya da onların yaşayacakları ekolojiye etki edebileceği düşünülen üniversite öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki tutumlarının çocukların yüksek yararı için önemli olduğu düşünülmekte ve bu çalışmada üniversite öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki tutumları analiz edilerek bu konuda öngörülen çözüm önerileri ifade edilmek istenmektedir.

ALTINCI BÖLÜM

YÖNTEM

6.1. Araştırmanın Problemi

Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı'nda bilginin şema, olgunlaşma, yaşantı, uyum ve örgütlenme aşamalarından geçerek davranışa büründüğü vurgulanmaktadır. Yani önce bilginin kazanıldığı, daha sonra kazanılan bilginin tutuma yansıdığı ve davranışa dönüştüğü görülmektedir (Kurt, 2012: 3-28).

Çocuk hakları, insan hakları içerisinde en temel sayılan haklardır ve bu hakların gözetilmesi, bilinmesi ve öğretilmesi ile çocuklar haklarını kullanabilir hale gelecektir (Yalçın, Bay, ve Ekmekçioğlu, 2008: 432). Çocuk hakları kavramına bu noktadan bakıldığında söz konusu haklar ile ilgili sahip olunan tutumların var olan bilgiler ile şekillendiği gerçeği karşımıza çıkmaktadır.

Doğan her çocuğun ayrımcılıktan uzak olarak hayata iyi bir başlangıç yapabilmesi için kendisine yaşama hakkı sağlanarak, nitelikli temel eğitimle gelişebilmesi, korunması ve güvenliği ile medeni, sosyal, kültürel ve ekonomik haklara sahip ortamlarda büyümesi ve her türlü katılım imkanlarından eşit biçimde yararlandırılması sosyal devlet anlayışının önceliğidir ve haklarını bilen bir çocuğun yetiştirilmesi devletin güvencesi altında olan bir durumdur. Burada bahsi geçen konu bir ülkede çocuk hakları alanında yapılan çalışmaların ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Günümüzde çocuk hakları ihlallerinin her geçen gün arttığı görülmekte ve söz konusu hak ihlallerini önlemek ve çocuk hakları konusunda daha duyarlı bir toplum meydana getirebilmek için ailenin, toplumun, üniversitelerin, çocuklar ile ilgili çalışmalar yapan kurum ve kuruluşların, yani kısacası çocukların içerisinde buldukları her yapının öncelikli olarak düzeltilmesi, daha işlevsel bir hale dönüşmesi ve toplumun bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir (Çocuk Vakfı Yayınları, 2016: 58-75).

Bu açıdan bakıldığında ülkeler, çocuk haklarına ilişkin algıları ve tutumları geliştirecek ve bu konuda ki farkındalığı artıracak çalışmalar yapmalı; çocuk

haklarının ülke içerisinde daha nitelikli bir konuma getirilmesini hedeflemeli ve bu hedefler ışığında işlevsel uygulamalar yapmalıdırlar (Dündar, 2017: 78).

Bu noktada geleceğe yön verecek olan gençlerimizin de çocuk hakları konusundaki tutumlarının olumlu yönde gelişme göstermesinin önemli olduğu düşünülmekte ve bu bağlamda çocuk hakları konusunda her kurumda olduğu gibi üniversitelerde de, çocuğun yüksek yararı doğrultusunda gerekli bilinçlendirmenin yapılması gerektiği dikkatleri çekmektedir.

Çocuk hakları konusunda yapılan araştırmalar ele alındığında çocukların sahip oldukları hakları bilmelerinin ve bunun yanı sıra çocuk hakları konusunda yetişkinlerin de bu konuda bilgi sahibi olmalarının önemi üzerinde durulduğu görülmektedir. Örneğin, Karaman Kepenekçi, ve Baydık (2009: 329-350)' a göre; çocuklar ile sürekli iletişim halinde olan, başta anne babalar ve öğretmenler olmak üzere ilgili tüm yetişkinlerin çocuk hakları konusunda eğitilmeleri gerekmektedir.

Çocuk hakları eğitiminin önemini vurgulayan yazarlardan Covell ve Howe, araştırmalarında çocuk hakları eğitiminin tüm bireylerde haklara saygı duyma tutum ve davranışının geliştirilmesi için gerekli olduğunu vurgulamışlar; yapılan çalışmada bu konuda eğitim alan çocukların almayanlara göre farklı özellikler taşıyan arkadaşlarını daha çabuk kabul ettikleri ve çocukların sahip olmaları gereken hakları daha doğru açıkladıkları sonucuna ulaşmışlar ve böylelikle eğitim ile bir konuya dair geliştirilen tutum arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmışlardır (Covell ve Howe, 1999, akt.: Karanak Kepenekçi ve Baydık, 2009: 329-350).

Tüm bunlar birlikte değerlendirildiğinde eğitimler planlanırken, kuşkusuz, bu eğitimden yararlanacak olanların, eğitim verilecek konuya ilişkin tutumlarının bilinmesinde fayda olacağı görülmektedir. Çünkü davranışlar önemli ölçüde tutumlardan etkilenmektedir (Bloom, 1995: 45).

Bu çalışmaların yanı sıra öğretmenler ile ilgili yapılan bir diğer araştırmada Karaman (1993: 22-30)' da öğretmenlerin, özellikle de sınıf öğretmenlerinin çoğunun çocuğun, istismar ve ihmalden korunması konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları üzerinde durmuş ve çocuk hakları eğitimlerinin gerekliliğinden bahsetmiştir.

Yapılan araştırmalardan yola çıkıldığında geleceğe yön verecek olan gençlerimiz, ocuk hakları konusundaki tutumlarının olumlu yönde gelişme göstermesinin ocuk haklarının gelişebilmesi için önemli olduğu ve bu bağlamda ocuk hakları konusunda her kurumda olduğu gibi üniversitelerde de, çocuğun yüksek yararı doğrultusunda gerekli eğitimlerin verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Çünkü ocuk sadece okulda, evde, hastanede değildir. Çocuklar da yetişkinler gibi toplumsal hayatta her zaman ve her yerde bulunabilen bireylerdir. Bu nedendir ki, çocuklarla ilgili her durumda olduğu gibi ocuk hakları konusunda da pek çok kurum, kişi ve meslek elemanı bilgi sahibi olmalıdır.

Yukarı da değinildiği üzere ocuk hakları alanında, çocuğun her durumdaki yüksek yararı dşnldğnde sadece ailesi veya sadece ğretmeni değil bütüncül bir yaklaşımla tüm çevresinin incelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Örneğin ocuğun yaşam alanlarındaki mimari yapıların tüm çocuklar için erişilebilir olması, anne babalarının, ğretmenlerinin onların hakları konusunda bilgi sahibi olup olmadıkları, hastanelerde çocukların sahip oldukları hakların çalışanlar tarafından bilinip bilinmediği gibi. Bu bağlamda hareket edildiğinde çocuklar ile ilgili bir alanda çalışacak olan veya çalışması muhtemel olan bireylerin ocuk hakları konusundaki tutumlarının çocuğun yüksek yararını ve bu alanda yapılacak çalışmaları etkileyeceği düşünülmektedir. Bunun için de niversite ğrencilerinin aldıkları niversite eğitiminde ocuk hakları konusunun üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir. Çünkü, yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre bir konuya ilişkin tutum geliştirmek için, ilk olarak o konu ile ilgili bilgi sahibi olunması gerektiği görülmektedir.

Tüm bunlarla birlikte Türkiye’de ocuk hakları alanına duyulan ilginin son zamanlarda artış gösterdiği görülmektedir. ocuk hakları konusunda ilgili alan yazın incelendiğinde bu alanda niversite ğrencilerinin ocuk haklarına yönelik tutumlarını ölçen kısıtlı sayıda araştırmanın bulunduğu ve bu araştırmalar da dar bir örneklem seçimine gidildiği görülmektedir.

Buradan yola çıkıldığında bu araştırmanın temel sorunsalı, ocuk hakları konusunda yapılan çalışmalar incelendiğinde, niversite ğrencilerinin ocuk hakları konusundaki tutumlarının incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu araştırmada bütüncül bir sosyal hizmet yaklaşımı ile çocuklar ile doğrudan olarak çalışacak ya da çalıştığı

kurumlarda çocuklar ile karşılaşacak olan üniversite öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki tutumları incelenecektir. Aynı zamanda, araştırmanın diğer problemleri, çocuk hakları alanında geniş bir örneklem üzerinde yapılan bir çalışmaya rastlanmamış olması ve araştırmacının bu alana duyduğu özel ilgi olarak belirlenmiştir.

6.2. Araştırmanın Amacı

Çocuk hakları, çocukların sahip oldukları temel hakları içerisinde barındırmaktadır ve toplum tarafından kabul edilmiş ilkelere ve yasaya uygun olarak, pozitif ve doğal hukuk çerçevesinde dünya üzerindeki bütün çocukların doğuştan sahip olduğu fiziksel, psikolojik, sosyolojik ve politik hakları içinde barındıran evrensel bir kavram olarak kabul edilmektedir (Merey, 2016; akt.: Deniz Polat, Alkan Ersoy, Toran, 2017: 186-215).

Çocuk hakları; geçmiş yıllardan beri çocuklara verilen hakları ifade eden bir kavram olarak varlığını korumaktadır. Söz konusu bu haklar ile ilgili edinilen bilgiler ışığında yola çıkıldığında bu haklara karşı geliştirilen tutumların ve düşüncelerin çeşitli faktörlerden etkilendiği yapılan çalışmalarda karşımıza çıkmaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı, üniversite öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin tutumlarını incelemek olarak belirlenmiştir. Bu temel amacın yanı sıra yapılan araştırma ile üniversite öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarını etkileyen faktörlerin neler olduğunu belirlemek ve çocuk haklarına karşı farkındalık ve bilinç oluşturmaya hedeflenmiştir. Aynı zamanda bu araştırma ile çocuk hakları ile ilgili olası çözüm önerileri sunularak literatüre katkı sağlamak istenmiştir.

6.2.1. Hipotezler

1. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları okudukları fakültele göre farklılaşmaktadır.
 - a. Eğitim Fakültesinde okuyan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları araştırmaya katılan diğer fakültelerde okuyan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarına göre daha olumludur.
 - b. Sağlık Bilimleri Fakültesinde okuyan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile Teknoloji Fakültesinde okuyan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.

- c. Sağlık Bilimleri Fakültesinde okuyan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile Mimarlık Fakültesinde okuyan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır.
2. Üniversite öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları üniversite eğitimi süresince insan hakları-çocuk hakları ile ilgili bir etkinliğe katılıp katılmama durumuna göre farklılaşmaktadır.
 - a. Üniversite eğitimi süresince insan hakları-çocuk hakları ile ilgili bir etkinliğe katılan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları, insan hakları-çocuk hakları ile ilgili bir etkinliğe katılmayan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarına göre daha olumludur.
3. Üniversite öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları insan hakları-çocuk hakları ile ilgili bir ders alıp almama durumuna göre değişmektedir.
 - a. Üniversite eğitimi süresince insan hakları-çocuk hakları konulu bir ders alan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları, insan hakları-çocuk hakları ile ilgili bir ders almayan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarına göre daha olumludur.

6.3. Araştırmanın Önemi

Çocuk hakları kavramı akla gelen ilk anlamıyla çocukların var olan haklarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Çocuk hakları konusunda halihazırda yapılmakta olan çalışmalar ve geleceğe yönelik olarak yapılması planlanan çalışmalar geleceğimizin büyükleri olacak çocuklar için daha yaşanılabilir bir dünya oluşturacaktır. Çocuk hakları konusunda çeşitli çalışmaların yapılması, eğitimlerin verilmesi, bireylerin ve toplumun bilgi seviyesini arttıracak, çocuk hakları konusunda yaşanan hak ihlallerini azaltacak, bireylerin çocuk hakları konusundaki tutumlarını olumlu yönde geliştirmelerini sağlayacak ve daha bilinçli nesillerin yetişmesine olanak sağlayacaktır. Bu bağlamda düşünüldüğünde çocuk hakları konusunda olumlu tutumlar geliştirilmesini sağlayacak çalışmaları arttırmak, eğitimler vermek, çocuk hakları konusuna duyarlı bir gelecek yetiştirmek gerektiği düşünülmektedir.

Üniversiteler bireylere meslek öğreten kurumlar olarak karşımızda bulunurken, bu kurumlarda eğitim alan öğrencilerin bir konu hakkındaki tutumları toplumsal olarak önem arz etmektedir. Çünkü bugünün öğrencileri yarının çalışan bireyleri olarak karşımıza çıkacaktır. Bu noktada üniversite eğitimi alan öğrencilerin

çocuk hakları konusundaki tutumlarının araştırılması ve bu yönde çalışmaların yapılması önemli bir konu olarak kabul edilmektedir.

Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki tutumları araştırılacaktır. Çocuk hakları alanında daha önce yapılan çalışmalar incelendiğinde yapılan çalışmaların dar bir örneklem içerisinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Söz konusu araştırma, daha geniş bir örneklem üzerinde çalışılması konusunda diğer araştırmalardan ayrılmaktadır. Aynı zamanda bu araştırma ileride yapılacak çocuk hakları çalışmalarına katkı sağlayacak ve konuyla ilgili farkındalık kazandırabilecek olması açısından önem taşımaktadır. Araştırmanın çalışma evreni kapsamındaki mezun olacak meslek elemanlarına, çocuk haklarının tekrar sorgulanması kapsamında dolaylı bir fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca yapılacak olan araştırmanın, çocuk hakları alanında toplumu bilinçlendirmek amacı ile ilgili ileriye dönük ne tür çalışmaların yapılması gerektiği konusunda alan yazına katkı sağlayacağı umulmaktadır.

6.4. Araştırmanın Sınırlılıkları ve Karşılaşılan Sorunlar

Araştırma, Amasya Üniversitesi Eğitim, Sağlık Bilimleri, Teknoloji ve Mimarlık Fakültelerinde yer alan tüm bölümlerde eğitim gören 1.,2.,3., ve 4., sınıf öğrencilerinin katılımı ile gerçekleştirilmiş olması sebebi ile sadece bu fakülte ve bölümleri kapsamaktadır.

Araştırmada süre ve maliyet açısından herhangi bir zorlukla karşılaşılmanmıştır fakat üniversite öğrencilerine anket uygulanması esnasında çeşitli sınırlılıklarla karşılaşmıştır. Araştırma esnasında, Teknoloji ve Mimarlık Fakültelerinde eğitim gören öğrencilerin proje sunumlarının olması öğrencilere anket uygulanmasını zorlaştırmıştır.

Söz konusu araştırmada karşılaşılan bir diğer problem ise Sağlık Bilimleri Fakültesinde eğitim gören öğrencilerin yerleşkelerinin kampüs içerisinde olmaması ve öğrencilerin hastanelerde uygulamalı derslerinin olması sebebi ile onlar ile iletişime geçmekte zorlanılmasıdır.

6.5. Araştırmanın Modeli

Bilimsel araştırmalar yapılırken, veri elde etmek, bulguları oluşturmak ve araştırma sonucunda elde edilen sonuçları bilimsel bir temele dayandırmak için çeşitli araştırma yöntemleri kullanılmakta ve sosyal bilimler alanında yapılan çalışmalara bakıldığında nicel ve nitel olmak üzere iki çeşit araştırma modelinin kullanıldığı görölmektedir (MEB, 2006: 100).

Nicel araştırma, olgu ve olayları nesnelleştirerek gözlemlenebilir, ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilir bir şekilde ortaya koyan bir araştırma türüdür. Niceliksel araştırma modelinde, araştırılan konuya ilişkin, evreni temsil edecek örneklemden sayısal sonuçlar elde edilmektedir ve bu araştırmalarda araştırma evreninin araştırma konusu hakkındaki fikrinin yönü sorgulanmaktadır. Bu noktada önemli olan araştırma evrenini temsil edecek örneklemin doğru seçilmesi ve bu örnekleme doğru soruların sorulması gerektiğidir. Bu bağlamda düşünöldüğünde söz konusu araştırmada niceliksel araştırma modelinin kullanılması uygun bulunmuştur.

Araştırma, üniversite öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki tutumlarını incelemek amacıyla yapılmış olup bu yönüyle evrene genelleme yapmak kaygısı ile nicel araştırma şeklinde gerçekteştirilmiştir.

Nicel araştırma modellerinden biri olan genel tarama modeli ile evren hakkında genel bir yargıya varmak amaçlanmaktadır (Karasar, 2009: 77-79). Söz konusu araştırmada nicel araştırma modellerinden genel tarama modeli, genel tarama modelleri içerisinden de ilişkisel tarama modelinin kullanılması uygun görölmüştür.

6.6. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Bu çalışmanın evrenini Türkiye’de üniversite eğitimi alan öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma evreni ise Amasya Üniversitesi’nde Eğitim, Sağlık, Teknoloji ve Mimarlık Faköltelerinde yer alan tüm bölümlerde eğitim gören birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri olarak belirlenmiştir. Bu faköltelerin öğrenci işlerinden alınan bilgiler doğrultusunda çalışma evrenindeki toplam öğrenci sayısı 4412 olarak belirlenmiştir.

Nicel araştırmalarda çalışma evrenine genelleme kaygısı ile örneklem çekimine gidilmektedir. Seçilen bu örnekleme oluşturacak bireyler ise çeşitli yöntemler ile belirlenmektedir.

Birimlerin evrenden her seferinde eşit olasılıkla seçildiği örnekleme şekline olasılıklı örnekleme denilmektedir (Büyüköztürk ve Kılıç Çakmak, 2008: 72-89). Üniversite öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki tutumlarının ölçüleceği bu araştırmada, Amasya Üniversitesi Eğitim, Sağlık, Teknoloji ve Mimarlık fakültelerinde yer alan tüm bölümlerde eğitim gören birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerine eşit seçilebilme şansı verildiği için olasılıklı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Belirlenen çalışma evreninde alt tabakalar veya alt birim grupları olması sebebi ile olasılıklı örnekleme türlerinden tabakalı örnekleme yöntemine gidilmiştir. Araştırmada tabakalı örnekleme yöntemi içerisinde orantısız tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Saptanan alt tabakalardan örneklem basit tesadüfi olarak seçilmiştir.

Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2014: 38)' in Örneklem Hata Payına Göre Alınabilecek Örneklem Büyüklüğü tablosu doğrultusunda 5000 kişiye kadar evreni yansıtacak örneklem sayısının (d) 0.05 örnekleme hatasına göre en az 357 katılımcı olduğu saptanmıştır. Araştırma kapsamında 444 katılımcıdan veri toplanmıştır.

6.7. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

Bu araştırma nicel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Araştırma için evreni temsil edeceği düşünülerek seçilen öğrencilere anketler uygulanmıştır. Anketler uygulanırken gönüllülük esası dikkate alınarak içtenlikle cevaplanması sağlanmaya çalışılmıştır.

Söz konusu araştırmada, veri toplamak amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” ile “Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada öncelikle araştırmacı tarafından hazırlanan katılımcıların cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, annelerinin ve babalarının eğitim durumu, ailelerinin gelir düzeyi, okumakta oldukları fakülte, insan hakları - çocuk hakları ile ilgili herhangi bir etkinliğe katılıp katılmama ve insan hakları – çocuk hakları konulu bir ders alıp almamalarına ilişkin soruların bulunduğu kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Üniversite öğrencilerinin çocuk haklarına ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla ise daha önce 2006 yılında Yasemin Karaman Kepenekçi tarafından geliştirilen “Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği” (ÇHTÖ) kullanılmıştır. Ölçeğin kullanılmasına ilişkin Yasemin Karaman Kepenekçi ile e-mail yolu ile iletişime geçilmiş ve gerekli izin alındıktan sonra katılımcılara anketler uygulanmıştır.

Ölçek 5'li likert formunda hazırlanmıştır. Ölçekte çocukların yaşamsal, gelişimsel, korunma ve katılım haklarına ilişkin 22 madde bulunmaktadır. Bu ifadeler için “Tamamen Katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kararsızım”, “Katılmıyorum” ve “Tamamen Katılmıyorum” tepki seçenekleri bulunmaktadır. İfadelere verilen tepkiler aynı sırayla 1, 2, 3, 4, ve 5 olarak puanlanmakta olup, ölçekten alınan puanın yüksek olması olumsuz tutumu göstermektedir. Ölçekteki ifadelerin 19'u olumlu, 3'ü olumsuzdur. Olumsuz ifadelere (2., 14. ve 15. maddeler) verilen tepkiler ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınacak en düşük puan 22 ve en yüksek puan ise 110 olarak karşımızda bulunmaktadır.

Karaman Kepenekçi (2006: 307-319)' nin, ölçeğin geçerliğine ve güvenilirliğine ilişkin daha önce yaptığı bu çalışma sonucunda, ölçeğin tek faktörlü olduğu, ölçekteki maddelerin madde toplam korelasyon katsayılarının .32 ile .61 arasında değiştiği, Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısının .85, yarı test güvenilirlik katsayısının ise .77 olarak belirlendiği görülmektedir.

6.8. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma Amasya Üniversitesi Eğitim, Sağlık Bilimleri, Teknoloji ve Mimarlık Fakültelerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmada gerekli izinlerin alınması, verilerin toplanması ve analizi için 11 aylık bir süre belirlenmiştir. Söz konusu araştırmada literatür yazma kısmına 2018 yılının Nisan ayı içerisinde başlanılmış ve 2018 yılının ekim ayı içerisinde de anketler uygulanarak veriler toplanmış, 2019 yılı Mart ayı içerisinde araştırmaya son hali verilmiştir.

6.9. Araştırmanın Uygulanması

Araştırma da Amasya Üniversitesi Eğitim, Sağlık Bilimleri, Teknoloji ve Mimarlık Fakültelerinde yer alan tüm bölümlerde eğitim gören 1.,2.,3.,ve 4., sınıflarda eğitim gören öğrencilere anketler uygulanmıştır. Eğitim Fakültesinde 2556, Sağlık Bilimleri Fakültesinde 430, Teknoloji Fakültesinde 1086 ve Mimarlık Fakültesinde 340 kişi olmak üzere toplam 4412 kişilik bir çalışma evreninin olduğu belirlenmiş ve bu çalışma evreni içerisinden örneklem çekimine gidilmiştir.

Örneklem büyüklüğünün kabul edilebilirliği araştırma modeline göre değişmekte ve betimsel araştırmalar için belirlenen örneklem, evrenin en az %10'unu oluşturan bir nitelikte olması gerektiği dikkate alınmaktadır (Özen ve Gül,

2007: 415-416). Buradan hareketle bu çalışmada 4412 kişilik bir çalışma evreni içerisinde en az %10'u olacak şekilde 444 kişilik bir örneklem seçilmiş ve dört fakülte içerisinde tabakalı örnekleme yöntemlerinin bir şekli olan orantısız tabakalı örnekleme yöntemi kullanılarak her fakülteden 111 kişiye anketler uygulanarak veriler toplanmıştır. Anket uygulaması esnasında fakültelerde yer alan bölümler arasında bir ayrıma gidilmeksizin katılımcılar basit tesadüfi olarak belirlenmiş ve veriler gönüllülük esası ile toplanmıştır.

6.10. Araştırmanın Bağımlı-Bağımsız Değişkenleri

Bağımsız Değişkenler

- Eğitim görülen fakülte
- İnsan hakları-çocuk hakları ile ilgili bir etkinliğe katılıp katılmama
- İnsan hakları-çocuk hakları ile ilgili bir ders alıp almama

Bağımlı Değişkenler

- Çocuk haklarına yönelik tutum

6.11. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirliği; Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ile değerlendirilmiştir. İç tutarlılığı gösteren tüm maddeler için Cronbach Alpha iç güvenilirlik katsayısının .77 olduğu belirlenmiştir.

Ölçeğin puanlama yöntemi 5'li Likert Skalası (1: kesinlikle katılıyorum, 2: katılıyorum, 3: kararsızım, 4: katılmıyorum, 5: kesinlikle katılmıyorum) ile değerlendirilmiştir. Anket formu iki kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısımdaki sorular demografik verilerden oluşmaktadır. 9. ve 10. sorularda insan hakları ve çocuk hakları ile ilgili bir etkinliğe katılıp katılmama ve insan hakları ve çocuk hakları ile ilgili bir ders alıp almama durumları araştırılmıştır. İkinci kısımda bulunan sorular ise; çocuk hakları tutumuna yönelik sorulardır. Analiz aşamasında ölçekte yer alan 2,14 ve 15. sorular negatif yönelimli olduğu için diğer sorular ile uyumlu olması açısından olumlu ifadeye döndürülmüştür. Bu sorularda puanlamalar tersten yapılmış, kesinlikle katılıyorum için 5, katılıyorum için 4, kararsızım için 3, katılmıyorum için 2, kesinlikle katılmıyorum için 1 puan atanmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilere ait; cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ailelerinin gelir ve eğitim düzeyleri, eğitim gördükleri fakülte gibi değişkenlere frekans analizi uygulanmıştır. Cinsiyete göre ve öğrenim görülen fakültele göre; insan hakları ve çocuk hakları ile ilgili bir etkinliğe katılıp katılmama ve ders alıp almama durumları araştırılmıştır. Bu soruların analizinde Ki-kare testi uygulanmıştır. Hipotezlerin test edilme aşamasında ise, öncelikle verilerin normal dağılıma uyup uymadığı Kolmogorov Smirnov ve Shapiro Wilk sınamaları ile değerlendirilmiş ve ayrıca Histograma da bakılmıştır. Normal dağılıma uymadığı görülen verilerde; analiz için ikili karşılaştırmalarda Mann-Whitney U testi, iki veya daha fazla değişkenin karşılaştırılmasında ise; Kruskal-Wallis testi uygulanmış ve sonuçlar anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir. Araştırmanın analizinde SPSS v25 istatistik programı kullanılmıştır.

YEDİNCİ BÖLÜM

BULGULAR

Tezin bu bölümünde yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bu bölüm betimleyici ve açıklayıcı analiz olmak üzere iki alt bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, ailelerinin gelir ve eğitim düzeyleri ve eğitim gördükleri fakülteler araştırılmış ve bu verileri elde etmek için frekans analizi uygulanmıştır.

İkinci bölümde ise SPSS v25 istatistik programı yardımı ile analizler yapılmış ve bu analizler yapılırken Ki-kare, Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testleri kullanılmıştır.

7.1. Betimleyici Analiz

Araştırmaya katılan bireylerin çocuk hakları konusundaki tutum profillerini belirleyebilmek için betimleyici analiz kullanılmıştır.

7.1.1. Cinsiyet

Araştırma kapsamında toplam 444 kişiye anket uygulanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %50,5'i (n=224) erkek, %49,5'i (n=220) kadınlardan oluşmaktadır.

Tablo 3. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Kadın	220	49,5
Erkek	224	50,5
Toplam	444	100,0

7.1.2. Yaş

Bu araştırmada 17 yaş ve üzeri üniversite öğrencilerine anket uygulanmıştır. Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre çalışmaya katılan öğrencilerin %66'sı (n=293) 20-22 yaş aralığında olduğu görülmektedir.

Tablo 4. Üniversite Öğrencilerinin Yaşa Göre Dağılımı

Yaş	N	%
17-19 yaş aralığı	69	15,5
20-22 yaş aralığı	293	66,0
23 yaş ve üzeri	82	18,5
Toplam	444	100,0

7.1.3. Kardeş Sayısı

Araştırmaya katılan öğrencilerin %32,4'ü (n=144) 2 kardeşe, %29,7'si (n=132) 3 kardeşe sahiptir.

Tablo 5. Üniversite Öğrencilerinin Kardeş Sayısına Göre Dağılımı

Kardeş Sayısı	N	%
Tek çocuk	30	6,8
2 kardeş	144	32,4
3 kardeş	132	29,7
4 kardeş	79	17,8
5 kardeş	38	8,6
5 kardeş ve üzeri	21	4,7
Toplam	444	100,0

7.1.4. Aylık Gelir

Yapılan çalışma ile öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumları üç kategoride incelenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %48,2'sinin (n=214) ailesinin gelir düzeyinin 1500tl-3000tl arasında ve %44,4'ünün (n=197) ailesinin gelir düzeyinin ise 3000tl ve üzerinde olduğu görülmüştür.

Tablo 6. Öğrencilerin Ailelerinin Aylık Gelire Göre Dağılımı

Gelir Düzeyi	N	%
0-1500tl	33	7,4
1500-3000tl	214	48,2
3000tl ve üzeri	197	44,4
Toplam	444	100,0

7.1.5. Ebeveynlerin Eğitim Düzeyi

Bu araştırmada çalışmaya katılan bireylere anne ve babalarının eğitim düzeylerinin ne olduğu sorusu sorulmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin %34'ünün (n=151) annesinin eğitim düzeyinin ilkökul, %22,7'sinin (n=101) lise ve %11'inin (n=53) üniversite mezunu olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan öğrencilerin %33,1'inin (n=147) babasının eğitim düzeyinin lise, %20,6'sının (n=92) ise üniversite olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 7. Öğrencilerin Annelerinin Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyi	N	%
Okuryazar değil	24	5,4
Okuryazar	31	7,0
İlkokul	151	34,0
Ortaokul	84	18,9
Lise	101	22,7
Ön lisans	27	6,1
Lisans	23	5,2
Lisansüstü	3	,7
Toplam	444	100,0

Tablo 8. Öğrencilerin Babalarının Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyi	N	%
Okuryazar değil	7	1,6
Okuryazar	17	3,8
İlkokul	90	20,3
Ortaokul	91	20,5
Lise	147	33,1
Ön lisans	41	9,2
Lisans	45	10,1
Lisansüstü	6	1,4
Toplam	444	100,0

7.1.6. Öğrenim Görülen Fakülte

Araştırma kapsamında 444 kişiye anket uygulanmış ve bu kişiler dört fakülteden eşit şekilde seçilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %25'i (n=111) eşit şekilde Eğitim, Sağlık Bilimleri, Teknoloji ve Mimarlık Fakültelerinde öğrenim görmektedir.

Tablo 9. Öğrencilerin Öğrenim Gördüğü Fakültelelere Göre Dağılımı

Fakülte	N	%
Eğitim fakültesi	111	25,0
Sağlık bil. Fakültesi	111	25,0
Teknoloji fakültesi	111	25,0
Mimarlık fakültesi	111	25,0
Toplam	444	100,0

7.2. Açıklayıcı Analiz

Çalışmanın bu bölümünde araştırmaya katılan bireylerin kendilerine sorulan sorulara verdikleri cevaplar çeşitli testler ile analiz edilmiştir. Yapılan çalışmadan elde edilen verilerin normal bir şekilde dağılıp dağılmadığını belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre verilerin normal bir dağılıma sahip olmadığı gözlemlenmiştir.

7.2.1. İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Etkinliğe Katılma Durumunun Cinsiyete Göre Değişimi

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre “*Üniversite eğitiminiz süresince insan hakları-çocuk hakları ile ilgili herhangi bir etkinliğe (sempozyum/panel/konferans/ vakıf, dernek, kulüp çalışmaları) katıldınız mı?*” sorusuna verdiği cevaplar incelendiğinde kadın ve erkekler arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p=0.000). Kadın öğrencilerin (%20,5 n=91), erkek öğrencilere (%11,9 n=53) göre daha fazla oranda etkinliğe katıldığı görülmektedir.

Tablo 10. İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Etkinliğe Katılma Durumunun Cinsiyete Göre Değişimi

Üniversite eğitiminiz süresince insan hakları-çocuk hakları ile ilgili herhangi bir etkinliğe (sempozyum/panel/konferans/ vakıf, dernek, kulüp çalışmaları) katıldınız mı?		evet	hayır	p*
Kadın	N	91	129	0.000
	%	20,5%	29,1%	
Erkek	N	53	171	
	%	11,9%	38,5%	
Toplam	N	144	300	
	%	32,4%	67,6%	

*Ki-kare testi uygulanmıştır.

7.2.2. Üniversite Eğitimi Süresince İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Ders Alma Durumunun Cinsiyete Göre Değişimi

Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre “*Üniversite eğitiminiz süresince insan hakları-çocuk hakları konulu herhangi bir ders aldınız mı?*” sorusuna verdiği cevaplar incelendiğinde kadın ve erkekler arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p=0.000). Kadın öğrencilerin (%12,8 n=57), erkek öğrencilere (%3,4 n=15) göre daha fazla oranda ders aldığı görülmektedir.

Tablo 11. Üniversite Eğitimi Süresince İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Ders Alma Durumunun Cinsiyete Göre Değişimi

Üniversite eğitiminiz süresince insan hakları- çocuk hakları konulu herhangi bir ders aldınız mı?		evet	hayır	p*
Kadın	n	57	163	0.000
	%	12,8%	36,7%	
Erkek	n	15	209	
	%	3,4%	47,1%	
Toplam	n	72	372	
	%	16,2%	83,8%	

*Ki-kare testi uygulanmıştır.

7.2.3. Eğitim Görülen Fakülte ve İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Etkinliğe Katılma Durumu

Araştırmaya katılan öğrencilerin fakültele göre “*Üniversite eğitiminiz süresince insan hakları-çocuk hakları ile ilgili herhangi bir etkinliğe (sempozyum/panel/konferans/ vakıf, dernek, kulüp çalışmaları) katıldınız mı?*” sorusuna verdiği cevaplar incelendiğinde fakülteler arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p=0.000). Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin (%13,5 n=60), diğer fakültele oranla daha fazla etkinliğe katıldıklarını bildirdikleri görülmektedir.

Tablo 12. Eğitim Görülen Fakültele Göre İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Etkinliğe Katılma Durumu

Üniversite eğitiminiz süresince insan hakları-çocuk hakları ile ilgili herhangi bir etkinliğe (sempozyum/panel/konferans/ vakıf, dernek, kulüp çalışmaları) katıldınız mı?		evet	hayır	p*
Eğitim Fakültesi	N	60	51	0.000
	%	13,5%	11,5%	
Sağlık Bilimleri Fakültesi	N	25	86	
	%	5,6%	19,4%	
Teknoloji Fakültesi	N	26	85	
	%	5,9%	19,1%	
Mimarlık Fakültesi	N	33	78	
	%	7,4%	17,6%	
Toplam	N	144	300	
	%	32,4%	67,6%	

*Ki-kare testi uygulanmıştır.

7.2.4. Eğitim Görülen Fakülte ve Üniversite Eğitimi Süresince İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Ders Alma Durumu

Araştırmaya katılan öğrencilerin eğitim görülen fakültelere göre “*Üniversite eğitiminiz süresince insan hakları-çocuk hakları konulu herhangi bir ders aldınız mı?*” sorusuna verdiği cevaplar incelendiğinde fakülteler arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir (p=0.000). Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin (%8.1 n=36) ve Sağlık Bilimleri Fakültesindeki öğrencilerin (%7,9 n=35) diğer fakültelerdeki öğrencilere göre daha fazla oranda ders aldığı görülmektedir. Teknoloji Fakültesinde hiçbir öğrenci söz konusu alanda ders almamıştır. Mimarlık fakültesinde ise; çocuk hakları-insan hakları ile ilgili sadece 1 (%0,2) öğrenci ders aldığını bildirmektedir.

Tablo 13. Eğitim Görülen Fakültelere Göre Üniversite Eğitimi Süresince İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Ders Alma Durumu

Üniversite eğitiminiz süresince insan hakları-çocuk hakları konulu herhangi bir ders aldınız mı?	evet	Hayır	p*
Eğitim Fakültesi	36	75	0.000
	8,1%	16,9%	
Sağlık Bilimleri Fakültesi	35	76	
	7,9%	17,1%	
Teknoloji Fakültesi	0	111	
	0,0%	25,0%	
Mimarlık Fakültesi	1	110	
	0,2%	24,8%	
Toplam	72	372	
	16,2	83,8%	

*Ki-kare testi uygulanmıştır.

7.2.5. Örneklemin Çocuk Hakları Tutum Düzeyi

Yapılan çalışma ile çocuk hakları tutumunu ölçmek amacı ile araştırmaya katılan bireylere 22 maddeden oluşan ‘Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeği’ uygulanmıştır. Maddelere verilen cevaplara göre elde edilecek en yüksek puan 110 en düşük puan 22’dir. Elde edilen puanın yüksek olması olumsuz tutum ile ilişkilendirilmektedir. Tablo 14’te çocuk hakları tutum ölçek maddelerine verilen cevaplara göre elde edilen minimum ve maksimum puanlar gösterilmekte ve ortalama ve standart sapmalar ile ilgili bilgilere yer verilmektedir.

Tablo 14’te görüleceği üzere çocuk hakları tutumunu ölçen ölçek maddelerine verilen cevapların ortalaması 44,50 olarak elde edilmiştir. Bu puan orta değerden 0,50 değerinde yüksektir. Buradan yola çıkıldığında bu puan ankete katılanların çocuk hakları konusunda genel olarak olumsuz tutumlara sahip olmadığını göstermektedir. Çocuk hakları tutumu konusunda en olumlu sonuçların Eğitim Fakültesine, sonra sırasıyla Teknoloji Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Mimarlık Fakültesine ait olduğu görülmektedir.

Tablo 14. Çocuk Hakları Tutum Toplam Puanının Değerlendirilmesi

	Eğitim Fakültesi	Sağlık Bilimleri Fakültesi	Teknoloji Fakültesi	Mimarlık Fakültesi	Genel
Toplam Puan Ortalaması	39,14	46,40	43,61	48,85	44,50
Toplam Puan Ortancası	37,00	44,00	41,00	45,00	41,00
Standart Sapma	9,625	8,755	9,476	15,10	11,57
En Olumlu Toplam Puan	22,00	45,00	75,00	81,00	85,00
En Olumsuz Toplam Puan	91,00	78,00	97,00	107,00	107,00

Araştırmaya katılan öğrencilerin Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeğine verdiği cevaplar değerlendirildiğinde; tutum ortalaması en olumlu olan ifadeleri “Çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerekir” (1,59±0,82) ve “Çocukların savaşlardan korunmaları gerektiğine inanıyorum” (1,54±0,77) ifadelerinin olduğu görülmektedir.

Tablo 15. Çocuk Haklarına İlişkin Tutum Ölçeğine Ait İfadelerin Değerlendirilmesi

İfadeler	N	Ortalama	Ss
18 yaşın altındaki herkesin çocuk olmaktan kaynaklanan özel haklara sahip olduğuna inanıyorum.	444	1,730	1,0274
Çocuk hakları konusunda özel bir uluslar arası sözleşme hazırlanmasına gerek yoktur .	444	3,716	1,2996
Çocuk hakları devlet tarafından koruma altına alınmalıdır.	444	1,752	,9173
Devletler, çocuklarını daha iyi yetiştirmeleri için ailelere yardımcı olmalıdır.	444	1,764	,8840
Çocuğun en temel hakkının “yaşama hakkı” olduğuna inanıyorum.	444	1,755	,9576
Annesinden, babasından ya da her ikisinden de ayrı olan çocukların anne-babasını görme hakkı vardır.	444	1,795	,9879
Devletler farklı ülkelerde yaşayan parçalanmış ailelere bir arada yaşamaları için gerekli yardımı sağlamalıdır.	444	2,002	1,0928
Çocukların düşüncelerini yazarak ya da çizerek anlatma hakları olduğunu düşünüyorum.	444	1,770	,9556
Çocukların özel yaşamı vardır bu yüzden de özel yaşamlarının gizliliğine saygı gösterilmelidir.	444	2,036	2,2078
Devlet çocuğu her türlü kötü muameleden korumalıdır.	444	1,736	,9808
Evsiz çocukların devlet tarafından korunması ve yetiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.	444	1,696	,9620
Anne-babasıyla yaşama şansı olmayan çocukların, uygun ailelere evlatlık olarak verilme veya koruyucu aile yanına yerleştirilme hakkı vardır.	444	2,025	1,0610
Devlet engelli çocukları korumak, eğitmek ve istihdam etmek için gerekli önlemleri almalıdır.	444	1,757	1,0076
Çocukların sağlıkları ile ilgili sorumluluk sadece ailelerde olmalıdır; devletler çocukların sağlık sorunlarına karışmamalıdır .	444	3,577	1,2135
Sadece yetişkinlerin sosyal güvenlik hakkı olmalıdır; çocuklara sosyal güvenlik hakkı tanımaya gerek yoktur .	444	3,703	1,3018
Devletlerin ailelere çocuklarına daha iyi yaşam standartları sağlamaları konusunda yardım etmeleri gerektiğine inanıyorum.	444	1,685	,9137
Oyun oynamanın ve farklı etkinliklere katılmanın çocukların hakkı olduğunu düşünüyorum.	444	1,806	1,0532
Çocukların madde kullanımına karşı korunmaları gerektiğine inanıyorum.	444	1,617	,8323
Çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerekir.	444	1,592	,8246
Çocukların savaşlardan korunmaları gerektiğine inanıyorum.	444	1,543	,7722
Devletler istismara ve ihmale uğramış çocukların tedavi ve terapileri için her türlü önlemi almak zorundadır.	444	1,680	,9462
Suç işlemiş çocuklara, sağlıklı ve sosyal yurttaşlar olabilmeleri için yardım edilmesi gerektiğine inanıyorum.	444	1,768	,9819

5’li Likert Ölçeği (1: Kesinlikle Katılıyorum – 5: Kesinlikle Katılmıyorum)

7.2.6. Demografik Veriler ve Çocuk Haklarına Yönelik Tutum

Araştırmaya katılan öğrencilerin ortalama puanları demografik verilere göre incelendiğinde; kadınların erkeklere göre, 20-22 yaş aralığının diğer yaş aralıklarına göre, Eğitim Fakültesinin diğer fakültelere göre, çocuk hakları ve insan hakları ile ilgili bir etkinliğe katılanların katılmayanlara göre, bu konularda ders alanların

almayanlara göre çocuk haklarına yönelik tutumları daha olumludur.

Tablo 16. Demografik Verilere Göre Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Ortalama Puanlarının Değerlendirilmesi

		N	Ortalama	Standart Sapma
Cinsiyet	Kadın	220	1,7211	,63073
	Erkek	224	1,9606	,77572
Yaş	17-19 yaş aralığı	69	1,9908	,70308
	20-22 yaş aralığı	293	1,7887	,69776
	23 yaş ve üzeri	82	1,9069	,77935
Fakülte	Eğitim fakültesi	111	1,4238	,55742
	Sağlık bil. Fakültesi	111	1,9889	,50117
	Teknoloji fakültesi	111	1,7940	,53523
	Mimarlık fakültesi	111	2,1609	,95827
Etkinliğe Katılma Durumu	Evet	144	1,4037	,42645
	Hayır	300	2,0523	,73323
Ders Alma Durumu	Evet	72	1,5442	,47219
	Hayır	372	1,8996	,74195

5’li Likert Ölçeği (1:Kesinlikle Katılıyorum – 5: Kesinlikle Katılmıyorum)

7.2.7. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum ve Cinsiyet

Araştırma kapsamında 220 kadın ve 224 erkek olmak üzere toplam 444 kişiye anket uygulanmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları cinsiyete göre değerlendirildiğinde **anlamli farklılık** tespit edilmiştir ($p=0.002$). Kadınların tutumları ($1,72\pm 0,63$), erkeklere göre ($1,96\pm 0,77$) daha **olumludur**.

Tablo 17. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum ile Cinsiyet Arasındaki İlişki

Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	p*
kadın	220	1,72	,63073	0.002
erkek	224	1,96	,77572	

*Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

5’li Likert Ölçeği (1:Kesinlikle Katılıyorum – 5: Kesinlikle Katılmıyorum)

7.2.8. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum ve Aylık Gelir

Araştırmaya katılan öğrencilerin çocuk haklarına karşı tutumları ailelerin gelir düzeyine göre değerlendirildiğinde **anlamli farklılık** tespit edilmiştir (p=0.000). Gelir düzeyi yüksek olan ailelerin çocuk haklarına karşı tutumlarının daha olumlu olduğu görülmektedir. Tablo 18’de belirtilen söz konusu fark araştırıldığında; 3000tl ve üstü geliri olanların çocuk haklarına yönelik tutumları (1,68±0,66), 0-1500tl olanlara göre (2,17±0,75) daha **olumludur**.

Tablo 18. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum ile Gelir Düzeyi Arasındaki İlişki

Gelir Düzeyi	N	Ortalama	Standart Sapma	p*
0-1500tl	33	2,17	,75677	0.000
1500-3000tl	214	1,93	,72608	
3000tl ve üzeri	197	1,68	,66552	

*Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır.

5’li Likert Ölçeği (1:Kesinlikle Katılıyorum – 5: Kesinlikle Katılmıyorum)

7.2.9. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum ve Öğrenim Görülen Fakülte

Araştırmaya katılan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları öğrenim gördükleri fakültele göre değerlendirildiğinde fakülteler arasında **anlamli farklılık** tespit edilmiştir (p=0.000). Buradan hareketle çalışmada savunulan **hipotez 1**; “Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları okudukları fakültele göre farklılaşmaktadır.” **kabul edilmektedir**.

Tablo 19. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum ile Öğrenim Görülen Fakülte Arasındaki İlişki

Fakülte	N	Ortalama	Standart Sapma	p*
Eğitim Fakültesi	111	1,42	,55742	0.000
Sağlık Bil. Fakültesi	111	1,98	,50117	
Teknoloji Fakültesi	111	1,79	,53523	
Mimarlık fakültesi	111	2,16	,95827	

*Kruskal-Wallis testi kullanılmıştır.

5’li Likert Ölçeği (1:Kesinlikle Katılıyorum – 5: Kesinlikle Katılmıyorum)

Tablo 19'dan elde edilen sonuçlar incelendiğinde Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin tutumlarının ($1,42 \pm 0,55$), araştırma yapılan diğer fakültelerde öğrenim gören öğrencilerin tutumlarına oranla anlamlı şekilde daha **olumlu** düzeyde olduğu görülmektedir ve bu veri ile **hipotez 1a** doğrulanmaktadır. Aşağıda yer alan tablolar ile bu durum istatistiki olarak ele alınmış ve Eğitim Fakültesi ve diğer fakülteler arasındaki ilişki tablolar ile de ifade edilmiştir. (**Tablo 20, 21, 22**).

Araştırmaya katılan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları Eğitim Fakültesi ve Sağlık Bilimleri Fakültesi arasında karşılaştırıldığında; Eğitim Fakültesi öğrencilerinin tutumları ($1,42 \pm 0,557$), Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerine göre ($1,98 \pm 0,50$) anlamlı şekilde daha **olumludur**. ($p=0.000$).

Tablo 20. Eğitim Fakültesi ile Sağlık Bilimleri Fakültesi Arasında Çocuk Haklarına Yönelik Tutumun Değerlendirilmesi

Fakülte	N	Ortalama	Standart Sapma	p*
Eğitim Fakültesi	111	1,42	,55742	0.000
Sağlık Bil. Fakültesi	111	1,98	,50117	

*Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

5'li Likert Ölçeği (1: Kesinlikle Katılıyorum – 5: Kesinlikle Katılmıyorum)

Araştırmaya katılan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları Eğitim Fakültesi ve Teknoloji Fakültesi arasında karşılaştırıldığında; Eğitim Fakültesi öğrencilerinin tutumları ($1,42 \pm 0,55$), Teknoloji Fakültesi öğrencilerine göre ($1,79 \pm 0,53$) anlamlı şekilde daha **olumludur**. ($p=0.000$).

Tablo 21. Eğitim Fakültesi ile Teknoloji Fakültesi Arasında Çocuk Haklarına Yönelik Tutumun Değerlendirilmesi

Fakülte	N	Ortalama	Standart Sapma	p*
Eğitim Fakültesi	111	1,42	,55742	0.000
Teknoloji Fakültesi	111	1,79	,53523	

*Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

5'li Likert Ölçeği (1: Kesinlikle Katılıyorum – 5: Kesinlikle Katılmıyorum)

Araştırmaya katılan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları Eğitim Fakültesi ve Mimarlık fakültesi arasında karşılaştırıldığında; Eğitim Fakültesi öğrencilerinin tutumları (1,42±0,55), Mimarlık fakültesi öğrencilerine göre (2,16±0,95) anlamlı şekilde daha **olumludur**. (p=0.000).

Tablo 22. Eğitim Fakültesi ile Mimarlık Fakültesi Arasında Çocuk Haklarına Yönelik Tutumun Değerlendirilmesi

Fakülte	N	Ortalama	Standart Sapma	p*
Eğitim Fakültesi	111	1,42	,55742	0.000
Mimarlık fakültesi	111	2,16	,95827	

*Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

5’li Likert Ölçeği (1:Kesinlikle Katılıyorum – 5: Kesinlikle Katılmıyorum)

Araştırmaya katılan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Teknoloji Fakültesi arasında karşılaştırıldığında; Teknoloji Fakültesi öğrencilerinin tutumlarının (1,79±0,53), Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerine göre (1,98±0,50) anlamlı şekilde daha **olumlu** olduğu görülmüştür. (p=0.001). Bu bağlamda araştırmada savunulan **hipotez 1b kabul edilmiştir**.

Tablo 23. Teknoloji Fakültesi ile Sağlık Bilimleri Fakültesi Arasında Çocuk Haklarına Yönelik Tutumun Değerlendirilmesi

Fakülte	N	Ortalama	Standart Sapma	p*
Sağlık Bil. Fakültesi	111	1,98	,50117	0.001
Teknoloji Fakültesi	111	1,79	,53523	

*Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

5’li Likert Ölçeği (1:Kesinlikle Katılıyorum – 5: Kesinlikle Katılmıyorum)

Araştırmaya katılan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Mimarlık Fakültesi arasında karşılaştırıldığında **anlamlı bir fark tespit edilmemiştir** (p=0.858). Böylelikle **hipotez 1c reddedilmiştir**. Ancak, Mimarlık Fakültesi öğrencilerinin tutumları (2,16±0,95), Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerine göre (1,98±0,50) daha **olumsuzdur**. (p=0.001).

Tablo 24. Mimarlık Fakültesi ile Sağlık Bilimleri Fakültesi Arasında Çocuk Haklarına Yönelik Tutumun Değerlendirilmesi

Fakülte	N	Ortalama	Standart Sapma	p*
Sağlık Bil. Fakültesi	111	1,98	,50117	0.858
Mimarlık fakültesi	111	2,16	,95827	

*Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

5'li Likert Ölçeği (1: Kesinlikle Katılıyorum – 5: Kesinlikle Katılmıyorum)

7.2.10. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum ve İnsan Hakları – Çocuk Hakları İle İlgili Bir Etkinliğe Katılma Durumu

Bu çalışma ile 444 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları insan hakları-çocuk hakları ile ilgili herhangi bir etkinliğe katılma durumuna ilişkin incelendiğinde; katılanlar ile katılmayanlar arasında **anlamlı** farklılık tespit edilmiştir ($p=0.000$). Elde edilen bu sonuç çalışmada yer alan **2. hipotezin** kabul edildiğini göstermektedir. Söz konusu araştırmada **hipotez 2a** ile, insan hakları-çocuk hakları ile ilgili bir etkinliğe katılanların çocuk haklarına yönelik tutumlarının katılmayanlara oranla daha olumlu olacağı savunulmuş ve elde edilen sonuçlara göre insan hakları-çocuk hakları ile ilgili etkinliğe katılanların tutumlarının ($1,40 \pm 0,42$), katılmayanlara oranla ($2,05 \pm 0,73$) daha **olumlu** olduğu görülmüştür.

Tablo 25. İnsan Hakları-Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Etkinliğe Katılma Durumu ile Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Üniversite eğitiminiz süresince insan hakları- çocuk hakları ile ilgili herhangi bir etkinliğe (sempozyum/panel/konferans/ vakıf, dernek, kulüp çalışmaları) katıldınız mı?	N	Ortalama	Standart Sapma	p*
Evet	144	1,40	,42645	0.000
Hayır	300	2,05	,73323	

*Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

5'li Likert Ölçeği (1: Kesinlikle Katılıyorum – 5: Kesinlikle Katılmıyorum)

7.2.11. Çocuk Haklarına Yönelik Tutum ve İnsan Hakları – Çocuk Hakları İle İlgili Herhangi Bir Ders Alma Durumu

Araştırmaya katılan öğrencilerin üniversite eğitimi süresince insan hakları-çocuk hakları konulu herhangi bir ders alma durumu incelendiğinde; ders alanlar ile almayanlar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p=0.000$), ve **hipotez 3** kabul edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, insan hakları-çocuk hakları ile ilgili ders alanların tutumlarının ($1,54 \pm 0,47$), almayanlara oranla ($1,89 \pm 0,74$) daha **olumlu** olduğu görülmüş ve bu doğrultuda **hipotez 3a** kabul edilmiştir.

Tablo 26. İnsan Hakları-Çocuk Hakları Konulu Herhangi Bir Ders Alma Durumu ile Çocuk Haklarına Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

Üniversite eğitiminiz süresince insan hakları-çocuk hakları konulu herhangi bir ders aldınız mı?	N	Ortalama	Standart Sapma	p*
Evet	72	1,54	,47219	0.000
Hayır	372	1,89	,74195	

*Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

5’li Likert Ölçeği (1: Kesinlikle Katılıyorum – 5: Kesinlikle Katılmıyorum)

SEKİZİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA

Fiziksel, ruhsal ve tam iyilik halinin hakim olduğu sağlıklı toplumların var olabilmesi için, çocuklar ile ilgilenen bütün disiplinlerin belirli sorumlulukları söz konusudur. Çocukların dahil olduğu birimlerin tamamında ve faaliyetlerin her aşamasında çocuk haklarına dair bilgi ve tutumların ileri düzeyde olması ve buna uygun çaba sarf edilmesi çocukların hayatında olumlu değişimlere neden olmaktadır (Yurdakök, 2003).

Yapılan araştırmada, gelecekte sağlık, eğitim, mimarlık ve teknoloji gibi çeşitli meslek disiplinlerin bulunduğu alanlarda yer alacak olan üniversite öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının değerlendirilmesi ve çocuk hakları konusunda bilinç ve farkındalık oluşturabilmek adına olası çözüm önerileri sunulması amaçlanmıştır.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımları ve yaş aralığı incelenmiştir. Buradan yola çıkıldığında çalışmada, örneklemin seçildiği öğrenci gruplarının eğitim aldıkları fakültele göre birbirlerine yakın oranda cinsiyet dağılımına sahip olduğu görülmektedir. Yaş aralığı ise beklenen öğrenci yaş ortalamasına sahiptir. Aldemir'in (2014) çalışmasında da katılımcıların benzer şekilde cinsiyet oranına ve yaş ortalamasına sahip olduğu görülmüştür. Araştırmamızın aksine Karaman Kepenekçi ve Baydık'ın (2009) çalışmasında ise; araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin çoğunlukla 19-21 yaş arasında ve kadın olduğu belirlenmiştir. Bunun nedeni olarak çalışmanın sadece öğretmen adayı üniversite öğrencileri ile yapılmış olması ve üniversitelerin eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin daha çok kadın ağırlıklı olması gösterilebilir.

Yapılan çalışma ile araştırmaya katılan öğrencilerin kaç kardeşe sahip oldukları ele alınmış ve katılımcıların çoğunlukla 2 ve 3 kardeşe sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ülkemizde yapılan bir araştırmada 2017 yılı için ortalama hane halkı 3,4 olarak bulunmuştur. Yıllara göre hane halkı ortalamalarında azalma eğiliminin olduğu görülmektedir. En yüksek hane halkı ortalamasının Şırnak (6,4),

en düşük hane halkının ise Çanakkale, Eskişehir ve Tunceliye (2,7) ait olduğu belirlenmiştir (TÜİK, 2018). Çocuk sayısının fazla olmasının çocuk haklarına dair uygulamalarda eksikliklere neden olabileceği, bu nedenle çocuklara eşit düzeyde imkan sağlamanın zor olacağı düşünülmektedir.

Araştırma ile öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumu değerlendirilmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerinin birbirlerine yakın oranda düşük ve yüksek gelir düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Sosyo- ekonomik bir olgu üzerinden gelir düzeyi ele alınacak olursa maddi imkanların sosyal hayatı etkilediği kaçınılmaz bir gerçek olarak karşımızda bulunmaktadır. Buradan yola çıkıldığında gelir düzeyi yüksek ailelerin, çocuklarına sağlayacağı huzurlu bir yaşam alanı, eğitim, beslenme ve kendini gerçekleştirmeye yönelik fırsatlar ve imkanlar açısından daha avantajlı oldukları düşünülmektedir.

Çocuk haklarına yönelik tutum açısından olumlu sonuçlara sahip olma noktasında eğitim faktörünün önemli bir yere sahip olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada katılımcıların ebeveynlerinin eğitim durumları değerlendirilmiştir. Söz konusu çalışmada katılımcıların annelerinin daha çok ilkokul, babalarının ise lise mezunu oldukları görülmektedir. Eğitim düzeyi yükseldikçe, bireylerin araştırma ve öğrenme isteklerinin arttığı bilinmektedir. Bu açıdan çocuk haklarına dair güncel bilgilere eğitim düzeyi yüksek bireylerin daha fazla sahip olacağı düşünülmektedir.

Araştırmada Eğitim, Sağlık Bilimleri, Teknoloji ve Mimarlık Fakültelerinde öğrenim gören öğrenciler eşit şekilde çalışmaya dahil edilmiştir. Yapılan çalışmada Mimarlık Fakültesinde eğitim gören öğrencilere yer verilmesinin nedeni, bu öğrencilerin mezun olduktan sonra geleceğin bireysel ve ortak yaşam alanları üzerinde etkilerinin çok olmasıdır. Çocukların her alanda yüksek yararı düşünüldüğünde güvenli çocuk alanlarının oluşturulması, engelli çocuklara yönelik tasarımların yapılması, çocuk dostu ortamların varlığı ve buna yönelik ergonominin tasarımı açısından mimarların çocuklara karşı duyarlı olması önemli bir husustur. Bu nedenle gerekli bilgi ve tutumun öğrencilik döneminde kazandırılmasının, sonraki dönemlerde beklenen faydanın elde edilmesi için önemli olacağı düşünülmektedir. Teknoloji Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin çalışmada yer alması ise, bilgi ve teknoloji çağında dünyaya gelen çocuklarımızın her türlü elektronik, yazılımsal ve donanımsal mekanizmadan olumlu ve olumsuz olarak etkileniyor olmaları ile

açıklanmakta ve bu teknoloji çağına yön verecek olan üniversite öğrencilerinin söz konusu alanda olumlu bir tutuma sahip olmalarının önem arz ettiği belirtilmiştir.

Söz konusu çalışma Eğitim, Sağlık Bilimleri, Mimarlık ve Teknoloji Fakültelerinde eğitim alan öğrencileri kapsamaktadır ve bu alanda literatür incelendiğinde daha öncesinde bu şekilde bir karşılaştırma yapılan bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Genellikle araştırmaların tek bir bilim alanı üzerinde değerlendirmelerde bulunduğu, nadir olarak karşılaştırma yaptığı ve yapılan çalışmaların ağırlıklı olarak eğitim bilimlerinde bulunan bireylere yöneldiği görülmektedir (Kaya, 2011; Kop ve Tuncel, 2010; Fazıloğlu, 2007; Merey, 2013). Bunun yanı sıra sağlık bilimlerinde de çocuk hakları bilgi ve tutumları hakkında çeşitli alan araştırmalarına rastlanmıştır (Aldemir, 2014; Örün ve Tatlı, 2012). Bu doğrultuda birden fazla bilim alanından öğrencinin kıyaslandığı çalışmamızın diğer çalışmalardan bu açıdan farklılaştığı düşünülmektedir.

İnsan hakları-çocuk hakları ile ilgili herhangi bir **etkinliğe katılma** ve **ders alma** uygulamalarının **cinsiyete göre** farklılık gösterip göstermediğinin ele alındığı bu çalışmada kadın öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha fazla oranda etkinliğe katıldığı ve bu alanda daha fazla ders aldığı görülmektedir. Araştırmada genel olarak etkinliğe katılma ve ders alma oranlarının ise; toplama oranla oldukça düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne taraf olan ülkemizde sözleşmenin öngördüğü düzeyde yeterli ve tatmin edici bir başarının olmadığı, ancak son yıllarda çocuk hakları alanında olumlu olarak değerlendirilebilecek bir eğilimin olduğu bilinmektedir (Polat, 2008). Bu nedenle kamu ve sivil toplum örgütlerinin bilgilendirici ve eğitici çalışmaları gündeme gelmeye başlamıştır. Öğrencilerin sosyal yaşantısında ve eğitim hayatında bu alanda artık daha çok etkinlik ve eğitim programları ile karşılaşacağı düşünülmektedir.

Cinsiyet açısından çocuk hakları ile ilgili bir ders alma ve etkinliğe katılma arasındaki söz konusu farkın ise; kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre içgüdüsel olarak konuya kendilerini daha yakın hissetmelerinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir (Özensel, 2004). Cinsiyet açısından farklılıkların incelendiği benzer bir çalışmada, üniversitede eğitim görmekte olan kadın öğrencilerin çocuk hakları ile ilgili daha fazla etkinliğe katılıp, ders aldığı, bunun sonucunda da bilgi ve tutumlarının daha olumlu olduğu tespit edilmiştir (Karaman, 2006).

Karaman Kepenekçi ve Baydık'a (2009) ait başka bir araştırmada ise; cinsiyete göre insan hakları ve çocuk hakları ile ilgili bir ders alma ve etkinliğe katılma açısından bir fark olmadığı belirlenmiştir. Bunun sonucunda araştırmacılar cinsiyet değişkeninin üniversite öğrencilerinin çocuk haklarına dair ders alma ve etkinliğe katılma üzerinde bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Tüm bunlar ele alındığında ve literatür değerlendirildiğinde cinsiyet değişkenine yönelik insan hakları çocuk hakları ile ilgili bir ders alma ve insan hakları çocuk hakları ile ilgili bir etkinliğe katılma açısından farklı sonuçların varlığı belirlenmiştir.

Yapılan çalışmada öğrenciler öğrenim gördükleri **fakültele göre** insan hakları-çocuk hakları ile ilgili herhangi bir **etkinliğe katılma** ve **ders alma** açısından değerlendirildiğinde, Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin, diğer fakültele oranla söz konusu alanlar ile ilgili daha fazla etkinliğe katıldığı, bu sırayı Mimarlık, Teknoloji ve son olarak da Sağlık Bilimleri Fakültesinin izlediği görülmektedir. Aynı zamanda, Sağlık Bilimleri Fakültesinde ve Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin, diğer fakültelerdeki öğrencilere göre insan hakları-çocuk hakları ile ilgili daha fazla oranda ders aldığı görülmektedir. Bununla birlikte Teknoloji Fakültesinde hiçbir öğrencinin söz konusu alanlarda ders almadığı ve Mimarlık Fakültesinde ise sadece bir kişinin bu alanlarda ders aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim bilimleri üzerine yapılan Kor'un (2013) çalışmasında ve sağlık bilimleri öğrencilerini kapsayan Aldemir'in (2014) çalışmasında da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçların elde edilmesinde, eğitim bilimleri ve sağlık bilimleri ders müfredatlarında çocuk hakları konusunun yer almasının önemli bir etken olduğu düşünülmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının meslek seçimlerini bilinçli olarak yapması ve çocuklara karşı duyarlı olmaları, çocuk hakları ile ilgili etkinliklere katılımlarda istekli olmalarına neden olmaktadır (Çeliköz, 2017).

Literatür incelendiğinde doğrudan Teknoloji Fakültesinde eğitim gören öğrencilerin çocuk hakları tutumlarını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak Karaman Kepenekçi ve Baydık (2009) tarafından yapılan bir çalışmada, Eğitim Fakültesi içerisinde bulunan Bilgisayar ve Teknoloji Eğitimi Bölümünde eğitim alan öğrencilerin araştırmaya dahil edildiği görülmektedir. Araştırmamızla karşılaştırılabilir olabileceği düşünülen bu çalışmaya göre; Eğitim Fakültesi öğrencilerinin bazı bölümlerinde eğitim alan öğrencilerin insan hakları-

çocuk hakları üzerine ders aldığı fakat teknoloji eğitimi söz konusu olduğunda Eğitim Fakültesi içerisinde yer almasına rağmen bu bölümde eğitim gören öğrencilerin konu ile ilgili hiçbir ders almadığı belirlenmiştir.

Araştırmada çocuk hakları konusunda elde edilen toplam tutum puanı değerlendirildiğinde ise, ölçek maddelerine verilen cevapların ortalamasının orta değerden yüksek olduğu görülmüş fakat katılımcıların genel olarak çocuk hakları konusunda olumlu tutumlara sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durum öğrencilerin konuyla ilgili gerekli bilgiye kısmen sahip olduklarını göstermektedir. Burada önemle üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise böylesi bir tutuma sahip olmanın çocuk hakları alanına ne gibi geri dönütler kazandıracaktır.

Çocuk hakları alanında genel olarak olumsuz bir tutuma sahip olmayan öğrenciler gelecek kuşaklar için önem arz etmektedir. Örneğin; Eğitim Fakültesi öğrencileri, öğretim hayatlarına başladıklarında öğrencilere olan davranışlarında ve onların gelişimi için daha özenli çalışabilecektir. Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencileri çocuk hastalıkları gibi branşlarda görev yaptıklarında, tıp etiğinin gerektirdiklerinin yanında, çocukların sadece çocuk olmaktan dolayı sahip oldukları haklarına yönelik hassasiyetlerin de farkında olacaklar ve aynı zamanda çocuklara yönelik mesleki müdahalelerinde de yetişkinlerden farklı olarak pozitif ayrımcılık yapabileceklerdir. Mimarlık ve Teknoloji Fakültesi öğrencileri ise yaşam alanlarının tasarımlarında diğer bireyler gibi çocukların da var olduğu bilincine ulaşacak ve geliştirdikleri sistemler açısından çocukların etkilenebileceği konuları göz önünde bulundurabileceklerdir.

Bu araştırmada Çocuk Hakları Tutum Ölçeğine verilen cevaplar değerlendirildiğinde; tutum ortalaması en olumlu olan ifadelerin **“Çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerekir”** ve **“Çocukların savaşımlardan korunmaları gerektiğine inanıyorum”** ifadelerinin olduğu görülmektedir. Birçok çalışmada çocuk hakları konusunda istismar ve savaş koşullarında, çocukların yaşam şartlarının en hassas noktalar olduğu vurgulanmaktadır. Aldemir’ in (2014) çalışmasında, aynı ifadelere verilen cevaplar diğer ifadelerle göre en olumlu sonuçlara sahiptir. Karaman Kepenekçi ve Baydık (2009), tarafından yapılan yüzdelik dilimlerin kullanıldığı başka bir çalışma da ise; söz konusu ifadelere sırasıyla %96 ve %98 oranında katılımın gerçekleştiği

görülmektedir. Bu sonuçların nedeninin ülkemizde çocuğa yönelik istismar ve ihmalin son zamanlarda toplumda daha görünür hale gelmeye başlamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Korkmazlar ve Kabir (2010) tarafından istismar üzerine yapılan çalışmaya göre; 7-18 yaş çocukların %45'nin fiziksel istismara, %51'nin duygusal istismara ve %3'ünün cinsel istismara maruz kaldığı bildirilmiştir. Fiziksel istismar en çok; saç çekme, kulak çekme, cisim fırlatma, elle vurma, tokat atma, duygusal istismar ise, dersler nedeniyle baskı görme, azar ve hoşça gitmeyen sözler işitme şeklinde görülmüştür. Ayrıca; çocukların %25'inin yalnız bırakılmak gibi bir ihmale uğradığı belirtilmiştir. Bu kapsamda, BM Genel Kurulu'nda kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye göre istismar ve ihmale uğrayan çocuklar ve silahlı çatışma altında bulunan çocuklar gibi özel durumdaki çocukların haklarına özellikle yer verilmiştir (Freeman, 2000). 21.yy'ın en büyük problemlerinden birisi olan çocuk istismarı ve savaş şartlarında çocukların yaşamı gündemdeki yerini korumaktadır. Söz konusu duyarlılığın çalışmaya verilen cevaplara da yansdığı düşünülmektedir. Öğrencilerin en çok üzerinde durduğu konu çocukların her türlü istismar, ihmalin ve savaşlardan korunması olmuştur. Bülbül (2012) çalışmasında belirtildiği gibi ülkemizde de çocuk haklarına ilişkin duyarlılık artarak gelişmeye devam etmektedir.

Araştırmada “**Çocuk Haklarına Yönelik Tutum**” ve “**Cinsiyet**” arasındaki ilişki değerlendirildiğinde kadın öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha **olumlu** tutuma sahip olduğu belirlenmiştir. Söz konusu tutum farklılığını etkileyen bir çok faktör söz konusudur. Kadın öğrencilerin erkeklere göre, çocuk haklarına karşı tutumlarının yüksek olması kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre bu konu ile daha fazla ilgili olduğunu düşündürmektedir. Bu bağlamda literatür değerlendirildiğinde kadınların erkeklere göre, çocuklara olan ilgi düzeyinin yüksek olması ve iç güdüsel olarak annelik düşüncesinin etkili olması söz konusu farkın ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Hoffman, 1977). Bu durum kültürel açıdan ülkemiz için geçerli bir sonuçtur. Değirmenci (2011), tarafından yapılan çalışmada, yine kadın öğrencilerin, erkek öğrencilere göre çocuk hakları ile ilgili olumlu tutumlara sahip oldukları sonucuna ulaşmıştır. Yapılan başka bir araştırmada ise, cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmamasına rağmen, erkek öğrencilerin, kadın öğrencilere göre çocuk hakları tutumunun daha olumlu olduğu tespit edilmiştir

(Kaya, 2011). Meyer (2013) tarafından yapılan çalışmada ise, erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre çocuk haklarına karşı daha olumlu bir tutuma sahip olduğu bulunmuştur.

Çalışmada “**Çocuk Haklarına Yönelik Tutum**” ve “**Ailelerin Gelir Düzeyi**” arasında **anlamlı** bir ilişki tespit edilmiştir. Gelir düzeyi yüksek olan ailelerin çocuk haklarına karşı tutumlarının daha olumlu olduğu görülmektedir. Anlamlı farklılık araştırıldığında “3000tl ve üstü” geliri olanların çocuk haklarına karşı tutumları “0-1500tl geliri” olanlara göre daha **olumludur**. Ailelerin gelir düzeyine yönelik çocuk hakları tutumuna yönelik incelemede bulunan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Araştırmada ki gelir düzeyinin çocuk hakları açısından ortaya çıkardığı farklılık; temel ihtiyaçların karşılanması sonrasında, sosyal hak ve ihtiyaçların giderilmesinin önem kazandığı şeklinde açıklanabilir. Bireyler önceliği temel ihtiyaçlarına vermekte, bunun karşılanması ile birlikte yani yüksek gelirli bireyler sosyal ihtiyaçlara önem vermeye başlamaktadırlar. Ersoy (2011), çalışmasında benzer şekilde çocuk haklarına yönelik tutumun sosyo-ekonomik düzeye göre farklılaştığını tespit etmiştir.

Yapılan çalışma ile “**Çocuk Haklarına Yönelik Tutum**” ve “**Öğrenim Görülen Fakülte**” arasındaki durum incelenmekte elde edilen sonuçlara bakıldığında Çocuk Hakları Tutumu konusunda en olumlu sonuçların Eğitim Fakültesine ait olduğu görülmektedir. Sonra sırasıyla Teknoloji Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Mimarlık Fakültesi gelmektedir. Verilen cevapların ortalaması değerlendirildiğinde ise; genel olarak çok fazla olumsuz bir tutum olmaması söz konusudur.

Araştırmada Eğitim ve Sağlık Bilimleri Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumları karşılaştırılmış ve yukarıda da değinildiği üzere Eğitim Fakültesi öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının daha **olumlu** olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlarda; eğitimci olacak öğrencilerin, mesleklerini bilinçli olarak seçmeleri ve çocukların mesleklerindeki önemli paydaşlardan biri olduğunun farkında olmaları önemli bir etkidir. Ders müfredatlarının etkisi ve genel olarak çocuklara karşı hassas olunması ile bilgi ve tutumların ileri düzeyde olması arasında olumlu bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Kor (2013) ise; çalışmasında benzer şekilde eğitim bilimlerinde

öğrenim gören öğrencilerin çocuk haklarının farkında olduğu ve çocuk haklarına duyarlı olduklarını tespit etmiştir. Küçük Biçer ve ark. (2016) araştırmasında, çalışmamızın aksine Tıp Fakültesi öğrencileri ile eğitim bilimleri öğrencilerinin çocuk hakları tutumu açısından yakın ortalamalara sahip olduğunu belirlemiştir.

Araştırmadan elde edilen bir diğer sonuç ise Eğitim Fakültesi öğrencilerinin çocuk hakları tutumlarının, Teknoloji Fakültesi öğrencilerine göre daha **olumlu** olduğudur. Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin çocuk hakları açısından bilgi ve tutumlarının yüksek olması beklenen ve mesleki açıdan olması istenen bir durumdur. Eğitim Fakültesinde, öğrencilerin öğrenimi süresince çocuk haklarına dair ders almaları ve ilgi alanları gereği çeşitli etkinliklere katılması, bilgi ve tutumlarının yüksek olmasını sağlamaktadır. Merey'in (2013) çalışmasında benzer şekilde eğitim bilimlerinde tutum ortalamalarının oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Ekici (2014) tarafından yapılan bir çalışmada ise öğretmen adaylarının çocuklara karşı hassas olmalarının, çocuk haklarına dair tutumlarının yüksek olması arasında olumlu bir ilişki olduğu değerlendirilmektedir.

Çalışmaya katılan öğrencilerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları, Sağlık Bilimleri ve Teknoloji Fakültesi arasında karşılaştırılmış; Teknoloji Fakültesi öğrencilerinin tutumlarının, Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin tutumlarına göre **anlamlı** şekilde daha olumlu olduğu tespit edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Teknoloji Fakültesinde eğitim alan öğrencilerin insan ve çocuk hakları ile ilgili bir ders almadıkları fakat Sağlık Bilimleri Fakültesinde eğitim alan öğrencilere göre daha çok etkinliğe katıldıkları görülmektedir. Bu durum çocuk haklarına yönelik olumlu tutum geliştirme konusunda bu alanda etkinliklere katılmanın da ders alma gibi bir etkisinin olabileceğini ortaya çıkarmıştır. Bunun yanı sıra Teknoloji Fakültesi öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerine oranla daha yüksek olmasının bireysel olarak bu konuya karşı ilgili olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Araştırmada Sağlık Bilimleri ve Mimarlık Fakültesi öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları karşılaştırılmış ve aralarında **anlamlı bir fark bulunmamıştır**. Bilim alanı olarak sağlık bilimleri çocuk hakları konusunda daha avantajlı görünmesine rağmen, bu alanda öğrenim gören öğrencilerin bireysel özellikleri çocuk hakları tutumu konusunda farklılıklara sebep olabilmektedir.

Sağlık bilimlerinde yapılan çalışmalar incelendiğinde, çeşitli eğitim ve etkinliklerin çocuk haklarına karşı geliştirilen tutumları artırdığı görülmektedir. Roth'un (2005) çalışmasında eğitim alan sağlık öğrencilerinin almayanlara göre çocuk muayene ve tedavi uygulamaları sırasında çocuklara daha anlayışlı ve nezaketli davranmakta olduğu ve aralarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır. Bu durum çocuk açısından değerlendirildiğinde; tedavi sırasında kendilerine nezaketle yaklaşan, empati yapabilen, mizah duygusu olan sağlık profesyonelleri ile bu zorlu sürecin daha rahat atlatabileceğinin belirtmişlerdir (Ursula, 2009).

Yapılan araştırma ile öğrencilerin üniversite eğitimi süresince **“insan hakları-çocuk hakları ile ilgili herhangi bir etkinliğe katılma ve ders alma”** durumları ile, **“Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları”** birbiri ile ilişkili çıkmıştır. İnsan hakları-çocuk hakları ile ilgili herhangi bir etkinliğe katılanların ve ders alan öğrencilerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının, bu alanda herhangi bir ders almayan ve etkinliğe katılmayan öğrencilere oranla daha **olumlu** olduğu belirlenmiştir. Panel, kongre, sempozyum gibi çeşitli etkinlik ve ders programları çocuk haklarına karşı tutumun olumlu yönde artırılmasında en önemli etkenlerdendir. Bu doğrultuda çalışmada çocuk haklarına dair ders alan ve bu alanda etkinliğe katılan öğrencilerin tutumlarının yüksek olduğu görülmektedir.

Çocuk haklarına saygıyı öngören bir kültür oluşturulmasının önemli bir boyutu, çocuklarla birlikte ve çocuklar için çalışan profesyonellere bu alanda eğitim verilmesidir. Böylece bu kesimler söz konusu hakları kendi mesleki politikalarında, kişisel uygulamalarında çocuklar için çalışmaların yürütülmesinde dikkate alıp gözeceklerdir. Literatür incelendiğinde; birçok çalışmada benzer bulgulara rastlanmıştır. Çocuk hakları konusunda bir etkinliğe katılma ve ders almanın öğrenciler üzerinde olumlu etkilere neden olduğu değerlendirilmektedir (Karaman, 2006; Merey, 2013). Covell ve Howe'un (1999) çalışmasında çocuk hakları konusunda yapılmakta olan bilgilendirmenin çocuk haklarına yönelik tutumları olumlu yönde etkilediğine dair sonuçlara ulaşmıştır.

Çocuk Hakları Sözleşmesi 42. maddesinde, sözleşmede yer alan hükümlerin herkes tarafından öğrenilmesi öngörülmüştür. Söz konusu bilgilendirme, bireylerin meslek hayatına başlamadan önce lisans eğitimleri sırasında, müfredatta yer alacak

çocuk hakları ile ilgili dersler, seminerler ve konferans gibi etkinliklerle sağlanabilir (Hammarberg 1997).

Türk toplumunun, Çocuk Hakları Sözleşmesi ile gerekli kılınan bazı kriterlerin gerisinde kaldığı belirtilmektedir. Mevcut sıkıntıların, bu konuda tutarlı ve disiplinli bir eğitimin olmayışı, yeni nesil ile geçerli bir diyalogun eksik kalması gibi nedenlerden kaynaklandığı bildirilmektedir (Kop ve Tuncel, 2010).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan bu çalışma ile üniversite öğrencilerinin çocuk haklarına yönelik tutumları araştırılmıştır. Söz konusu araştırma sonucunda elde edilen bulgulara göre çalışmaya katılan öğrencilerin genel profili değerlendirildiğinde çoğunluğunun birbirine yakın oranda cinsiyet dağılımına sahip, 20-22 yaş arası bireylerden oluştuğu görülmektedir. Öğrencilerin çoğu birbirine yakın oranda düşük ve yüksek aylık gelir düzeyine sahip ailelerde yetişmiş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmada genel olarak kadınların erkeklere göre, 20-22 yaş aralığının diğer yaş aralıklarına göre, Eğitim Fakültesinin diğer fakültele göre, çocuk hakları ve insan hakları ile ilgili bir etkinliğe katılanların katılmayanlara göre, bu konularda ders alanların almayanlara göre çocuk haklarına yönelik tutumlarının daha olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bulgular genel olarak öğrencilerin olumsuz bir tutuma sahip olmadıklarını fakat söz konusu alanlarda eğitim almış olmanın olumlu tutum geliştirme üzerine etkisinin olduğunu göstermektedir. Kadınların iç güdüsel olarak çocuklara olan hassasiyeti, Eğitim Fakültesinin mesleki olarak çocuklara diğer bilim dallarından daha yakın olması, eğitimin ve derslerin bilgi ve tutum üzerinde önemli etkilerinin olması gibi nedenlerin bu sonuçların oluşmasında belirleyici bir role sahip olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın dikkat çekici bulgularına bakıldığında, öğrencilerin çocuk hakları tutumlarının genel olarak ortalamanın üzerinde bir değere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin, diğer fakültele göre daha olumlu çocuk hakları tutumuna sahip olduğu görülmektedir. Araştırma bizlere Eğitim Fakültesi öğrencilerinin diğer fakültele göre insan hakları- çocuk hakları ile ilgili daha çok etkinliğe katıldığını ve Eğitim ve Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerinin bu alanda daha fazla ders aldığını göstermektedir. Bununla birlikte fakültele göre tutum puanları değerlendirildiğinde Teknoloji Fakültesi öğrencilerinin söz konusu alanlarda hiç bir ders almadıkları fakat Sağlık Bilimleri Fakültesi öğrencilerine göre daha fazla etkinliğe katıldıkları ve çocuk haklarına yönelik tutum puanları değerlendirildiğinde Eğitim Fakültesinden sonra Teknoloji Fakültesi öğrencilerinin daha olumlu tutumlara sahip olduğu görülmektedir. Bu bağlamda hareket edildiğinde etkinliklere katılma ve ders alma durumlarının tutum

puanları üzerinde olumlu etkiye neden olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda söz konusu alanlarda bireylerin özel ilgi, düşünce ve isteklerinin de çocuk haklarına yönelik tutum konusunda etkili olabileceği düşünülmektedir.

Çocuk hakları alanında verilen eğitimlerin yanı sıra bu alanda yapılan gönüllü çalışmaların, sempozyum, panel vs. gibi üniversitelerin veya çeşitli dernek ve vakıfların bünyesinde gerçekleştirilen farkındalık oluşturucu çalışmaların da çocuk haklarına karşı geliştirilen tutumlar üzerinde etkili olduğu ve bu yönde çocuk hakları ile ilgili yapılan çalışmaların gelecekte olumlu sonuçlar elde etmek için bir adım olacağı da elde edilen bir diğer sonuçtur.

Çocuk hakları, sosyal bilimlerin içerisinde yer almasından kaynaklı olarak her ne kadar Teknoloji ve Mimarlık Fakültelerine uzak kalsa da, geleceğimizin yetişkinleri olacak öğrencilerin sosyal yaşantılarında ve mesleki uygulamalarında çocuk haklarına dair bilgileri edinmesi önemlidir. Bu nedenle ders müfredatlarına insan hakları ve çocuk hakları ile ilgili konuların eklenmesi ve konferans, panel, sosyal sorumluluk projeleri ile gerekli katkılar sağlanmalıdır. Mimari yapıların ve teknolojinin (ev, okul, park, bahçe vs) özellikle yaşamın her alanında yer alması, bu yapıları çocukların yüksek yararı doğrultusunda geliştirebilmek için söz konusu fakültelerden mezun olacak bireylerin çocuk haklarına dair bilgi ve hassasiyete sahip olması gereklidir.

Bütün çocuklara dünyaya gelme mutluluğunu yaşatmak, çocukların beslenme, barınma, eğitim alma, giyinme gibi temel ihtiyaçlarının yanında; güven, ilgi, sevgi, hoşgörü gereksinimlerini karşılamak, çocukların toplumsal yaşama eşit ve özgür bireyler olarak katılımlarını sağlamak; çocuklara yönelik ihmal ve istismarın önüne geçmek ve bu amaçla hukuki düzenlemeleri yapmak ve en önemlisi çocuğa ve çocuk haklarına karşı bakış açımızı değiştirmek, yarınlarımızı sağlıklı kılacak ve çocuklar için daha yaşanılır bir dünya meydana getirecektir.

Yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, geleceğin meslek elemanları ve mimarları olacak öğrencilerin çocuk haklarına yönelik olumlu tutumlar geliştirmelerinde eğitimin ve bu alanda yapılacak tanıtıcı ve farkındalık artırıcı çalışmaların önemi ortaya çıkmaktadır. Araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak şu öneriler geliştirilmiştir;

- Çocukla ilgili tüm bilim dallarının eğitim programları içerisinde çocuk hakları ve insan hakları ile ilgili derslerin yer alabilir veya bu alana yakın derslerin içeriği çocuk hakları temasını işleyecek şekilde zenginleştirilebilir.
- İnsanı odak alan veya alması muhtemel olan tüm bilim dallarında, söz konusu çocuk hakları tutumları seminer, konferans vb. gibi etkinliklerle desteklenebilir.
- Çocukların eğitim ve öğretime başladıkları andan itibaren hakları konusunda bilgilendirilmeleri, bilinçlendirilmeleri ve haklarını benimsemeleri açısından insan hakları ve vatandaşlık eğitimine önem verilmesi gerektiği düşünülmektedir. Buradan hareketle eğitim öğretimin her alanının insan hakları temelli bir yaklaşımla ele alınması çocuk hakları konusunda ülkemizdeki gelişimi destekleyebilir.
- Çocuk hakları alanında bilgi sahibi olmanın çocuk haklarına yönelik olumlu tutum geliştirme noktasında pozitif etkisinin olduğu bu çalışmada görülmüştür ve bu bağlamda düşünüldüğünde çocuk hakları konusunda toplumu bilinçlendirebilmek için medyanın imkanlarından faydalanıp, medyada yer alan uygulamalar içerikleri konusunda analiz edilerek çocuk hakları alanında doğru bilgilerin yer aldığı ve halkın farkındalığını arttıracak güvenilir bir sosyal ağ oluşturulabilir.
- Çocuk hakları eğitimine erken çocukluk döneminde başlanarak bu konuda söz konusu hakların sahibi olan çocukların, daha erken bir kavrayışa sahip olmalarına olanak tanınabilir.
- Çocuklarla çalışan veya çalışması muhtemel olan meslek gruplarına konuyla ilgili zorunlu hizmet içi eğitim verilerek meslek sahipleri bilgilendirilebilir.
- Gelişen ve değişen toplumda çocukların her alanda var olduğu düşüncesinden hareket edilmeli ve bu bağlamda çocuğun yüksek yararı ilkesi göz önünde bulundurularak çocuk haklarıyla ilgili var olan yasal düzenlemeler geliştirilmelidir.

- Çocuk hakları alanında çocuğun ilk olarak dünyaya geldiği ortam olan ailesi içerisinde de bu hakların varlığından söz edilmeli ve aile içerisinde demokratik bir yaşantının örnekleri üzerinde durulmalıdır. Örneğin eve bir eşya alınırken çocuklarında görüşlerinin alınması gibi.
- Çocukların yaşadıkları çevre üzerinde büyük etkiye sahip oldukları düşünülen ve mimarlık ve teknoloji fakültesi gibi sosyal bilimler alanının dışında eğitim alan öğrencilere çocuk hakları ile ilgili gerekli bilgilendirilme yapılarak bu alanda etkinlikler ve çocuk dostu yaşam alanları için çeşitli projeler geliştirilerek söz konusu öğrencilerin bu alana dikkatleri çekilebilir.
- Ebeveynlerin, hukukçuların, öğretmen adaylarının, öğretmenlerin, siyasetçilerin, doktorların, sanatçıların, çocuk kitapları yazarlarının, gazetecilerin vb. meslek sahiplerinin çocukların kazanımı olan hakları bilmeleri, bu alandaki eksikleri gidermeye uğraşmaları, gerekli farkındalık ve savunuculuk rollerini geliştirebilmeleri amacıyla mesleki eğitimleri süreçlerinde bilgi ve becerileri kazanmaları oldukça önemlidir.
- Ayrıca çocukluk çağından bu yana hak ve adalet temelli bir yaklaşımın benimsenmesi ve uygulamaya geçirilerek desteklenmesi önemlidir. Bu noktada yasaların çocuk hakları konusunda daha belirgin bir hale gelmesi adına kanun koyucular ile çocuk hakları savunucuları, akademisyenler, STK'lar ve çocuk hakları alanında gönüllü çalışan kişiler ile işbirliği içerisinde hareket edilerek yasal anlamda da farkındalık oluşturabilir.
- Son olarak etkili ve verimli bir çocuk hakları eğitimi için bu alanda eğitim veren kişilerin eğitilmesi için eğitici eğitimi programları geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2007). Duvarların Dışındaki Yaşam “Çocukların Anlatımıyla Sokaklar”. Eğitim Bilim Toplum, 5(20), 85–115.
- Acar, H. (2010). Sokakta Yaşayan ve/veya Çalıştırılan Çocuklara Yönelik Hizmet Modelinin ve İl Eylem Planlarının Değerlendirilmesi Raporu. Ankara: SHÇEK Genel Müdürlüğü.
- Acar, H. (2012). Kalkınma Bakanlığı Onuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı Çocuk Özel İhtisas Komisyonu Ön Rapor. Ankara: Kalkınma Bakanlığı.
- Acar, H., Duyan, G. Ç. (2012). Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin Temel İlkeleri Işığında Türkiye'nin Çocuk Fotoğrafını Yorumlamak. Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu içinde (s. 400–409). Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları.
- Akar, L. Ö. (2013). Çocuk Hakları Bağlamında Çocuklarda Eğitim Hakkı (Yüksek Lisans Tezi).
- Akkaş, İ. (2015). Suriyeli'ler: Sınırlar Ötesindeki Yaşam Mücadelesi. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi, 5(1), 92–114. 01.01.2019 tarihinde <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/nevsosbilen/article/view/5000159820> adresinden erişildi.
- Aktürk, S. (2006). Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye'de Çocuk Hakları ve Güvenliği (Yüksek Lisans Tezi).
- Akyüz, E. (2001, Eylül). Çocuk Hakları Sözleşmesinin Temel İlkeleri Işığında Çocuğun Eğitim Hakkı. Milli Eğitim Dergisi, (151).
- Akyüz, E. (2010). Çocuk Hukuku Çocukların Hakları ve Korunması. Ankara: Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.
- Aldemir, E. (2014). Hemşirelik Yüksekokulu Öğrencilerinin Çocuk Hakları Konusundaki Tutumlarının Belirlenmesi, İstanbul Bilim Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Ankara: Mattek Matbaacılık Basım Yayın Tan. San. Tic. Ltd, Şti.
- Arcan, H. E. (2011). Medya Bağlamında Çocuk Hakları. Mustafa Ruhi Şirin (Haz.). Çocuk Hakları ve Medya içinde (s.247-262). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Arkadaş- Thibert, A., Salman, H. F. (2013). Çocuğa Karşı Şiddeti İzleme

- Göstergeleri Kılavuzu. Ankara: UNICEF.
- Ataman, H. (2008). Eğitim Hakkı ve İnsan Hakları Eğitimi. İzmir: İnsan Hakları Gündemi Derneği.
- Atılğan, A., Atılğan, E. Ü. (2009). Çocuk Hakları Paradigması ve Çocuk Ceza Yargılamasına Hâkim Olan İlkeler Açısından Türkiye'deki Düzenleme ve Uygulamaların Değerlendirilmesi. Ankara: İnsan Hakları Ortak Platformu.
- Bahar, G., Savas, H. A., Bahar, A. (2009). Çocuk İstismarı ve İhmali: Bir Gözden Geçirme. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4(12), 51–65.
- Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Başer, H. (2013). Çocuk Refahı Alanında Yeni Hizmet Modeli “Çocuk Evleri” (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi/ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Baykal, T. (2008). “Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de Sosyal Politika Uygulamaları İçinde, Risk Grupları Üzerine Bir Değerlendirme” (Doktora Tezi).
- Beleli, Ö. (2012). Okul Dışındaki Çocuklar Küresel Girişimi Türkiye Ülke Raporu.
- Beşpınar, F. U., Aybars, A. İ. (2013). Erken Yaşlarda Çocuk Refahı ve Kadın İstihdamı Politika Belgesi. UNICEF.
- Bilgin, R. (2009). Diyarbakır'da Sokakta Çalışan Çocuklar Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(27), 232–244.
- Bilgin, R. (2012). Sokakta Çalışan Çocukları Bekleyen Risk ve Tehlikeler: Diyarbakır Örneği. *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(15), 79–96.
- Bloom, B.S. (1995). İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme. (Çev. D. A. Özçelik), Ankara: Milli Eğitim Basımevi. 45.
- Boybek, S. (2009). Sosyal Yardım Uygulamaları ve Çocuk İşçiliği Arasındaki İlişki: Keçiören Örneği (Uzmanlık Tezi). Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş. ve Kılıç Çakmak, E. (2008). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Pegem A Yayıncılık. 72-89.
- Buz, S. (2003). Aile Politikalarına Mülteciler Boyutunda Bir Bakış. *Aile ve Toplum*, 2(5).
- Çakır, Ö. (2002). Sosyal Dışlanma. Dokuz Eylül Üniversitesi *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(3), 83–104.

- Çakmak, D. (2009). Türkiye’de Çocuk Gelinler. Birinci Hukukun Gençleri Sempozyumu içinde. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Çelik, G., Aykara, A., Gök, F. A. (2013). Fiziksel Engelli Çocukların Katılım Hakkına Yönelik İhlallerin Hak Temelli Yaklaşım Açısından Değerlendirilmesi. Uluslararası Katılımlı Sosyal Hizmet Sempozyumu 342–352.
- Çeliköz, N. (2017). Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, 3(1): 308.
- Chapman, E. (1999). Tutum- En Değerli Varlığınız, Alfa Yayıncılık, İstanbul.
- Çoban, A. İ. (2013). Çocuk İhmal-İstismarında Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli. Uluslararası Katılımlı Sosyal Hizmet Sempozyumu 104–116
- Çocuk Hakları Programlama Koordinasyon Grubu. (2005). Çocuk Hakları Programlaması (Çev. Gündem Çocuk: Çocuk Haklarını Tanıtma, Yaygınlaştırma ve Uygulamaları İzleme Derneği İkinci Basım). Lima - Peru: Save the Children Yayınları.
- Çocuk Koruma Kanunu. (2005).
Çocuk Vakfı Yayınları. (2006), 58-75.
- Covell, K. ve Howe, R. B. (1999). The impact of children’s rights education: A Canadian study. *The International Journal of Children’s Rights*, 7, 171-183.
- Dağlı, T., İnanıcı, M. A. (Haz.) (2011). İhmal ve İstismara Uğrayan Çocuğa Bütüncül Yaklaşım. Ankara: Fersa Ofset.
- Danış, M. Z., Şahbikan, İ. (2014). Suça Sürüklenmiş Çocukların Yeniden Toplumsallaşma Sürecinde ve İnsan Hakları Bağlamında Sosyal Hizmet Yaklaşımlarının Yeri ve Önemi. *Tarih Okulu Dergisi*, (18), 627–651.
- Değirmenci, T. (2011). Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi, XX. Eğitim Bilimleri Kurultayı, Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Deniz Polat, B., Alkan Ersoy, Ö., ve Toran, M. (2017). Çocuk Katılımı Farkındalık Ölçeği (ÇKFÖ): Ölçek Geliştirme, Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1 (2), 186-215.
- Deniz, İ. (2014). Panik Bozukluk Tanılı Hastaların Çocukluk Çağı İhmal ve/veya İstismar Yaşantıları Yönünden İncelenmesi (Yüksek Lisans Tezi).
- Dervişoğlu, S. (2012). Çocuk İstismarı ve İhmali Açısından Sokakta Çalışan

- Çocuklar ve Avrupa Birliği Uygulamaları (Yüksek Lisans Tezi).
- Dündar, H. (2017). Türkiye’de Çocuk Hakları Alanında Yapılan Lisansüstü Tezlerin Araştırma Eğilimlerinin İncelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6 (1), 78.
- Ekici, Y. F. (2014). Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8, 66-77.
- Erbay, E. (2013). Türkiye’de Çocuk İşçiliğinin Büyük Resmi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 24(1),157–167.
- Ergündüz, Z. Ş. (2010). Çocuk Suçluluğunda Çocuk İstismarı Olgularının Değerlendirilmesi (Doktora Tezi).
- Ertürk, Y. D. (2011). Çocukluk Çağı Gelişim Dönemlerine Göre Medya Kullanımı. Mustafa Ruhi Şirin (Haz.). *Çocuk Hakları ve Medya içinde* (s. 47-85). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Fazıloğlu, Z. (2007). Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde Yer Alan “Çocuk Hakları” Konusunda Öğretmenlerin ve Yöneticilerin Bilinç Düzeyleri. Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Fazlıoğlu, A. (2013). Çocukluğunu Çocukları İle Yaşayan Küçük Gelinler. *Biz Bir Aileyiz*, 1(4), 35–39.
- Fidan, F. (2004). Çalışan Çocuk Olgusuna Sosyo-Psikolojik Bakış, Sanayide Çalışan Çocuklar Örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 30-49.
- Freeman, M. (2000). The Future Of Children’s Rights. *Children & Society*, 14, 277-293.
- Genç Hayat Vakfı. (2012). Çocukların Ev İçinde Yaşadıkları Şiddet Araştırması 2012.
- Gökalp, Ö. T. (2011, Mayıs). Türk İş Hukukunda Çocuk İşçi Çalıştırma. *Electronic Journal of Vocationa Colleges*, 125–135.
- Gökler, R. (2006). Eğitimde Çocuk İstismarı ve İhmaline Genel Bir Bakış. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (3).
- Güçtürk, Y., Kırımsoy, E., Özcebe, H., Salman, F., Tatlıdil, A. (2008). Hükümet Dışı Kuruluşlar için Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin Uygulanmasını İzleme ve Raporlama El Kitabı (Gülgün Müftü ve Adem Arkadaş (Ed.)). Ankara: Alp Ofset Matbaacılık Ltd. Şti.

- Gündem Çocuk Derneği. (2009). Türkiye Çocuk Politikası. Ankara: Gündem Çocuk Derneği.
- Gündem Çocuk Derneği. (2013). Türkiye’de Çocuğun Yaşam Hakkı 2013 Raporu. Ankara: Gündem Çocuk Derneği Çocuk Hakları Merkezi
- Gündem Çocuk Derneği. (2014). Türkiye’de Çocuğa Karşı Ayırıcılık Raporu 2013 (No. Çocuk Hakları İzleme Raporları - 04). Ankara: Gündem Çocuk Derneği Çocuk Hakları Merkezi.
- Güngör, M. (2013). Risk Altındaki Çocukların Aile Yapıları ve Suça Yönelimleri (Mersin İli Örneği). *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 421–434.
- Gupta, M. D., Engelman, R., Levy, J., Luchsinger, G., Merrick, T., Rossen, J. E. (2014). UNFPA State of World Population 2014. UNFPA
- Hammarberg, T. (1997). *A School For Children With Rights*. UNICEF.
- Hodgkin, R., Newell, P. (2003). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama El Kitabı (Çev. Ş. Akipek (Ed.) İkinci Baskı). Cenevre: UNICEF Avrupa Bölge Ofisi Human Rights Council. (2014). Universal Periodic Review National Report
- Hoffman, L. (1977). Changes in family roles, socialization, and sex differences. *American Psychologist*, 32.
- İçli, T. G. (2009). Çocuk Suç ve Sokak. Ankara: Dumat Ofset Matb. Ltd. Şti.
- İkizoğlu, M., Dölek, B. Ö., Çıfci, E. G. (2007). Çalışan Çocukların Sorunları ve Geleceğe İlişkin Beklentileri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2),
- İlhan, M. N. (2014, Aralık). Türkiye’de ve Dünyada Madde Bağımlılığı Boyutları. *Biz Bir Aileyiz*, 3(8), 47-50.
- İlhan, N., Ergün, A. (2010). Evsizler ve Toplum Sağlığı. *Aile ve Toplum Eğitim-Kültür ve Araştırma Dergisi*, 5(20),
- İnan, A. N. (1995). Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 44(1), 765–778
- İnceoğlu, M. (2001). Tutum Algı İletişim, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- İnceoğlu, Y., Akıner, N. (2011). Medya ve Çeşitlilik Klavuzu: Çocuklarla İlgili İçerik Üretiminde Medya İçin Özdenetim. Mustafa Ruhi Şirin (Haz.). Çocuk Hakları ve Medya içinde (s. 111– 137). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- İnsan Hakları Derneği. (2008). Çocuk İhmali ve İstismarını Önleme Öğretmenler ve Aileler İçin Eğitim Kılavuzu. Ankara: Berkay Ofset.

İnsan Hakları ve Çocuk Hakları (t.y.). 29.05.2018 tarihinde <http://docplayer.biz.tr/2578825-Hak-ve-ozgurluk-arasindaki-ne-fark-vardir-insan-haklarinin-siniri-ve-sorumluluk.html> adresinden erişildi.

İstanbul: Genç Hayat Vakfı.

Kalaycı, S., Çiçek, E. (2013). Çocuk Haklarının İhlali ve Çocuğun Ekonomik İstismarı. Uluslararası Katılımlı Sosyal Hizmet Sempozyumu. 126–141

Karaman Kepenekci, Y. (2006). A study of university students' attitudes towards children's rights in Turkey. *The International Journal of Children's Rights*, 14, 307-319.

Karaman Kepenekçi, Y. ve Baydık, B. (2009). Zihin Engelliler Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 42 (1), 329-350.

Karaman, B., Özçalık, M. (2007). Türkiye'de Gelir Dağılımı Eşitsizliğinin Bir Sonucu: Çocuk İşgücü. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 14(1), 25–41

Karaman, Y. (1993). İlkokul Öğretmenlerinin Gözlemlerine Göre Çocukların Aileleri Tarafından İstismarı ve İhlali. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara. 22-30.

Karan, U. (2009). Avrupa Birliği Ülkelerinde Ayrımcılık Yasağı ve Eşitlik Kurumları.

Karasar, N. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayınları. 77-79.

Kavak, F. (2005). Çocuk Haklarının Korunmasında Polisin Görev ve Yetkilerinin Uygulama Açısından Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi).

Kaya, S. (2011). Öğretmen Adaylarının Çocuk Hakları ile İlgili Görüşleri. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Afyonkarahisar.

Kepenekçi, Y. K. (2006). A Study of University Students' Attitudes Towards Children's Rights In Turkey. *The International Journal of Children's Rights*, 14, 307-319.

Kepenekçi, Y. K. ve Baydık, B. (2009). Zihin Engelliler Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına İlişkin Tutumları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 42(1), 329-350.

Kırımsoy, E., Acar, H., Sevük, H. Y., Kaynak, H., Aydın, M., Antakyalıoğlu, Ş., ... Acar,

- Kop, Y. ve Tuncel, G. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Çocuk Haklarını Algılamaları. *Journal of Theory and Practice in Education*. 2010, 6(1): 106-124.
- Kor, K. (2013). Okul Öncesi Öğretmenlerinin Çocuk Hakları Konusundaki Görüşlerinin Belirlenmesi, 18 Mart Ü. Eğitim Bil. Enst. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- Korkmazlar, Ü. ve Kabir, R. Türkiye Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması Özet Rapor. Ankara, Unicef, 2010.
- Küçük Biçer, B., Özcebe, H., Güçiz Doğan, B., Haznedaroğlu, D., & Bertan, M. (2016). Üniversite Öğrencileri Çocuk Haklarını Ne Kadar Biliyor? *Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi* (3), 186-193.
- Kurnaz, Ş. A. (2009). Türkiye’de Çocuk Yoksulluğu (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi).
- Kurt, G. (2012). Yataklı Sağlık Kuruluşlarında Çocuk İle İlgili Sağlık Hizmetlerinin Çocuk Hakları Sözleşmesine Uygunluğunun ve Sağlık Profesyonellerinin Çocuk Hakları Konusundaki Farkındalık ve Tutumlarının Değerlendirilmesi, Uzmanlık Tezi. Kırıkkale. 3-28.
- Kurt, S. L. (2013). Türkiye’de Çocuk Haklarının Bilinirliği (Yüksek Lisans Tezi).
- Kurt, S. L. (2014, Eylül). Çocuk Hakları ve Çocuğun Katılım Hakkı. *Biz Bir Aileyiz*, 3(7), 76-80.
- Lord, J. E., Guernsey, K. N., Balfe, J. M., Karr, V. L., deFranco, A. S. (2007). İnsan Hakları. Evet! (Çev. Ç. Gülabioğlu ve E. Çopuroğlu). Minneapolis: Minnesota Üniversitesi İnsan Hakları Kaynak Merkezi.
- Malatyalı, M. K. (2014). Türkiye’de “Çocuk Gelin” Sorunu. *Nesne Psikoloji Dergisi (NPD)*, 2(3), 27 -38
- Merey, Z. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Çocuk Haklarına Karşı Tutumları. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*. 9(3): 243- 253.
- Milanlıoğlu, U. K. (2014). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi Aile Danışmanlığı Sertifika Programı Çocuk Hakları Sunumu.
- Müderrişoğlu, S., Semerci, P. U., Çakar, B. Y., Karatay, A., Akkan, B. E. (2013). Çocuk Refahı Belgesi. UNICEF.

- Odman, M. T. (2012). Dünyada ve Türkiye’de Çocuk Hakları. Uluslararası Katılımlı Çocuk İhtiyaçları Sempozyumu içinde (s. 305–345). Ankara: Mutlu Çocuklar Derneği Yayınları.
- Oral, Ü. K., Engin, P., Büyükyazıcı, Z. (2010). Türkiye’ de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması / Özet Rapor. UNICEF.
- Örün, E. ve Tatlı, M. (2012). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne Göre Türk Çocuklarının Sağlık ve Sosyal Hakları Açısından Durumu. *Yeni Tıp Dergisi*. 29(3): 132-137.
- Özcebe, H., Biçer, B. K. (2013). Önemli Bir Kız Çocuk ve Kadın Sorunu: Çocuk Evlilikler.
- Özdemir, U. (2010). Evsizlik ve Evsizlere Genel Bir Bakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2)
- Özen, Y. ve Gül, A. (2007). Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren Örneklem Sorunu. (15), 415-146.
- Özensel, E. (2004). Türk Toplumunda Çocuğun Yetiştirilmesinde Annenin Rolü: Konya İli Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2 (6), 77-96.
- Özer, Y. E. (2013). Çocuk Hakları, Katılım ve Yerel Düzeyde Uygulaması: Türkiye Örneği. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14(1), 245– 258
- Öztürk, A. B. (2009). Çocuğun Cinsel İstismarı ve Aileyle Çalışma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(2), 89–98.
- Pelendecioğlu, B., Bulut, S. (2009). Çocuğa Yönelik Aile İçi Fiziksel İstismar. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*, 9(1),
- Polat, O. (2008). Türkiye’de çocuk haklarının durumu, *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2 (2), Ocak-Nisan, s.149-157.
- Roth EJA new, experiential curriculum in child advocacy for pediatric residents, *Ambul Pediatr*. 2005;5(3):165-71.
- Şahin, F. (2002). Çocuk İhmali: Tanı ve Tedavide Hekimler İçin İpuçları. *Klinik Pediatri*, 1(3), 103–106.
- Şahin, M., Gültekin, M. (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Dayalı Politika Uygulayan Ülkelerde Kadın ve Aile. İstanbul: Sosyal, Ekonomik ve Kültürel Araştırmalar Merkezi.

- Şahin, T. (2009). Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi (Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi).
- Sanioğlu, H. (2008). Avrupa Birliği Hukukunda İnsan Hakları. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (74), 77–111.
- Sapancalı, F. (2005). Avrupa Birliği'nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri. *Çalışma ve Toplum*, (3),
- Şirin, M. R. (2011). Çocuk Hakları ve Medya Üzerine Bir Ön Bakış. Mustafa Ruhi Şirin (Haz.). *Çocuk Hakları ve Medya içinde* (s. 11–18). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Şirin, M. R., Gülan, A. (2011). I. Türkiye Çocuk Hakları Stratejisi (2012-2016). İstanbul: Erkam Matbaası.
- Şişman, Y. (2006). Sokakta Çalışan Çocukların Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentileri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), 251–276.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2014). Çocuğa Yönelik Şiddetin Önlenmesi Teknik Destek Projesi Okulda Şiddet Üzerine Literatür Taraması (Nihai Rapor). MEB.
- Topçuoğlu, R. A. (2012). Türkiye'de Göçmen Çocukların Profili, Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Önerileri Hızlı Değerlendirme Araştırması. Ankara: Uluslararası Göç Örgütü Türkiye.
- Tor, H. (2010). Türkiye'de Çocuk İşçiliğinin Boyutları. *Zeitschrift für die Welt der Türken*
- Turan, İ. (2012). Suça Sürüklenen Çocuklar: Kocaeli Örneği (Doktora Tezi).
- Turanlı, K. (2004). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi Çerçevesinde Çocuğun Ekonomik Sömürüden Korunma Hakkı (Yüksek Lisans Tezi).
- Turğut, M. ve Feyzioğlu, S. (Ed.). (2014). Türkiye Aile Yapısı Araştırması Tespitler, Öneriler. İstanbul: Çizge Tanıtım ve Kırtasiye Ltd. Şti.
- Türk Ped Arşivi, 48, 86–93.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2014). İstatistiklerle Çocuk 2014. Ankara: TÜİK.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2017). İstatistiklerle Çocuk 2017. Ankara: TÜİK.
- Uğurlu, Z., Gülsen, İ. A. (2014). Çocuk Hakları ve Hukuk Bağlamda Çocuğun İhmal ve İstismardan Korunması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1),

- Uluslararası Af Örgütü. (2014). Hayatta Kalma Mücadelesi Türkiye’deki Suriye’den Gelen Mülteciler. Londra: Uluslararası Af Örgütü Yayınları.
- Uluslararası Çocuk Merkezi. (2014b). Kentler ve Bölgeler: Çocuklara Yönelik Cinsel Şiddeti Durdurmak İçin Bir Anlaşma Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi’nin Avrupa Konseyi “Beşte Bir” kampanyasına katkısı. Ankara: Alp Ofset Matbaacılık.
- Uluslararası Çocuk Merkezi. (t. y). AB İlerleme Raporunda Çocuk Hakları.
- UNICEF. (2007b). Çocuklara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Parlamenterler İçin El Kitabı. UNICEF.
- Ursula Kilkelly U The Child’s Right to be heard in the Healthcare Setting: Perspectives of children, parents and health professionals Faculty of Law, University College Cork 2009.
- Uslu, R.İ., Kapçı, E. G. (2014). Karanlığa Işık Tutmak Türkiye’de Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismarı Son 12 Yılda Yayınlanan Araştırmaların Sistemik Değerlendirmesi. Ankara: Alp Ofset Matbaacılık Ltd. Şti.
- Vardar, N. (2015). Mülteci, Göçmen, Sığınmacı Arasındaki Farklar.
- Y. B. (Ed.). (2013). Çocuk Adalet Sistemi Çalışanları Eğitim Programı Sosyal Çalışma Görevlileri İçin Eğitim Kitabı.
- Yalçın, H., Bay, M. ve Ekmekçioğlu, E. (2008). Türkiye’de ve Türk Dünyasında Çocuk Hakları İle İlgili Çalışmaların Yararları. 2. Uluslararası Sosyal Bilimciler Kongresi, 429-439.
- Yalçın, N. (2011). Türkiye’de Çocuk İstismarı ve Çözüm Önerileri (Yüksek Lisans Projesi). Beykent Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2014). Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık. 38.
- Yıldırım, S. (2014). Sosyal Dışlanma ve Avrupa Birliği Yaklaşımı. *Siyaset, Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2(2),
- Yıldırım, S., Yenihan, B. (2013). Sosyal Dışlanma ve İşgücü Piyasasında Gençler. *Mevzuat Dergisi*, 16(184).
- Yıldız, Ö. (2008). Çocuk İşçiliğini “Piyasa Ahlakı” İçinde Düşünmek. *İş Ahlakı Dergisi*, 1(2), 81–95.
- Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Türkiye’de Çocuk Koruma Sisteminin Genel Olarak Değerlendirilmesi. *Aile ve Toplum Dergisi*, 5(18),

Yurdakök, K. (2003). Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi. *Katkı Pediatri Dergisi*. 25(1): 37- 42.

EKLER

Ek 1: Anket Soruları

Sayın katılımcı,

Bu araştırma üniversite öğrencilerinin çocuk hakları konusundaki tutumlarının incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmektedir. Araştırmada alınacak tüm bilgiler yalnızca bilimsel amaç ile alınmış olup, saklı tutulacaktır. İçtenlik ile vereceğiniz cevaplar araştırmanın doğru sonuçlanması bakımından önem taşımaktadır. Katılımınız için teşekkür ederiz.

A) SOSYO-DEMOGRAFİK VERİLER				
1) Cinsiyetiniz?	1.() Kadın	2.() Erkek		
2) Yaşınız?	1. () 17-19	2. () 20-22	3. () 23+	
3) Kardeş sayısı (Kendiniz dahil)			
4) Ailenizin aylık gelir durumu nedir?	1. () Düşük 0-1500	2. () Orta 1500-3000	3. () Yüksek 3000+	
5) Annenizin eğitim durumu nedir?	1. () Okuryazar değil	2. () Okuryazar	3. () İlkokul	4. () Ortaokul
	5. () Lise	6. () Önlisans	7. () Lisans	8. () Lisansüstü
6) Babanızın eğitim durumu nedir?	1. () Okuryazar değil	2. () Okuryazar	3. () İlkokul	4. () Ortaokul
	5. () Lise	6. () Önlisans	7. () Lisans	8. () Lisansüstü
7) Okumakta olduğunuz fakülte nedir?	1. () Eğitim Fakültesi	2. () Sağlık Bilimleri Fakültesi	3. () Teknoloji Fakültesi	4. () Mimarlık Fakültesi
8) Okumakta olduğunuz bölüm nedir ?			
9) Üniversite eğitiminiz süresince insan hakları-çocuk hakları ile ilgili herhangi bir etkinliğe (sempozyum/panel/konferans/vakıf, dernek, kulüp çalışmaları) katıldınız mı?	1. () Evet		2. () Hayır	
10) Üniversite eğitiminiz süresince insan hakları-çocuk hakları konulu herhangi bir ders aldınız mı?	1. () Evet		2. () Hayır	

B) ÇOCUK HAKLARINA İLİŞKİN TUTUM ÖLÇEĞİ (ÇHTÖ)

Madde No	Maddeler	Tamamen Katlıyorum	Katlıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Tamamen Katılmıyorum
1	18 yaşın altındaki herkesin çocuk olmaktan kaynaklanan özel haklara sahip olduğuna inanıyorum.	()	()	()	()	()
2*	Çocuk hakları konusunda özel bir uluslar arası sözleşme hazırlanmasına gerek yoktur .	()	()	()	()	()
3	Çocuk hakları devlet tarafından koruma altına alınmalıdır.	()	()	()	()	()
4	Devletler, çocuklarını daha iyi yetiştirmeleri için ailelere yardımcı olmalıdır.	()	()	()	()	()
5	Çocuğun en temel hakkının "yaşama hakkı" olduğuna inanıyorum.	()	()	()	()	()
6	Annesinden, babasından ya da her ikisinden de ayrı olan çocukların anne-babasını görme hakkı vardır.	()	()	()	()	()
7	Devletler farklı ülkelerde yaşayan parçalanmış ailelere bir arada yaşamaları için gerekli yardımı sağlamalıdır.	()	()	()	()	()
8	Çocukların düşüncelerini yazarak ya da çizerek anlatma hakları olduğunu düşünüyorum.	()	()	()	()	()
9	Çocukların özel yaşamı vardır bu yüzden de özel yaşamlarının gizliliğine saygı gösterilmelidir.	()	()	()	()	()
10	Devlet çocuğu her türlü kötü muameleden korumalıdır.	()	()	()	()	()
11	Evsiz çocukların devlet tarafından korunması ve yetiştirilmesi gerektiğini düşünüyorum.	()	()	()	()	()
12	Anne-babasıyla yaşama şansı olmayan çocukların, uygun ailelere evlatlık olarak verilme veya koruyucu aile yanına yerleştirilme hakkı vardır.	()	()	()	()	()
13	Devlet engelli çocukları korumak, eğitmek ve istihdam etmek için gerekli önlemleri almalıdır.	()	()	()	()	()
14*	Çocukların sağlıkları ile ilgili sorumluluk sadece ailelerde olmalıdır; devletler çocukların sağlık sorunlarına karışmamalıdır .	()	()	()	()	()
15*	Sadece yetişkinlerin sosyal güvenlik hakkı olmalıdır; çocuklara sosyal güvenlik hakkı tanımaya gerek yoktur .	()	()	()	()	()

16	Devletlerin ailelere çocuklarına daha iyi yaşam standartları sağlamaları konusunda yardım etmeleri gerektiğine inanıyorum.	()	()	()	()	()
17	Oyun oynamanın ve farklı etkinliklere katılmanın çocukların hakkı olduğunu düşünüyorum.	()	()	()	()	()
18	Çocukların madde kullanımına karşı korunmaları gerektiğine inanıyorum.	()	()	()	()	()
19	Çocukların istismar ve ihmalin tüm türlerine karşı korunması gerekir.	()	()	()	()	()
20	Çocukların savaşıardan korunmaları gerektiğine inanıyorum.	()	()	()	()	()
21	Devletler istismara ve ihmale uğramış çocukların tedavi ve terapileri için her türlü önlemi almak zorundadır.	()	()	()	()	()
22	Suç işlemiş çocuklara, sağlıklı ve sosyal yurttaşlar olabilmeleri için yardım edilmesi gerektiğine inanıyorum.	()	()	()	()	()

Ek 2: Araştırma İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 29/06/2018-10444

T.C.
AMASYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı

Sayı : 47526769-044-
Konu : Araştırma İzni (Feriha YILMAZ)

SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi: 06/06/2018 tarih ve 6272 sayılı yazımız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü 20169336010 numaralı yüksek lisans öğrencisi Feriha YILMAZ'ın "Üniversite Öğrencilerinin Çocuk Hakları Konusundaki Tutumlarının İncelenmesi ve Çözüm Önerileri: Amasya Üniversitesi Örneği" konulu tez çalışması kapsamında araştırma yapma talebi Üniversitemizde uygun görülmüştür.

Bilgilerinize arz ederim

e-İmzalıdır
Prof.Dr. Metin ORBAY
Rektör

Ek 3: Hukuk Müşavirliği Yazısı

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : 60263016-050.06.04-E.314943
Konu : Kararlar (Doç. Dr. Miraç Burak
GÖNÜLTAŞ'ın Dilekçesi Hk.)

28/06/2018

Sayın Dr.Öğr.Üyesi Miraç Burak GÖNÜLTAŞ

İlgi: 30/05/2018 tarih ve 7946 sayılı dilekçeniz.

İlgi dilekçeniz ve ekleri Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulunca incelenmiştir. Kurulun 21/06/2018 tarih ve 7 no'lu toplantısında alınan 4 no'lu kararda; "*Karar 4: Üniversitemiz Edebiyat Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü'nde görev yapmakta olan Doç. Dr. Miraç Burak GÖNÜLTAŞ'ın 30/05/2018 tarih ve 7946 sayılı dilekçesi ekinde sunduğu "Üniversite Öğrencilerinin Çocuk Hakları Konusundaki Tutumlarının İncelenmesi ve Çözüm Önerileri: Amasya Üniversitesi" isimli araştırmanın etik olarak uygunluğu Üniversitemiz Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurulu Başkanlığı tarafından incelenmiş ve etik açıdan bir sakınca olmadığı yönünde, Rektör olurlarına sunulmak üzere oybirliği ile, Karar verildi.*" denilmekte olup, 21/06/2018 tarihli Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Sosyal ve Beşeri Bilimler Kurul toplantısında alınan 4 no'lu karar, Rektörlük olurlarına sunulmuş ve Rektör oluru alınmıştır.

Bilgilerinizi rica ederim.

e-imzalıdır

Prof.Dr. Hilmi ATASEVEN
Rektör Yardımcısı

GİZLİ

Adres: SivasCumhuriyet Üniversitesi Hukuk Müşavirliği Sivas
Telefon:0 346 219 1010 Belgeçerçer:0 346 219 1138
e-Posta:hukuk@cumhuriyet.edu.tr Elektronik Ag:www.cumhuriyet.edu.tr

Bilgi için: Esengül KIRMAÇ
Unvanı: Bilgisayar İşletmeni

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Doğum Tarihi : 20.03.1994
Doğum Yeri : Pazar/Tokat
Uyruk : T.C.
e-mail : ferihayilmazz1616@gmail.com

EĞİTİM BİLGİLERİ

Yüksek Lisans : Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Hizmet 2016 - 2019
Üniversite : Hacettepe Üniversitesi İİBF Sosyal hizmet 2012 - 2016
Lise : Tokat Atatürk Lisesi

İŞ DENEYİMLERİ

Amasya Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü / Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi / Sosyal Çalışmacı / 2017- Halen devam ediyor
Mini Akademi Kreş ve Gündüz Bakımevi / Kuruluş Müdürü / 2016-2017